

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA

**POWIAT WAŁBRZYCH
WOJEWÓDZTWO DOLNOŚLĄSKIE**

**AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO
„AGROREG” S.A
NOWA RUDA**

JANUSZ MARLINGA

WAŁBRZYCH GRUDZIEŃ 2003

SPIS TREŚCI

<u>1. WSTĘP</u>	5
<u>2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA</u>	7
<u>3. STAN ISTNIEJĄCY</u>	8
<u>3.1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE I KLIMAT</u>	8
<u>3.2. HISTORIA</u>	9
<u>3.3. JEDNOSTKI ADMINISTRACYJNE I ICH CHARAKTERYSTYKA</u>	11
<u>3.4. WARUNKI NATURALNE</u>	13
<u>3.5. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA I GOSPODARCZA</u>	14
<u>3.5.1. Uwarunkowania demograficzne</u>	14
<u>3.5.2. Uwarunkowania infrastrukturalne</u>	15
<u>3.5.3. Uwarunkowania gospodarcze</u>	16
<u>3.6. DZIAŁALNOŚĆ PRZEMYSŁOWA</u>	19
<u>3.6.1. Warunki geologiczne i geomorfologiczne - wody</u>	19
<u>3.6.2. Przemysł</u>	23
<u>a) Działalność górnicza</u>	23
<u>b) Pozostały przemysł i działalność usługowa</u>	25
<u>4. STAN ŚRODOWISKA W POWIECIE</u>	41
<u>5. DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO</u>	
<u>5.1. GOSPODARKA ODPADAMI</u>	41
<u>5.2. POWIETRZE ATMOSFERYCZNE</u>	43
<u>5.3. OCHRONA WÓD PODZIEMNYCH I POWIERZCHNIOWYCH</u>	43
<u>5.4. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI</u>	44
<u>5.5. OCHRONA PRZED HAŁASEM</u>	45
<u>5.6. OCHRONA PRZYRODY</u>	46
<u>5.7. OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA</u>	46
<u>5.8. ZAGROŻENIA KRYZYSOWE</u>	47
<u>5.9. NAKŁADY NA OCHRONĘ ŚRODOWISKA</u>	47
<u>6. CELE STRATEGICZNE DLA POWIATU</u>	49
<u>6.1. GOSPODARKA ODPADAMI</u>	50
<u>6.2. OCHRONA POWIETRZA</u>	50
<u>6.3. OCHRONA WÓD</u>	50
<u>6.4. OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI</u>	51
<u>6.5. OCHRONA PRZED HAŁASEM</u>	51
<u>6.6. OCHRONA PRZYRODY</u>	52
<u>6.7. OCHRONA PRZECIWPOWODZIOWA</u>	52
<u>6.8. ZAGROŻENIA KRYZYSOWE</u>	53
<u>6.9. ZAOPATRZENIE W WODĘ</u>	53
<u>7. ŚRODKI REALIZACJI CELÓW</u>	55
<u>8. ZADANIA KRÓTKOTERMINOWE</u>	57
<u>9. ZADANIA DŁUGOTERMINOWE</u>	76

<u>10. ANALIZA WPLYWU REALIZACJI PROGRAMU NA STAN ŚRODOWISKA</u>	78
<u>10.1. WPLYW NA POWIERZCHNIĘ ZIEMI</u>	79
<u>10.2. WPLYW NA ŚRODOWISKO GRUNTOWO-WODNE</u>	79
<u>10.3. WPLYW NA POWIETRZE</u>	80
<u>10.4. WPLYW NA PRZYRODĘ</u>	80
<u>10.5. WPLYW NA POZOSTAŁE EKOSYSTEMY</u>	81
<u>10.6. ZAGROŻENIA CYWILIZACYJNE</u>	81
<u>11. KOSZTY REALIZACJI CELÓW</u>	82
<u>11.1. KOSZTY ADMINISTRACYJNE</u>	82
<u>11.2. KOSZTY ORGANIZACYJNE</u>	83
<u>11.3. KOSZTY EDUKACYJNE</u>	83
<u>11.4. KOSZTY INWESTYCYJNE</u>	83
<u>12. MONITORING PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA</u>	84
<u>12.1. MONITORING WEWNĘTRZNY</u>	84
<u>12.2. MONITORING UCZESTNIKÓW PROGRAMU</u>	84
<u>12.3. MONITORING ZEWNĘTRZNY</u>	85
<u>13. PROGRAM POWIATU A PROGRAM WOJEWÓDZTWA</u>	85
<u>14. PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA A PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA</u>	89
<u>15. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU</u>	90
<u>16. STRESZCZENIE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA</u>	92
<u>17. MATERIAŁY WYKORZYSTANE</u>	94
<u>18. ZAŁĄCZNIK NR 1</u>	95
<u>19. ZAŁĄCZNIK NR 2 MAPY</u>	132

1. WSTĘP

Program Ochrony Środowiska powinien stanowić jeden z podstawowych dokumentów kierunkowych samorządu powiatowego. Ma on sygnalizować problemy, jakie się pojawiły w danej jednostce samorządowej przez wiele lat działalności człowieka oraz wytyczać główne kierunki działań, które należy podjąć, aby te problemy skutecznie rozwiązywać. Większość przemian, które odbywa się w środowisku, a zwłaszcza tych na jego niekorzyść, odbywa się w sposób bardzo szybki. Degradacja środowiska postępuje, bowiem znacznie szybciej niż jego naprawa. Program powinien być opracowany i realizowany z udziałem wszystkich podmiotów życia gospodarczego danego terenu. Nie może w nim zabraknąć żadnej gminy, przedsiębiorstwa czy też instytucji finansujących jego wykonanie.

Przez wiele lat, z bardzo różnych powodów, wielu ludzi i wiele instytucji, zajmujących się przemysłem próbowało osiągnąć cele, które miały niekoniecznie spowodować poprawę jego stanu, ale w krańcowych przypadkach odwrócić uwagę od faktycznych przyczyn pogarszania się jego stanu. Pierwszą z nich była strategia rozcieńczania. Stosowana w latach 50 i 60 - polegała na zmniejszeniu stężenia zanieczyszczeń (w tym odpadów) odprowadzanych do środowiska w nadziei, że przyroda jest w stanie asymilować zanieczyszczenia o mniejszym stężeniu (np. poprzez rozcieńczanie ścieków wodą lub rozprzestrzenianie zanieczyszczeń gazowych i pyłów na większym obszarze). Jednak koncentracja przemysłu przekroczyła stopień krytyczny i w związku z powyższym stał się ważny ładunek zanieczyszczeń, a nie stężenie. W latach 70 obowiązywała strategia filtrowania, polegająca na stosowaniu różnego rodzaju urządzeń filtrujących w celu oddzielenia lub zatrzymania części lub całości zanieczyszczeń ze strumienia odpadów (np. oczyszczalnie ścieków, instalacje odpylania lub odsiarczania spalin). Skuteczność tego sposobu okazała się jednak ograniczona i bardzo kosztowna, wydzielone w ten sposób zanieczyszczenia tworzą odpady stałe wymagające składowisk lub dodatkowej obróbki w celu ich unieszkodliwienia. Problem nie został usunięty, a jedynie przesunięty w czasie, gdyż - zgodnie z przysłowiem - „nic w przyrodzie nie ginie, tylko zmienia właściciela”. W latach 80 modna stała się strategia recykulacji polegająca na zawracaniu powstałych odpadów do tego samego procesu wytwórczego lub innych procesów wytwórczych jako materiału wsadowego albo wykorzystaniu odpadów jako produktów. Sposób był bliski idei CP, ale nie mógł być stosowany jako jedyny sposób ochrony środowiska, ponieważ nie wszystko można recykulować i koszty mogą być zbyt wysokie (transport, procesy technologiczne, koszty obróbki). W końcu w latach 90 zaczęto stosować strategię ochrony środowiska polegającą na postępowaniu, które prowadzi do zapobiegania powstawaniu odpadów u źródła, czyli w procesach wytwórczych. Jest to istota Czystej Produkcji, gdyż prowadzi do oszczędności

materiałów wsadowych i energii, jednocześnie zmniejszając lub zupełnie redukując strumienie odpadów. Zwiększa się zyskowość i produktywność, głównie przez minimalizację kosztów wytwarzania. Z powyższych rozważań wynika, że zapobieganie powstawaniu skutków działalności człowieka, a nie ich usuwanie jest dziś najważniejszą strategią zarządzania środowiskiem naturalnym. Potrzeba prewencyjnego podejścia do zarządzania środowiskiem naturalnym została dostrzeżona dość dawno, gdy pojawiły się przesłanki poważnych zagrożeń lub wręcz katastrof ekologicznych. Narastająca dynamicznie świadomość tych faktów ma już 20 lat.

Egocentrycznemu spojrzeniu człowieka na otaczającą go przyrodę - Człowiek „a” Przyroda, przeciwstawiło się partnerskie - Człowiek „i” Przyroda. Początek dała tzw. Konferencja Sztokholmska w 1972r. i jej Deklaracja oraz powołana w strukturze ONZ Agencja Programu Ochrony Środowiska UNEP (United Nations Environmental Program). W 1972 roku powstała DEKLARACJA SZTOKHOLMSKA – „Człowiek ma podstawowe prawo do wolności, równości o odpowiednich warunków życia w środowisku. Dobra jakość tego środowiska pozwala na życie w godności i dobrobycie. Stąd też Człowiek ponosi wielką odpowiedzialność za ochronę i polepszenie środowiska tak dla obecnych jak i przyszłych pokoleń”. 20 lat później w czasie szczytu Ekologicznego w Brazylii powstał nowy dokument nazywany Światowym Programem Naprawczym lub Agendą XXI. Jest on zbiorem zadań i zaleceń adresowanych do narodów, rządów, lokalnych społeczności, przemysłu i zakładów produkcyjnych. Jego podstawowym adresatem jest każdy z nas. Zawarto w nim bowiem zalecenie pilnej zmiany postaw ludzkich na takie, które zapewniają, że człowiek współczesny nie będzie żył kosztem przyszłych pokoleń, przenosząc na ich barki spłacanie długów, jakie zaciągnął i zaciąga wobec przyrody przez jej nieracjonalną eksploatację. Ten nowy model rozwoju świata nazwano Rozwojem Zrównoważonym (Sustainable Development). Byłoby znakomicie gdyby większość z wykonawców Programu zastosowała się do maksymy :

*„Nie ślepy sprzeciw wobec wszelkiego postępu,
lecz sprzeciw wobec ślepego postępu”*

(John Muir - kalifornijski działacz ruchu na rzecz
ochrony przyrody z XIX wieku)

2. Podstawa prawna opracowania

W aktualnie obowiązujących w Polsce, wzorowanych na przepisach prawa unijnego, przepisach dotyczących środowiska ważne miejsce zajmują Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62 poz.627 z 2001 roku wraz z późniejszymi zmianami) oraz ustawa o odpadach (Dz. U. Nr 62 poz. 628 z 2001 roku z późniejszymi zmianami).

Ustawa o szczególnym znaczeniu dla ochrony środowiska, czyli prawo ochrony środowiska, określa w art.art. 14 – 18 obowiązki, jakie ciążą zarówno na organach centralnych jak i pozostałych organach wykonawczych polskiej administracji publicznej, w zakresie programów ochrony środowiska. Uwzględniając:

1. cele ekologiczne,
2. priorytety ekologiczne,
3. rodzaj i harmonogram działań proekologicznych,
4. środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe

Zarząd Powiatu jest zobowiązany przygotować Program Ochrony Środowiska. W żadnym przepisie obowiązującego prawa nie jest wyszczególnione co Program powinien zawierać. Mając na uwadze powyższe czyli zapisy ustawy prawo ochrony środowiska, jest oczywistym, że aby wszystkie powyższe móc określić trzeba dokonać analizy stanu istniejącego, a następnie postawić diagnozę i dopiero potem zaproponować „leczenie”. Wyżej wymienione przepisy oraz umowa z Zarządem Powiatu Wałbrzych są podstawą do opracowania niniejszego Programu. Siłą rzeczy ze względu na konieczność odniesienia się zarówno w Planie jak i Programie do tych samych lub podobnych zagadnień, żaden autor tego rodzaju opracowania nie uniknie (w części) podobnych treści. Jest to tym bardziej oczywiste, ponieważ Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu jest tylko częścią Programu Ochrony Środowiska.

3. Stan istniejący

3.1. Położenie geograficzne i klimat

Według podziału na jednostki fizyczno-geograficzne (J.Kondracki, W. Walczak) i Atlasu Śląska Dolnego i Opolskiego, teren powiatu wałbrzyskiego jest położony w Obszarze Zachodniej Europy i Podobszarze Pozaalpejska Europa Zachodnia. Prowincja Masyw Czeski, w skład, której wchodzi podobszar Sudety z Przedgórzem Sudeckim składa się na terenie powiatu z dwóch mezoregionów. Pierwszy to Przedgórze Sudeckie z mikroregionami Obniżeniem Podsudeckim, Pogórzem Świebodzickim i Bolkowskim. W skład drugiego mezoregionu – Sudetów Środkowych wchodzi: Kotlina Wałbrzyska, Góry Czarne, Suche i Sowie, Obniżenie Górnej Bystrzycy, Wyżyna Unisławska, Zawory, Obniżenie Mieroszowskie, Pasma Lesistej, Kotlina Kuźnicka, Masyw Chełmca, Wyżyna Jabłonkowska, Obniżenie Leska i Masyw Trójgarbu i Krąglaka.

Rejon Przedgórze Wałbrzyskiego charakteryzuje się warunkami klimatycznymi kształtowanymi przez układy niskiego ciśnienia. Układom tym towarzyszą fronty atmosferyczne oraz występujące fronty powietrza. Przeciętnie, co drugi dzień przez ten obszar przechodzą fronty atmosferyczne, przy ogólnie większej ich częstotliwości w chłodniejszej porze roku. Według podziału na regiony klimatyczne Dolnego Śląska, okolice Wałbrzycha leżą w górskiej dzielnicy klimatycznej Środkowych Sudetów. Opisywany region ma średnią temperaturę roczną powyżej 6.5^o C. Okres wegetacji i dojrzewania letniego wynosi ok. 220 dni. Średnia temperatura przedwiośnia przekracza 7° C, a początek okresu wegetacyjnego o średniej temperaturze powyżej 5 °C rozpoczyna się ok. 5 kwietnia. Średnia temperatura lata trwającego tutaj ok. 14-15 tygodni wynosi powyżej 12.5^o C. Opisywany teren należy do cieplejszych regionów Polski. Zimą notuje się średnie miesięczne temperatury wyższe o 0.5 °C w stosunku do środkowej części kraju. W okresie tym średnie temperatury miesięczne nie spadają poniżej +0.5 °C. Ilość dni z temperaturą równą lub niższą od 0 stopni wynosi 70 - 80 pomiędzy listopadem a kwietniem.

Wilgotność względna powietrza waha się w skali rocznej od 69% w VI do 85% w XII. Najbardziej suche powietrze występuje wiosną i latem z maks. w czerwcu, najbardziej wilgotne zimą z maks. w grudniu. Jesień charakteryzuje się większymi wartościami wilgotności względnej niż wiosna.

Przeważającymi kierunkami w skali roku są wiatry zachodnie z dominującym kierunkiem południowo-zachodnim. Mniejszą nieco częstotliwością odznaczają się wiatry pn.-zach. i wschodnie (ok. 10% w roku). W okolicach Szczawienka wieją wiatry o stosunkowo małych prędkościach (śr. roczna 2.9 m/s.). Cisze stanowią 6.1%.

Tabela Częstość [%] kierunków wiatru z wielolecia 1981-1990 i roku 1994

okres \ kierunek	N	NE	E	SE	S	SW	W	NW	CISZA
1981-1990	3,9	6,5	11,6	8,3	11,3	11,4	28,3	12,6	6,1
1994	5,5	9	15,8	5,9	10,5	11,4	28,6	8,6	4,7

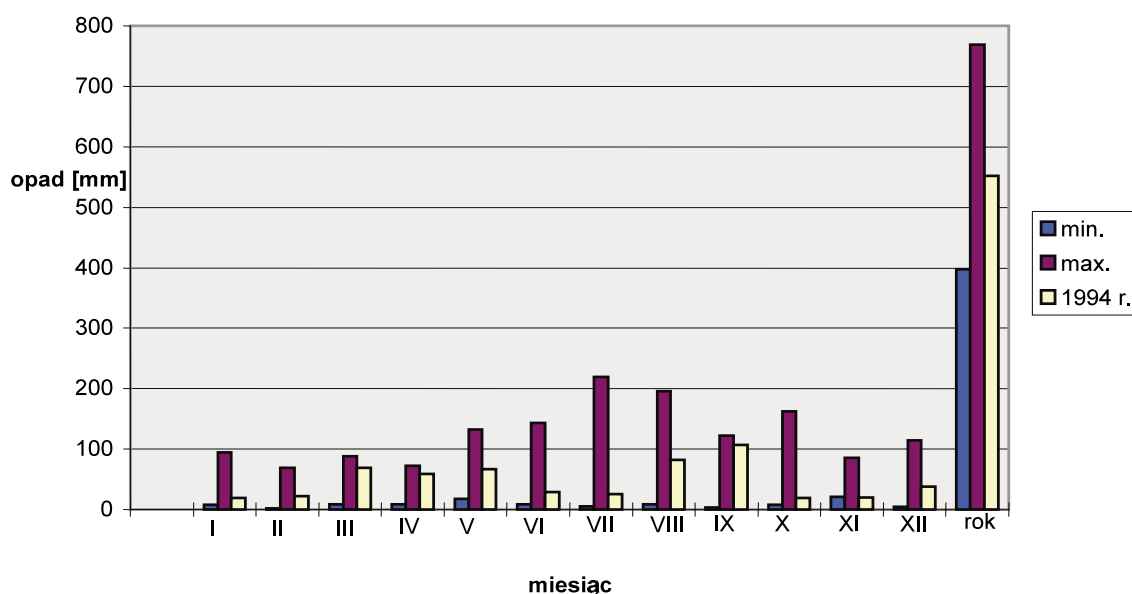
Średnia roczna suma opadów w regionie Wałbrzycha waha się w granicach 611 mm do 797 mm. Stosunkowo duża suma opadów rozkłada się nierównomiernie w ciągu roku. Największe opady występują w cieplej porze roku /IV - IX/ i wynoszą ok. 500 mm, co stanowi ok. 65% sumy rocznej, opady w półroczu zimowym (średnia z wielolecia) wynosi tylko 257. Opady atmosferyczne występują przeciętnie w ciągu 175 dni w roku. Na posterunku opadowym Wałbrzych średni opad z wielolecia 1950 - 1991 wynosi 757 mm a maksymalny najwyższy opad zanotowano w roku 1997 1150 mm natomiast opad najniższy w roku 1953 - 416 mm.

Rozkład opadów w rozbiciu na min. i maks., miesiące i roczne za okres 1950 - 91 przedstawia poniższa tabela i histogram.

Tabela Minimalne i maksymalne miesięczne i roczne opady atmosferyczne w [mm] z wielolecia 1950 – 1991

Miesiąc	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	rok
Min.	5	3	4	8	18	36	16	10	8	8	3	4	-
max.	111	62	101	155	172	320	302	339	176	160	109	103	-
średnio	35	35	37	56	84	101	112	95	58	50	53	41	757

Histogram rozkładu opadów

3.2. Historia

Największym miastem powiatu wałbrzyskiego jest Wałbrzych. Historyczny rodowód miasta wywodzi się z czasów wczesnośredniowiecznych, prawdopodobnie z końca XII wieku. W okresie tym istniała już leśna osada słowiańska, która z biegiem lat przekształciła się w mały gródek warowny, wioskę, a w końcu w miasto. Pierwsza w pełni wiarygodna informacja o Wałbrzychu pochodzi z 1305 r. Z tego, bowiem okresu zachował się dokument określający wysokość świadczeń parafii śląskich na rzecz biskupstwa wrocławskiego, wśród których został wymieniony także Wałbrzych. Status miasta Wałbrzych uzyskał w latach 1400 – 1426. Z roku 1426 pochodzi historyczna wzmianka o Wałbrzychu jako mieście liczącym około 200 mieszkańców. Dzieje Wałbrzycha od 1278 roku związane były z losami księstwa świdnickiego, a od 1326 roku z księstwem świdnicko – jaworskim i zamkiem Nowy Dwór, wzniesionym około 1290 r. w Podgórzu na Górze Zamkowej przez Bolka I, księcia świdnickiego. Po 1392 r. księstwo świdnicko – jaworskie przeszło we władanie cesarza Karola IV Luksemburczyka, który równocześnie był królem Czech. Tym samym księstwo podporządkowane zostało czeskiemu zwierzchnictwu administracyjnemu. Miasto wielokrotnie zmieniano właściciela. Przez ponad 250 lat Wałbrzych i okoliczne wsie znajdowały się w posiadaniu rodu Czetryców, czego istniejącym śladem jest zespół pałacowy budowany w latach 1604 – 1628, tzw. Pałac Czetryców, dawna siedziba Urzędu Wojewódzkiego. W roku 1738 miasto i przyległości kupił Konrad Hochberg, właściciel sąsiadującego zamku Książ, jednego z trzech największych w Polsce. Zamek był budowany i rozbudowywany począwszy od XIII wieku. Jest połączeniem wielu stylów architektonicznych. Po siedemdziesięciu latach pozostawania w rękach rodu Hochbergów miasto przestało być własnością prywatną i w 1808 r. zaczęło wieść niezależne życie.

Wiek XV i XVI to okres rozwoju rzemiosła tkackiego, którego apogeum przyniósł wiek XVIII. Koniec XVIII wieku był równocześnie końcem wałbrzyskiego tkactwa. Jego miejsce zajęło włókiennictwo, a także górnictwo węglowe, dynamicznie rozwijające się od połowy XVIII wieku. Według przekazów historycznych w roku 1604 Diprand Czetryc wydał „ordunek węglowy”, który regulował sprawy wydobywania, magazynowania i sprzedaży węgla oraz wynagrodzenia gwarków. W roku 1747 czynnych było w Wałbrzychu 7 kopalń węgla, a w 1805 roku 54 szyby zatrudniały 895 górników. Wiek XIX i początek XX to dla miasta dalszy dynamiczny rozwój istniejących i nowo powstałych gałęzi przemysłu: włókienniczego, ceramicznego, szklarskiego, metalowego oraz górniczego. Dzisiaj już nie pracuje powstała w 1818 roku mechaniczna przędzalnia lnu i uruchomiona w 1920 r. odlewnia żeliwa i fabryka maszyn. Nadal z powodzeniem wyroby swe sprzedają dwie, z trzech istniejących, fabryki porcelany powstałe w 1829 i 1845 roku oraz istniejąca od 1922 r. fabryka lin i drutu.

W miarę rozwoju miasta następowała rozbudowa jego infrastruktury komunalnej. Pierwsza linia kolejowa połączyła Wałbrzych i Wrocław w 1843 roku, a od roku 1896 można było pociągiem dotrzeć do Kłodzka i Czech. Miasto uzyskało także wszelkie niezbędne urządzenia komunalne: elektryczność, w 1896, gaz w 1868, wodociągi w 1905, komunikację tramwajową w 1898 r. Wraz z rozwojem przemysłu rozrastało się miasto, zabudowując okoliczne tereny i wchłaniając sąsiednie osiedla. Obecny układ urbanistyczny jest wynikiem zarówno ukształtowania terenu, jak i faktu, że część dzisiejszych dzielnic była uprzednio odrębnymi miasteczkami zachowującymi swoisty klimat. W roku 1856 Wałbrzych otrzymał nowy ratusz. Wśród zabudowy miejskiej zaczęły wyróżniać się obiekty przemysłowe, kominy i piętrzące się hałdy. W 1939 r. miasto posiadało około 65 tysięcy mieszkańców. Po drugiej wojnie światowej, która – podobnie jak pierwsza – nie spowodowała większego zniszczenia miasta, nastąpił jego wzrost przestrzenny przy zachowaniu ukształtowanego wcześniej charakteru

przemysłowego. Granice administracyjne rosły dzięki dołączeniu kolejnych pobliskich gmin, jak i budowie nowych osiedli mieszkaniowych. Efektem tych zmian jest obecna powierzchnia miasta wynosząca prawie 85 km². Zabytki Wałbrzycha: Ratusz Miejski, Wałbrzyska Starówka, Kościół p.w. Aniołów Stróżów, Kościół Ewangelicki (1785 – 1788 r.), Kościółek p.w. Matki Bożej Bolesnej (1305 r.), Pałac rodu Czetryców (1604 – 1628 r.), Pałac rodu Albertich; obecnie siedziba Muzeum Okręgowego, Budynek Poczty Głównej, Dworzec kolejowy „Wałbrzych Miasto”, Kościół p.w. Serca Jezusowego (1335 r.), Kościół p.w. św. Anny (1318 r.), Zamek Nowy Dwór, Muzeum Przemysłu i Techniki, Palmiarnia w Lubiechowie, Zamek Książ. Najbardziej reprezentacyjnym zabytkiem Wałbrzycha jest Zamek Książ, którego według legendy pierwszym budowniczym w 955 r. miał być rycerz Funkenstein. Jego imieniem miał być też nazwany zamek. Po jego zniszczeniu w 1263 r. książę świdnicko – jaworsko – ziębicki Bolesław I odbudowuje zamek i zamieszkuje w nim. W roku 1509 zamek Książ przechodzi w ręce Hochbergów. Następuje rozkwit i rozwój zamku. Swoje posiadłości powiększają o Palmiarnię w Lubiechowie i dzisiejsze sanatorium w Szczawnie Zdroju. Od tego czasu zamek kilkakrotnie zmieniał właściciela. Ostatnim właścicielem był Bolko hrabia von Hochberg.

3.3. Jednostki administracyjne i ich charakterystyka

Powiat Wałbrzyski - leży w południowo - zachodniej części Polski na terenie Województwa Dolnośląskiego. Położony jest w Sudetach Środkowych w obrębie Pogórza Wałbrzyskiego, Gór Wałbrzyskich, Kamiennych i Sowich. Powiat zajmuje obszar 514,2 km², na którym zamieszkuje ok. 195 tys. osób. Powierzchnia Powiatu Wałbrzyskiego wynosi 51420 ha, w tym 24615 ha to grunty orne, 19930 ha to lasy i grunty leśne, 6875 ha to pozostałe grunty i nieużytki. Na terenie powiatu istnieje 40 wsi i 6 miast (ok. 90% ludności powiatu żyje w miastach), tworząc 9 gmin, w tym 4 gminy miejskie, 2 gminy miejsko-wiejskie i 3 wiejskie. Średnia gęstość zaludnienia powiatu to 380 osób / km². Z innych ważnych danych statystycznych wynika, że na terenie powiatu można wyróżnić: 2 żłobki, 45 przedszkoli, 47 szkół podstawowych, 31 szkół gimnazjalnych, 36 szkół średnich technicznych zawodowych, 10 szkół dla dorosłych, 14 szkół policealnych i pomaturalnych oraz filie kilku szkół wyższych.

Poniżej podano krótkie dane statystyczne gmin wchodzących w skład powiatu wałbrzyskiego.

Gmina Boguszów – Gorce - leży w Sudetach Środkowych między dwoma pasmami górskimi tj. Gór Kamiennych i Gór Wałbrzyskich u podnóża południowego stoku Góry Chełmiec. Jej położenie geograficzne powoduje znaczne zróżnicowanie wysokościowe poszczególnych dzielnic, które wynosi od około 450 m n.p.m. do około 650 m n.p.m. a miasto posiada najwyżej położony w Polsce Rynek z Ratuszem Miejskim. Boguszów - Gorce znajduje się na trasach drogowych i kolejowych łączących Jelenią Górę i Wałbrzych ze stolicą Dolnego Śląska Wrocławiem jak również przylega do trasy ruchu międzynarodowego przez przejścia graniczne w Golińsku i Lubawce z Republiką Czeską. Powierzchnia gminy w ha 2701, liczba ludności 17757, gęstość zaludnienia na 1 km² 657.

Gmina Jedlina Zdrój - jest miastem uzdrowiskowym, położonym w obrębie Gór Wałbrzyskich na powierzchni 17,5 km² w malowniczej dolinie pomiędzy zalesionymi wzgórzami Kobieli i Rzepiska. Uzdrowisko posiada klimat górski oraz położenie sprzyjające całorocznemu wypoczynkowi w formie turystyki i rekreacji na bazie istniejącej infrastruktury. Powierzchnia gminy w ha 1747, liczba ludności 5347, gęstość zaludnienia na 1 km² 306.

Gmina Szczawno Zdrój - leży na wysokości 410 m n.p.m. u podnóża Góry Chełmiec, na pograniczu Przedgórze Sudeckiego i Gór Wałbrzyskich. Charakteryzuje ją specyficzny, łagodny

i orzeźwiający podgórski klimat, bogata szata roślinna, a także występowanie licznych źródeł leczniczych wód mineralnych. Ściśle z charakterem miasta wiążą się rozległe tereny zieleni (48% powierzchni stanowią lasy). Dwa parki o powierzchni 120 ha drzewostanu oraz liczne skwery i zieleńce są zarazem „zieloną barierą” izolującą gminę od przemysłowego Wałbrzycha. Powierzchnia w ha 1487, liczba ludności 6000, gęstość zaludnienia na 1 km² - 403.

Gmina Głuszycza położona jest w obrębie Sudetów Środkowych nad rzeką Bystrzycą i charakteryzuje się znacznymi walorami turystycznymi. Miasto zlokalizowane jest na trasie Wałbrzych - Nowa Ruda - Kłodzko w rozległej malowniczej kotlinie górskiej, okalają go Góry Wałbrzyskie, Góry Suche (Góry Kamienne) oraz pasmo najstarszych w Sudetach Gór Sowich - Masyw Włodarza i Wielkiej Sowy. Miasto położone jest na wysokości 420 – 490 m n.p.m. Powierzchnia w ha 6192, liczba ludności 9737, gęstość zaludnienia na 1 km² 157

Gmina Mieroszów położona jest na południowy zachód od miasta Wałbrzycha, z którym graniczy przez Lasy Państwowe, natomiast miasto Mieroszów leży 16 km od centrum Wałbrzycha w strefie pogranicza polsko-czeskiego. Powierzchnia w ha 7620, liczba ludności 7831, gęstość zaludnienia na 1 km² -103

Gmina Czarny Bór położona jest na terenie górzystym pomiędzy Doliną Kotliny Krzeszowskiej a Górami Kruczymi, Trójgarbem, Małym i Dużym Dzikowcem oraz Wielką Lesistą. 35% całej powierzchni stanowią lasy iglaste a 56% użytki rolne. Gmina obejmuje 6 sołectw: Borówno, Czarny Bór, Grzędy, Grzędy Górne, Jaczków, Witków. Gmina leży na starych ziemiach piastowskich władców Świdnicko-Jaworskich, posiada liczne zabytki sakralne, kościoły i zespoły pałacowe. Powierzchnia w ha 6630, liczba ludności 4932, gęstość zaludnienia na 1 km² - 74

Gmina Stare Bogaczowice zlokalizowana jest na obszarze zachodniej części Gór Wałbrzyskich i północnej części Pogórza Wałbrzyskiego nad rzekami Strzegomką i Czyżynką. Dla zachowania obszarów o wybitnych walorach krajoznawczych utworzono w 1981 roku Książański Park Krajobrazowy, który obejmuje m.in. kompleksy leśne przełomu Czyżynki. Również Masyw Trójgarbu jest obszarem krajobrazu chronionego. Powierzchnia w ha 8690, liczba ludności 4197, gęstość zaludnienia na 1 km² 48.

Gmina Walim położona jest w południowo - zachodniej części regionu wałbrzyskiego, w malowniczej dolinie rzeki Walimki, u podnóża Gór Sowich. Najwyżej położony teren gminy znajduje się pod szczytem Wielkiej Sowy - 1015 m.n.p.m. Masyw jej porastają lasy świerkowo - bukowe regla dolnego. Główne kompleksy leśne stanowią-obszar chronionego krajobrazu. Na północ od Wielkiej Sowy, w bocznym grzbiecie znajduje się płytkie siodło - Przełęcz Walimska, skąd można oglądać Góry Wałbrzyskie, a także Karkonosze. Powierzchnia w ha 7875, liczba ludności 5915, gęstość zaludnienia na 1 km² 75.

Gmina Wałbrzych - Wałbrzych położony jest w południowo-zachodniej Polsce w centralnej części Sudetów Środkowych, w województwie dolnośląskim w pobliżu granic z Czechami i Niemcami. Miasto leży na wysokości 450 - 500 m n.p.m. w malowniczej kotlinie, nad którą rozciągają się lesiste pasma Gór Wałbrzyskich. Wałbrzych ma status gminy miejskiej, w granicach administracyjnych miasta obszar ok. 85 km². Wałbrzych posiada bardzo korzystne położenie komunikacyjne leży w pobliżu skrzyżowania autostrad - A4 /40 km/ i planowanej A3 /29 km/, które połączą Polskę wschodnią z zachodnią i północną z południową. Przez Wałbrzych przebiega droga krajowa nr 35 prowadząca z Wrocławia do przejścia granicznego z Czechami w Golińsku. W promieniu 70 km Wałbrzych otacza 5 dużych miast – Wrocław, Legnica, Jelenia Góra, Kłodzko i Świdnica. Liczba mieszkańców ok. 133 tys.

3.4. Warunki naturalne

Ziemia wałbrzyska położona jest na południowych, górzystych krańcach Dolnego Śląska. Obejmuje ona obszar pomiędzy ok. 16 stopniem i 7 minutami, a 16 stopniem i 30 minutami długości geograficznej wschodnie oraz pomiędzy 50 stopniem 38 minutą i 50 stopniem 53 minutą szerokości geograficznej północnej. Poza podanymi wcześniej uwarunkowaniami geograficznymi należy wspomnieć, że oprócz często wspaniałych krajobrazowo obszarów gór i malowniczych krętych dolin rzek, potoków i potoczków, pojawiają się formy sztuczne wykonane ręką ludzką. Są to starasowane zbocza gór i pagórków powstałe w wyniku mozolnej długoletniej orki lub eksploatacji skał. Na terenach górniczych występują często już dzisiaj nie do odróżnienia hałdy przykopalniane. Rzeki Ziemi Wałbrzyskiej należą w całości do dorzecza Odry. Największą zlewnią na tym terenie jest zlewnia Bystrzycy. Niemal wszystkie rzeki sudeckie charakteryzują się szybkim spadkiem wód na stosunkowo krótkich odcinkach oraz dużą zmiennością wodostanów. Rzeki i potoki tego terenu potrafią gwałtownie wezbrać powodując często problemy powodziowe. Urozmaicenie budowy geologicznej tego obszaru stało się powodem obfitości i różnorodności surowców mineralnych. Najważniejsze z nich to węgiel kamienny, baryt w okolicach Boguszowa-Gorc oraz bardzo dobre melafiry. W dawniejszych czasach wydobywano na tym terenie srebro (gmina Walim, Boguszów-Gorce). Obecny był ołów i miedź. Cennym bogactwem naturalnym tego terenu są dość obfite źródła wód mineralnych. Są to szczawy alkaliczne. Dużym i znanym ośrodkiem leczenia gruźlicy był na tym terenie obszar Sokołowska. Walory krajobrazowe pozwoliły na utworzenie w okolicach Wałbrzycha Parku Krajobrazowego jako szczególnej formy ochrony przyrody. W przeważającej części powiatu gleby nie stanowią sprzyjającego rozwojowi rolnictwa czynnika naturalnego. W poprzednich okresach warunki klimatyczne i fizjograficzne miały wpływ na uprawianie lnu w tym trudnym terenie. Lokalnie uprawiano jęczmień (browarnictwo) oraz ziemniaki, pszenicę, owies i żyto. Poniżej w tabelach pokazano strukturę wykorzystania oraz sposób użytkowania ziem powiatu. Skrótów w tabelach oznaczają: M – mieszkaniowych; P – przemysłowych; K- komunikacyjnych i odnoszą się do terenów.

Tabela Struktura wykorzystania powierzchni

Województwo Dolnośląskie	Ogółem ha	w tym powierzchnia %							
		Użytków rolnych	Użytków leśnych	Terenów			Użytków kopalnych	Wód	Nieużytków
				M	P	K			
2000	1994776	58,3	29,3	2,4	3,7	0,6	0,4	1,9	0,6
2001	1994776	60	29,5	1,5	3,6	0,6	0,3	1,0	0,6
Powiat Wałbrzyski	51418	<u>50,8</u>	<u>41,2</u>	<u>2,1</u>	<u>3,5</u>	<u>0,3</u>	<u>0,2</u>	<u>0,5</u>	<u>0,3</u>
Wałbrzych		35,3	30,2	9,5	8,9	6,8	0,0	0,4	1,2

Tabela Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych (ogółem)

Wyszczególnienie	Powierzchnia	Użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
		Razem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska		
Województwo	1994776	1161151	897709	8604	144687	110151	577097	256528
Powiat Wałbrzyski	51418	24615	11442	79	6066	7028	19930	6873

Tabela Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych
(w gospodarstwach indywidualnych)

Wyszczególnienie	Powierzchnia	użytki rolne					Lasy i grunty leśne	Pozostałe grunty i nieużytki
		Razem	Grunty orne	Sady	Łąki	Pastwiska		
	w hektarach							
Województwo	916820	857949	676082	6799	102867	72201	13178	45693
Powiat Wałbrzyski	17590	16357	7680	74	4379	4224	374	859

3.5. Sytuacja demograficzna i gospodarcza

3.5.1. Uwarunkowania demograficzne

Dla całego środowiska naturalnego istotnym jest, jak kształtuje się sytuacja demograficzna na danym terenie. Ogólna ilość mieszkańców powiatu, liczba mieszkańców wsi i miasta, sytuacja gospodarcza i jej koniunktura, ilość podmiotów gospodarczych, zamożność mieszkańców itd. ma wpływ na pośrednią i bezpośrednią ilość wytwarzanych w danej społeczności odpadów, ilości generowanych ścieków czy obciążeń dotyczących powietrza atmosferycznego. Poniżej dane charakteryzujące podstawowe informacje demograficzne.

Tabela Ludność powiatu

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	Miasta		Wieś		Ludność na 1 k ²
		Razem	w tym mężczyźni	Razem	w tym mężczyźni	
2000	2972667	2125259	1013160	847408	421050	149
2001	2970094	2120754	1010185	849340	422003	148,9
Powiat Wałbrzyski	195603	175291	83181	20312	10009	144,1 1577 - Wałbrzych

Tabela Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym

	Razem	Przedprodukcyjni	Produkcyjni	Poprodukcyjni
Województwo				
2000	2970094	665678	1865067	441922
2001	2970094	637511	1886424	446159
Powiat wałbrzyski	195603	39191	122716	33696

3.5.2. Uwarunkowania infrastrukturalne

Stanowią często o sposobie na życie. Podział ludności na miejską i wiejską wymusza sposoby ogrzewania mieszkań i indywidualnych gospodarstw. Taki układ decyduje też (oprócz uwarunkowań geograficznych związanych z dostępnością do wszystkich terenów zamieszkałych czy terenów przez, które prowadzone będą infrastrukturalne inwestycje liniowe) o sposobach rozwiązywania problemów dotyczących gospodarki ściekowej czy wodnej. Miasto to także nastawienie na większą konsumpcję, czyli powstanie większej ilości odpadów oraz ich inna morfologia. Warunki ogólnie nazywane cywilizacyjnymi, czyli dostęp do gazu, energii elektrycznej, sieci wodociągowej czy kanalizacyjnej składają się na szereg czynników warunkujących generowanie źródeł problemów w środowisku z jednej strony, a z drugiej przy pomocy tych samych mediów, pozwalają rozwiązywać problemy w sposób bardziej zorganizowany i bezpieczniejszy dla środowiska naturalnego. Dla prób uchwycenia tego rodzaju wskaźników ważnych w analizie zagadnienia zebrano poniżej w tabelach charakterystyczne liczby dotyczące tych zagadnień. Zamieszczone w tabelach skróty w części opisu tabel oznaczają: W-R – wodociągowo – rozdzielcza; K – kanalizacyjna/e; W- wodociągowe. Litera W przy danych statystycznych oznacza dane dla miasta Wałbrzycha.

Tabela Wodociągi i kanalizacja

Województwo Dolnośląskie	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych			
	W- R	K	W	K	Ogółem	Miasta		Wieś w dam ³
						Razem	Na 1 mieszkańca w m ³	
	W dam ³							
2000	11727,2	4886,3	240197	107278	111461,8	92191,3	43,4	19270,5
2001	12039,4	5202,1	249022	113321	107537,6	88315	41,6	19222,6
Powiat Wałbrzyski	441,8	232,5	11721	7921	6955,8	6536,1	31,6 38,7 W	419,7

Tabela Ludność w miastach korzystających z sieci wodociągowej,
kanalizacyjnej i gazowej

Wyszczególnienie	Ludność w miastach	W tym korzystająca z					
		Wodociągu	Kanalizacji	Gazu	Wodociągu	Kanalizacji	Gazu
					W % ogółu ludności miast		
Województwo	2120754	2043763	1911912	1695082	96,4	90,2	83,1
Powiat Wałbrzyski	175291	171843	160740	133186	92,7 99,7 W	69,6 98,6 W	88,4 75,4 W

Tabela Wodociągi i kanalizacja

Wyszczególnienie	Sieć w km		Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych		Woda dostarczona gospodarstwom domowym dam ³	Ścieki odprowadzane siecią kanalizacyjną dam ³
	W	K	W	W		
Województwo	12039,4	5202,1	249022	113321	107537,6	118489,5
Powiat Wałbrzyski	441.8	232.5	11721	7921	6955.8	7998.4

3.5.3. Uwarunkowania gospodarcze

Każde przedsięwzięcie inwestycyjne wymaga znacznych nakładów finansowych. Przedsięwzięcia, które trzeba realizować w ochronie środowiska również ich wymagają, a jednocześnie nie jest dla nich widoczny efekt zwrotu, jak przy każdym przedsięwzięciu tzw. „końca rury”. Nie sposób realizować te przedsięwzięcia bez swoich środków finansowych, które w większości przypadków muszą stanowić wkład własny przy poszukiwaniu pieniędzy z różnych źródeł finansowania. Poniżej, w tabelach, przedstawiono sytuację, w jakiej znajdują się samorządy Powiatu Wałbrzyskiego. Korzystając z danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego uwidoczniono dochody i wydatki budżetu powiatu, dochody i wydatki budżetów gmin oraz zarejestrowane podmioty gospodarcze wg REGON w powiecie wałbrzyskim (W – oznacza dane dla miasta Wałbrzych). Zasobność tych budżetów oraz ilość podmiotów gospodarczych prowadzących działalność, ich wielkość, a tym samym możliwość generowania nowych miejsc pracy, będzie decydowała o zasobności kieszeni podatnika indywidualnego. Ta z kolei ma bardzo duży wpływ na możliwość przeprowadzania reform społecznych mających na celu przeniesienie kosztów, np. zaopatrzenia wodę, oczyszczania ścieków czy gospodarki odpadami, na jego faktycznego wytwórcę. Można bowiem, z dużą dozą prawdopodobieństwa, stwierdzić, że w obecnej sytuacji gospodarczej największym wytwórcą obciążeń dla środowiska nie jest anonimowe miasto czy powiat, ale każdy członek społeczności i to on w swojej działalności nie tylko w zakładzie pracy, ale też w swoim gospodarstwie domowym przysparza środowisku najwięcej problemów i obciążeń. Możliwość prowadzenia działalności gospodarczej z preferencjami związanymi z podatkami lokalnymi daje większą szansę na osiągnięcie przychodów, które można przeznaczyć na rozwiązywanie problemów środowiska naturalnego. Jak w poprzednich przypadkach poniżej zebrano dane mające odzwierciedlić potencjalne rozwiązywanie problemów finansowych przy poszukiwaniu środków na realizację Planu i Programu.

Tabela Dochody budżetu powiatu

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	W tym				
		Dochody własne		Subwencje ogólne z budżetu państwa	Dotacje celowe z budżetu państwa	Środki na dofinansowanie ze źródeł pozabudżetowych
		Razem	W tym podatek dochodowy od osób fizycznych			
				W tysiącach złotych		
2000	3193224,6	1208695	311769,8	1021871,1	911486,4	34307,8
2001	3371756,9	1275460	338284,5	1146562,6	907085,4	19677,5
Powiat Wałbrzyski	297394,8	120455,4	37781,2	102594,3	70711,2	3172,7

Tabela Wydatki budżetu powiatu

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	W tym					
		Wydatki majątkowe		Wydatki bieżące jednostek budżetowych		Dotacje	Świadczenia na rzecz osób fizycznych
		Razem	W tym inwestycje	Razem	W tym inwestycje		
						W tysiącach złotych	
2000	3360988	506166,8	503552,1	2449444,7	1245998,2	196675	182829,4
2001	3636758,5	488181	482386,7	2581285,4	1345461,2	197685	206832,6
Powiat Wałbrzyski	321242,2	56565,4	55911,6	205569,3	108791,7	16437,8	29875,3

Tabela Dochody budżetów gmin

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					Ogółem na 1 mieszk. w zł
		Dochody własne			Subwencje ogólne	Dotacje z budżetu państwa	
		Razem	W tym podatek				
			Od nieruchomości	Dochodowy od osób fizycznych			
W tysiącach złotych							
Województwo	4896635,7	2664136,9	771349,4	688454,3	1487166,3	644557,2	1648,04
Powiat Wałbrzyski	2780256,6	158464,5	37811,8	48676,4	119816,6	65921,9	1287,06 2016,6 W

Tabela Wydatki budżetów gmin

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					
		Dotacje	Świadczenia na rzecz osób fizycznych	Wydatki bieżące jednostek budżetowych		Wydatki majątkowe	
				Razem	W tym wynagrodzenia	Razem	W tym inwestycje
		W tysiącach złotych					
Województwo	5225435,1	362309,8	430652,7	3356179	1660267,4	915297,5	893671,7
Powiat Wałbrzyski	375586,9	21060,7	38856,7	239401,4	125574,1	70818,3	70164,5

Tabela Wydatki budżetów gmin według działów

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym					Ogółem na 1 mieszkańca w zł
		Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	Gospodarka mieszkaniowa	Oświata i wychowanie	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	Ochrona zdrowia i opieka społeczna	
		W tysiącach złotych					
Województwo	5225435,1	443251,5	374336,7	1586898,1	213152,7	640981,7	1758,70
Powiat Wałbrzyski	375556,9	27335	18169,5	108751,1	13135,7	55925,8	1326,81 2187,08 W

Tabela Podmioty Gospodarki Narodowej zarejestrowane w KRUPGN REGON według liczby pracujących

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	Podmioty o liczbie pracujących			
		9 i mniej	10-49	50-249	≥250
2000	269532	258782	8023	2244	483
2001	282650	271823	8207	2186	434
Powiat Wałbrzyski	17345	16680	508	127	30

3.6. Działalność przemysłowa

Teren powiatu wałbrzyskiego od wielu lat był i w niektórych przypadkach nadal jest atrakcyjnym do prowadzenia działalności gospodarczej. Związane to było z zasobami surowców mineralnych, jakie w samym Wałbrzychu i jego najbliższych okolicach występowały. Te warunki spowodowały na terenie powiatu przekształcenia zarówno w sferze krajobrazowej jak i tej, która zaowocowała innymi obciążeniami środowiska naturalnego. Poniżej zwrócono uwagę na niektóre czynniki mające na powyższe wpływ.

3.6.1. Warunki geologiczne i geomorfologiczne - wody

W budowie geologicznej obszaru Boguszowa – Gorc, leżącego w obrębie depresji Śródsudeckiej udział biorą:

- utwory proterozoiczne reprezentowane przez gnejsy i migmatyty laminowane, gnejsy i migmatyty masywne, amfibolity,

- utwory karbonu dolnego zalegające niezgodnie na utworach starszych, wykształcone są w facji kulmowej jako zlepieńce gnejsowe, łupki szarogłazowe i ilaste, formacji ze Starych Bogaczowic, z Lubomina, ze Szczawna.

- utwory górnego karbonu są znacznie mniej rozprzestrzenione w tym rejonie, leżą na utworach dolnego karbonu i reprezentowane są przez:

- warstwy wałbrzyskie wykształcone w postaci piaskowców nierównoziarnistych, łupków ilastych z wkładkami węgla,

- warstwy z białego kamienia - głównie zlepieńcowate piaskowce, piaskowce i łupki ilaste z cienkimi wkładkami węgla,

- utwory czwartorzędowe to przede wszystkim gliny zwietrzelinowe oraz w dolinach cieków utwory fluwialne - piaski i żwiry rzeczne. Miąższość czwartorzędu jest niewielka rzędu 1-2 m, jedynie w dolinach cieków wodnych może osiągać miąższość kilkunastu metrów.

Warunki hydrogeologiczne terenu badań są słabo rozpoznane ale można je ocenić jako znacznie skomplikowane o dużej zmienności pionowej i poziomej. Istotne znaczenie dla rozwiązania postawionego zadania geologicznego odgrywają tu dwa piętra wodonośne:

- czwartorzędowe

- karbońsko - permskie

Eksploatacja barytu prowadzona była pierwotnie przypowierzchniowo, poczynając od wychodni na północ od Boguszowa a następnie zbliżając się do centrum miasta. Podziemną eksploatację rozpoczęto w drugiej połowie XIX wieku przy czym do 1939 r. prowadzono ją na stosunkowo niedużej głębokości - do 85 m npm. W 1947 r. rozpoczęto w szerszym zakresie prace geologiczno-poszukiwawcze, które pozwoliły na udokumentowanie i zatwierdzenie w 1957 r. zasobów w ilości 28 tys. ton pewnych i 138 tys. ton możliwych. Dalsze prace górnicze i dokumentacyjne doprowadziły do rozpoznania złoża do poziomu 236 m npm. Najniższym czynnym poziomem był poziom na głębokości 346 m tzn na rzędnej 236,9 m. W kopalni „Boguszów” znajdowało się ogółem 17 poziomów. Eksploatacja częściowo prowadzona była na zawał a częściowo na podsypkę. Eksploatację ostatecznie zakończono w połowie 1997 roku a kopalnie zostały zatopione.

W rejonie Boguszowa – Gorce – Czarnego Boru udokumentowanych jest dużo złóż z grupy kopalin budowlanych i drogowych. Są to skały lite - melafiry, porfiry, trachybazalty eksploatowane systemem odkrywkowym z użyciem materiałów wybuchowych. Większe aktualnie eksploatowane złoża to złożo Czarny Bór i Borówno w rejonie Czarnego Boru. Duże

udokumentowane nieeksploatowane złoża porfiru znajduje się w rejonie Gorc. W południowej części tego regionu w rejonie Rybnicy Leśnej również znajdują się duże udokumentowane złoża surowców drogowych – porfiry, melafiry. Największe eksploatowane złoża znajduje się w rejonie Rybnicy Leśnej.

W budowie geologicznej obszaru Szczawna Zdroju i Starych Bogaczowic udział biorą:

- utwory proterozoiczne reprezentowane przez gnejsy i migmatyty laminowane, gnejsy i migmatyty masywne, amfibolity,

- utwory karbonu dolnego (turnej dolny, wizen-namur) zalegające niezgodnie na utworach starszych (prekambryjskich gnejsach sowiogórskich, różnych ogniwach serii staropaleozoicznej i górnym dewonie) wykształcone są w facji kulmowej formacji ze Starych Bogaczowic, z Lubomina, ze Szczawna, piaskowce, zlepieńce i ily ze smużkami węgla kamiennego,

- utwory czwartorzędowe leżące bezpośrednio na utworach karbonu lub proterozoiku wykształcone są głównie jako piaski i żwiry terasów rzecznych oraz gliny deluwialne z rumoszem skalnym. Na omawianym obszarze oraz w bezpośrednim sąsiedztwie potencjalnie występują następujące piętra wodonośne:

- czwartorzędowe
- karbońskie
- proterozoiczne (krystalicznego podłoża)

Czwartorzędowe piętro wodonośne związane jest z małej miąższości utworami czwartorzędowymi, wykształconymi jako piaski i żwiry teras rzecznych, rozprzestrzeniające się jedynie w dolinach rzecznych. Ze względu na ograniczony zasięg tych osadów w rejonie badań ma ono podrzędne znaczenie. Karbońskie piętro wodonośne związane jest z szeroko rozprzestrzonymi utworami dolnego karbonu takimi jak:

- piaskowce, zlepieńce, łupki ilaste

Poziomy wodonośne w utworach karbonu dolnego związane są z piaskowcami, zlepieńcami, mułowcami serii skalnych karbonu dolnego i mają charakter szczelinowo-porowy. Z utworów karbonu dolnego pochodzą wody mineralne Szczawna Zdroju. Proterozoiczne piętro wodonośne związane jest ze szczelinowatymi gnejsami i migmatytami. W celu eksploatacji i ochrony wód mineralnych w rejonie Szczawna Zdroju utworzono obszar górniczy „Szczawno”. Wody lecznicze ujmowane są w Szczawnie Zdroju a ujęcia zgrupowane są w dolinie Szczawnika. Występujące w tym rejonie wody to szczawy wodorowęglanowo-sodowo-magnezowo-wapniowe. Szczawy tego obszaru krążą w obrębie utworów górno i dolnokarbońskich, występujących na północno-wschodnich obrzeżeniach niecki Śródsudeckiej, zaburzonych szeregiem podłużnych i poprzecznych uskoków. Charakter występujących skał (zlepieńce, łupki szarogłazowe i ilaste, mułowce) nie sprzyja gromadzeniu się dużej ilości wód podziemnych stąd wydajności, najczęściej z samowypływu, poszczególnych ujęć są niewielkie i wynoszą kilkadziesiąt, rzadziej kilkaset litrów na godzinę. Ujęcia zlokalizowane są w miejscach naturalnego wypływu wody mineralnej ze szczelin skalnych. Infiltrujące wody nasycają się dwutlenkiem węgla na granicy kulmu ze Szczawna i kulmu z Lubomina. Strefa tego kontaktu przecięta jest uskokiem Szczawnika co w połączeniu z erozyjnym wcięciem potoku Szczawnik stwarza uprzywilejowane warunki dla wypływów wód mineralnych ujmowanych następnie za pomocą płytkich otworów. Wody o zbliżonym składzie chemicznym napotykanie są również w rejonie Starych Bogaczowice, gdzie są pobierane do butelkowania – woda „ANNA”.

Pod względem geologicznym rejon Wałbrzych - Jedlina leży w przeważającej części w obrębie Niecki Śródsudeckiej stanowiącej obniżenie tektoniczne. Niecka Śródsudecka stanowiła rozległy basen sedymentacyjny wypełniany szeregiem różnowiekowych serii skalnych osiagających miąższość wielu tysięcy metrów. Północne rejony Wałbrzycha znajdują się już w obrębie proterozoicznych gnejsów będących fragmentem Bloku Sowiogórskiego oraz w niewielkiej części w obrębie Depresji Świebodzic. W budowie geologicznej obszaru badań udział biorą:

- utwory proterozoiczne bloku sowiogórskiego reprezentowane przez gnejsy i migmatyty laminowane, gnejsy i migmatyty masywne, amfibolity,
- utwory dewonu wykształcone w postaci zlepieńców szarogłazowych, mułowce z wkładkami szarogłazów oraz szarogłazy,
- utwory karbonu dolnego zalegające niezgodnie na utworach starszych (prekambryjskich gnejsach sowiogórskich, różnych ogniwach serii staropaleozoicznej i górnym dewonie), wykształcone są w facji kulumowej jako zlepieńce gnejsowe, wapienie węglowe dolne, łupki szarogłazowe i ilaste
- utwory górnego karbonu są znacznie szerzej rozprzestrzenione, leżą na utworach dolnego karbonu i reprezentowane są przez:
 - warstwy wałbrzyskie wykształcone w postaci piaskowców nierównoziarnistych, łupków ilastych z wkładkami węgla,
 - warstwy z białego kamienia - głównie zlepieńcowate piaskowce, piaskowce i łupki ilaste z cienkimi wkładkami węgla,
 - warstwy żaclerskie - piaskowce, zlepieńce i łupki ilaste z pokładami węgla,
 - warstwy stefañskie - piaskowce arkozowe i piaszczyste zlepieńce bez wkładek węgla
 - utwory czwartorzędowe leżące bezpośrednio na utworach dewonu, karbonu górnego lub proterozoiku wykształcone są głównie jako gliny deluwialne z rumoszem skalnym, zwietrzelina oraz w obrębie dolin rzecznych jako piaski i żwiry terasów rzecznych.

W rejonie Wałbrzycha – Jedliny występują potencjalnie następujące piętra wodonośne:

- czwartorzędowe
- karbońskie
- dewońskie
- proterozoiczne (krystalicznego podłoża).

Czwartorzędowe piętro wodonośne ma w tym rejonie podrzędne znaczenie i związane jest z małej miąższości utworami czwartorzędowymi, wykształconymi, w dolinach rzecznych jako piaski i żwiry teras rzecznych oraz na pozostałych obszarach jako zwietrzelina skał litych. Górnokarbońskie piętro wodonośne związane jest z szeroko rozprzestrzonymi w Niece Śródsudeckiej utworami górnego karbonu takimi jak:

- piaskowce, zlepieńce, łupki ilaste

W utworach tych bardzo dobrze rozwinięta jest sieć uskoków i szczelin naturalnych jak i liczna sieć spękań, sztolni, chodników, szybów powstałych w wyniku eksploatacji górniczej. Przepływ wód infiltracyjnych ma więc charakter szczelinowy, w mniejszym stopniu, lub znikomym, porowy. Odbudowywanie zwierciadła wód w tych utworach nastąpiło dość szybko osiągając aktualnie poziom lokalnych baz drenażu. Dewońskie piętro wodonośne związane jest z mułowcami, zlepieńcami, szarogłazami i ma charakter szczelinowy. Wodonośność tego piętra jest bardzo słabo rozpoznana. Proterozoiczne piętro wodonośne związane jest ze szczelinowatymi gnejsami i migmatytami. Piętro to rozpoznane zostało na terenie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Intensywne dopływy wód zaobserwowano na głębokościach 10.1, 22.0, 25.0, 55.0 i 97.5 m a subartezyjskie zwierciadło wód podziemnych ustabilizowało się na głębokościach 6.5 m (455.19 m npm) i 2.1 m (446.87 m npm). Orientacyjny kierunek przepływu wód podziemnych w gnejsach prekambryjskich można określić jako południowy. W rejonie Jedliny udokumentowano ujęcia wód leczniczych i mineralnych i utworzono obszar górniczy „Jedlina”.

W budowie geologicznej obszaru Mioszowa leżącego w obrębie depresji Śródsudeckiej udział biorą:

- utwory karbonu dolnego zalegające niezgodnie na utworach starszych, wykształcone są w facji kulumowej jako zlepieńce gnejsowe, łupki szarogłazowe i ilaste, formacji ze Starych Bogaczowic, z Lubomina, ze Szczawna.

- utwory górnego karbonu są znacznie mniej rozprzestrzenione w tym rejonie, leżą na utworach dolnego karbonu i reprezentowane są przez:

- warstwy wałbrzyskie wykształcone w postaci piaskowców nierównoziarnistych, łupków ilastych z wkładkami węgla,

- warstwy z białego kamienia - głównie zlepieńcowate piaskowce, piaskowce i łupki ilaste z cienkimi wkładkami węgla,

- warstwy żaclerskie - piaskowce, zlepieńce i łupki ilaste z pokładami węgla,

- utwory permskie leżące na karbońskim podłożu reprezentowane przez:

- ogniwa czerwonego spągowca dolnego wykształcone jako:

zlepieńce polimiktyczne i piaskowce arkozowe, piaskowce i mułowce z wkładkami iłowców - formacja z Krajanowa, brekcje i piaskowce ryolitowe, piaskowce, mułowce i iłowce Osady międzyeruptywne, mułowce i piaskowce z iłowców i soczewkami wapieni - ogniwo łupków walchiowych - formacji ze Słupca oraz zlepieńce z wkładkami piaskowców formacji z Radkowa.

- utworom osadowym towarzyszą skały pochodzenia magmowego - trachyandezyty i bazalty alkaliczne.

- utwory czwartorzędowe to przede wszystkim gliny zwietrzelinowe oraz w dolinach cieków utwory fluwialne - piaski i żwiry rzeczne. Miąższość czwartorzędu jest niewielka rzędu 1-2 m, jedynie w dolinach cieków wodnych może osiągać miąższość kilkunastu metrów.

Warunki hydrogeologiczne terenu są słabo rozpoznane ale można je ocenić jako znacznie skomplikowane o dużej zmienności pionowej i poziomej. Istotne znaczenie dla rozwiązania postawionego zadania geologicznego odgrywają tu dwa piętra wodonośne:

- czwartorzędowe

- permskie

Czwartorzędowe piętro wodonośne reprezentowane jest przez jeden poziom wodonośny o zwierciadle swobodnym. Rozprzestrzenienie tego piętra jest niewielkie i ogranicza się jedynie do dolin rzecznych. W rejonie badań piętro to jest nie eksploatowane. Permskie piętro wodonośne związane jest ze spękanymi i szczelinowatymi skałami wulkanicznymi (porfiry, melafiry, trachybazalty). Wodonośność tego piętra ma charakter typowo szczelinowy. Główną rolę w wodonośności pionowej i poziomej odgrywa tu zaangażowanie tektoniczne utworów. Szczególnie uprzywilejowane rejony gromadzenia się wód podziemnych występują w obrębie stref dyslokacyjnych i uskokowych. Poza dokładnym rozpoznaniem przebiegu głównych uskoków tektonika obszaru, szczególnie jeśli chodzi o uskoki i spękania niewielkie o lokalnym zasięgu, jest słabo rozpoznana. W przypadku skał wulkanicznych tego piętra szczelinowatość skał odgrywa zasadniczą rolę w jego wodonośności. Ponadto strefy wodonośne związane są ze zlepieńcami i piaskowcami w mniejszym stopniu z łupkami ilastymi. Wodonośność zlepieńców i piaskowców ma charakter szczelinowo - porowy, a łupków ilastych, mułowców szczelinową. Poziom ujęty został studniami głębinowymi np. w Golińsku i Mieroszowie. Współczynniki filtracji wynoszą od 0.000014 m/s do 0.0000076 m/s. Wydajności otworów wahają się od 1.4 m³/h (Plac Targowy w Golińsku) do 34 m³/h (Mieroszów). Wodonośność pionowa i pozioma tych skał uzależniona jest od ich litologicznego wykształcenia (porowatość efektywna) oraz zaangażowania tektonicznego warstw skalnych. Zasobność tego piętra w tym rejonie nie jest dokładnie rozpoznana gdyż brak jest udokumentowanych otworów hydrogeologicznych ujmujących wyłącznie wody podziemne z utworów permskich.

Budowa geologiczna rejonu Walima – Głuszycy determinowana jest uskokiem sudeckim brzeżnym. Pod względem geologicznym część podniesiona uskoku stanowi odrębną jednostkę geologiczną - blok Gór Sowich zbudowaną z utworów prekambryjskich reprezentowanych przez paragnejsy biotytowo-oligoklazowe i migmatyty, paragnejsy biotytowo-oligoklazowe z granatami, granulity, granitognejsy. Ponadto w budowie geologicznej udział biorą utwory

czwartorzędowe leżące bezpośrednio na utworach proterozoiku wykształcone głównie jako piaski i żwiry terasów rzecznych oraz gliny deluwialne z rumoszem skalnym.

Warunki hydrogeologiczne terenu są słabo rozpoznane i prawdopodobnie znacznie skomplikowane, o dużej zmienności pionowej i poziomej. Istotne znaczenie odgrywają tu dwa piętra wodonośne:

- czwartorzędowe
- proterozoiczne

Czwartorzędowe piętro wodonośne w obrębie Gór Sowich ogranicza się do niewielkich teras rzecznych oraz zwietrzeliny skał podłoża i ma bardzo podrzędne znaczenie hydrogeologiczne, chociaż stanowi podstawę zaopatrzenia niezwodociągowanych wsi czy też ulokowanych poza zwartą wiejską zabudową domów i ośrodków czasowych. Proterozoiczne piętro wodonośne związane jest ze spękanymi i szczelinowatymi skałami metamorficznymi (gnejsy, migmatyty). Wodonośność tego piętra ma charakter typowo szczelinowy. Główną rolę w wodonośności pionowej i poziomej odgrywa tu zaangażowanie tektoniczne utworów. Szczególnie uprzywilejowane rejony gromadzenia się wód podziemnych występują w obrębie stref dyslokacyjnych i uskokowych. Poza dość dokładnym rozpoznaniem przebiegu uskoku sudeckiego brzeżnego tektonika obszaru, szczególnie, jeśli chodzi o uskoki i spękania niewielkie o lokalnym zasięgu, jest słabo rozpoznana. W przypadku tego piętra szczelinowatość tektoniczna skał metamorficznych odgrywa zasadniczą rolę w jego wodonośności.

3.6.2. Przemysł

a) Działalność górnicza

Eksploatacja węgla kamiennego w rejonie Wałbrzycha prowadzona była prawdopodobnie już od 16 wieku. Początkowo odbywała się ona jedynie na wychodniach oraz przy pomocy płytkich sztolni i miała bardzo ograniczony charakter. Rozkwit eksploatacji przypadł na koniec XIX i po 1945 r. Dzięki osiągnięciom technicznym wypracowano nowe sposoby odwadniania kopalń i już pod koniec XIX wieku można było sięgać na duże głębokości, aby dojść maksymalnie do głębokości 1000 m tj. poziom - 400 m npm. Głównym sposobem eksploatacji była metoda „na zawał”, co powodowało dodatkowe naruszenie, spękanie górotworu i znaczne zmiany na powierzchni terenu. Eksploatacja została ostatecznie zakończona w 1996 roku. Po tym okresie prowadzona była jeszcze eksploatacja antracytu, aż do 1999 roku. Następnie po jej zakończeniu, kopalnie zostały w naturalny sposób zatopione. Także w pozostałych miejscach powiatu występowały tereny gdzie prowadzona była działalność górnicza odkrywkowa lub podziemna. To spowodowało znaczne zmiany w krajobrazie i pozostawiło przekształcone tereny powierzchni ziemi. Dzisiaj są one widoczne w: gminie Stare Bogaczowice gdzie nie występują złoża odkrywkowe, a jedynie granice złóż podziemnych węgla kamiennego (ZG „Julia” i ZG „Victoria”) oraz ich obszary i tereny górnicze. Na jej terenie istnieją hałdy:

Lubominek I - powęglowa hałda kopalniana, odpady górnicze, 240 tys.ton

Lubominek II - powęglowa hałda kopalniana, odpady górnicze, 15 tys. ton

W Szczawnie Zdroju nie występują złoża odkrywkowe ani hałdy, a jedynie granice złóż podziemnych węgla kamiennego (byłych zakładów górniczych ZG „Julia” i ZG „Victoria”) oraz ich obszary i tereny górnicze.

Gmina Czarny Bór zasobna jest w złoża położone w Borównie (częściowo w gminie Kamienna Góra) - melafir z kilkoma wyrobiskami (wyrobisko: ok. 450x250 m), kopalnia Grzędy - melafir (pow. wyrobisk: I - 400x460 m, II - 300x140 m), granice złoża podziemnego

węgla kamiennego (ZG „Victoria”) oraz jego obszar i teren górniczy. Na terenie gminy są także położone hałdy: Borówno I (zwałowisko zewn. kop. melafiru - odpady przerobcze i górnicze. 6600 tys. ton) i Borówno II (składowisko-zwałowisko przemysłowych odpadów ok. 480 tys. ton), a także Grzędy (składowisko-zwałowisko przemysłowych odpadów ok. 1560 tys. ton), Jerzy k/ Boguszowa-Gorce (powęglowa hałda kopalniana, odpady górnicze, 27 tys. ton)

W gminie Boguszów-Gorce występują: zaniechane złoża barytu Boguszów (podziemne), zaniechane złoża porfiru Gorce (wymiary wyrobiska- 150x100 m), zaniechane złoża porfiru Chełmiec i Mniszek (3 małe wyrobiska po około kilkaset m²); zaniechane złoża porfiru Boguszów (wymiary wyrobiska - 50x50m); zaniechane złoża melafiru Stary Lesieniec (wymiary wyrobiska- 50x75 m), granice złóż podziemnych węgla kamiennego (byłego ZG „Julia”, ZG „Victoria” i ZG „Chrobry”) i antracytu („Wałbrzych-Gaj”) oraz ich obszary i tereny górnicze. Obecne także w środowisku - cztery powęglowe hałdy kopalniane w rejonie wsi Chełmiec (razem około 130 tys. ton), Witold (hałda kopalniana odpadów górniczych i wtórnych ok. 8300 tys. ton); Mniszek w Gorcach (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych i wtórnych ok. 1700 tys. ton), Klara w Gorcach (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych - 900 tys. ton), hałda przy ul. Kościuszki w Gorcach (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych i przerobczych, 150 tys. ton), 3 hałdy pobarytowe Kopalni Boguszów w Boguszowie (odpady górnicze, 450 tys. ton), osadnik pobarytowy Boguszów w Boguszowie (odpady przerobcze, 160 tys. ton), Wiktor w Starym Lesieńcu (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych, 130 tys. ton), Barbara w Kuźnicach Świdnickich (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych i wtórnych, 4280 tys. ton), Józef w Kuźnicach Świdnickich (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych, 430 tys. ton), Jadwiga w Kuźnicach Świdnickich (powęglowa hałda kopalniana odpadów górniczych, 50 tys. ton).

Na terenie gminy Mieroszów znajduje się czynny kamieniołom melafiru Rybnica Leśna- zasoby geologiczne 163 800 tys. ton; roczne wydobycie ca 800 tys. ton i hałda poprodukcyjna ponad 700 tys. ton. Hałda ta powstała w wyniku działalności górniczej w Rybnicy Leśnej prowadzonej przez KSS Bartnica. Przedsiębiorca podjął działania zmierzające do jej porządkowania i formowania. Ponadto w krajobrazie gminy można zauważyć nieczynne wyrobisko ilów ceramicznych w Nowym Siodle i do rekultywacji - teren po byłej cegielni (wyrobisko gliny) w Mieroszowie przy ul. Sportowej 8a.

W gminie Wałbrzych obok sygnalizowanej działalności górnictwa podziemnego również pozostałości napowierzchniowe: nieczynny kamieniołom porfiru Wałbrzych Podgórze. Hałdy i zwałowiska pokopalniane Wałbrzyskich Kopalni Węgla Kamiennego- aktualny stan powierzchni to ok. 49,75 ha, z czego do rekultywacji 25,95 ha. Dotychczas przekazano ca 80 ha. Po zakończeniu eksploatacji kopalń zanikł problem bieżącego zagospodarowania powstających odpadów pokopalnianych i poflotacyjnych. Jedynym zadaniem w tym zakresie w chwili obecnej jest rekultywacja osadników, które pozostały na stanie kopalni.

W gminie Głuszycyca- nieczynny kamieniołom melafiru Głuszycyca w Głuszycy Górnej- południowo – wschodnie zbocze góry Ostoja (w okolicach rezerwowego zbiornika wody pitnej dla Głuszycy) i hałda pouranowa zlokalizowana we wsi Grzmiąca na działce nr 59, stanowiącej własność Lasów Państwowych. W 2003 roku na terenie gminy rozpoczęto rekultywację osadnika pogazowej siarki koloidalnej i masy pogazowej zlokalizowanego w Głuszycy Górnej.

Gmina Walim – występują tu dwie hałdy po powojennej eksploatacji uranu w rejonie pomiędzy Dziećmorowicami a Starym Julianowem.

W gminie Jedlina Zdrój – jako pozostałości po działalności z okresu przed II wojną światową, występują niewielkie obszary kamieniołomy – ul. Wałbrzyska, obręb Jedlina Zdrój - (jeden o powierzchni od 400-500 m², drugi około 200m²).

b) Pozostały przemysł i działalność usługowa

Na podstawie informacji WUS w Oddział w Wałbrzychu (dane za 2002 rok) zakłady podlegające sprawozdawczości GUS, a tym samym zaliczone do zakładów uciążliwych to:

- Elektrociepłownia „Victoria” Spółka Pracownicza z o.o. w upadłości ul. Kosteckiego 9, 58 – 305 Wałbrzych – obecnie Polbem spółka z o.o. z Wrocławia
- Fabryka Porcelany „Wałbrzych” S.A. ul. Starachowicka 1, 58 – 302 Wałbrzych
- Zakłady Koksownicze „Wałbrzych” S.A., ul. Beethovena 14, 58 – 300 Wałbrzych
- Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej S.A., ul. Ogrodowa 19, 58 – 306 Wałbrzych
- Fabryka Wkładów Odzieżowych „Camela” S.A., ul. Cicha 5, 58 – 300 Wałbrzych
- Zakłady Bawełniane „Dall” spółka z o.o., ul. Bohaterów Getta 54, 58 – 340 Głuszycza
- Dolnośląskie Zakłady Artykułów Technicznych „Nortech” spółka z o.o., ul. Sienkiewicza 73A, 58 – 340 Głuszycza
- Uzdrowisko Szczawno – Jedlina S.A., ul. Ratuszowa 1, 58 – 310 Szczawno Zdrój

Jednym z zakładów mających wpływ na stan środowiska w powiecie wałbrzyskim jest Wałbrzyskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji sp. z o.o. w Wałbrzychu. Jest ono odpowiedzialne za zaopatrzenie w wodę mieszkańców, instytucji publicznych oraz przemysłu na terenie powiatu. To przedsiębiorstwo odbiera także ścieki od mieszkańców i zakładów przemysłowych zlokalizowanych na terenie miasta jak i poza nim.

WPWiK zapewnia ponad 90 % zapotrzebowania na wodę. Głównym źródłem wody są ujęcia zlokalizowane na terenie powiatu kamiennogórskiego (Marciszów, Ptaszków, Krzeszów) oraz ujęcia na terenie powiatu wałbrzyskiego: w Unisławiu Śląskim, Głuszycy, Boguszowie Gorcach, Czarnym Borze, Walimiu oraz na terenie miasta Wałbrzycha.

Przedsiębiorstwo posiada zdolność produkcyjną wody na poziomie 30 mln m³ rocznie. Ilość rocznie pobieranej wody kształtuje się na poziomie 19 mln m³, z czego 7 mln m³ stanowi woda z ujęć na wodach powierzchniowych, a 12 mln m³ wody pobieranej do sieci, to wody podziemne. W całości poboru, 75 % wody zużywają gospodarstwa domowe, 10 % przemysł, oraz 15 % pozostali użytkownicy. WPWiK Spółka z o.o. w Wałbrzychu eksploatuje 7 oczyszczalni ścieków wraz z 220 km kanalizacji sanitarnej oraz oczyszczalniami ścieków. Są to oczyszczalnie w Cierniach, Wałbrzychu, Jugowicach, Boguszowie Gorcach, Dziećmorowicach, Sokołowsku, Golińsku. Przepustowość tych oczyszczalni przekracza wielkość powstających ścieków na terenie powiatu.

4. Stan środowiska w powiecie

Wg podziału stosowanego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, powiat Wałbrzych (kod 4.02.01.21), jest strefą, w której występują obszary zwykłe Oz -odnoszą się do niego wartości dopuszczalnych stężeń określone dla kraju), obszary zwykłe OzR- do którego odnoszą się wartości dopuszczalnych stężeń określone ze względu na ochronę roślin oraz obszary ochrony uzdrowiskowej Uz. Z danych podawanych przez WIOŚ (na podstawie danych GUS) wynika, że emisja pyłu na terenie powiatu wałbrzyskiego stanowi ok. 4.7 % całkowitej emisji pyłu województwa dolnośląskiego. Emisja zanieczyszczeń gazowych w tym powiecie kształtuje się w wysokości ok. 1.0 % całkowitej emisji gazów w województwie dolnośląskim. Poniżej w podziale na poszczególne komponenty środowiska podane dane charakteryzujące wpływ działalności gospodarczej na stan środowiska naturalnego. Podstawą tych spostrzeżeń były dane z Raportu o stanie środowiska województwa dolnośląskiego udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu oraz dane z rocznika statystycznego województwa dolnośląskiego z 2002 roku.

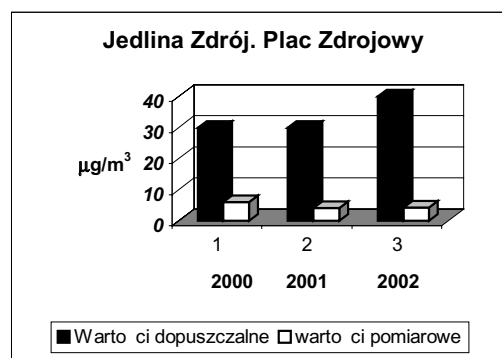
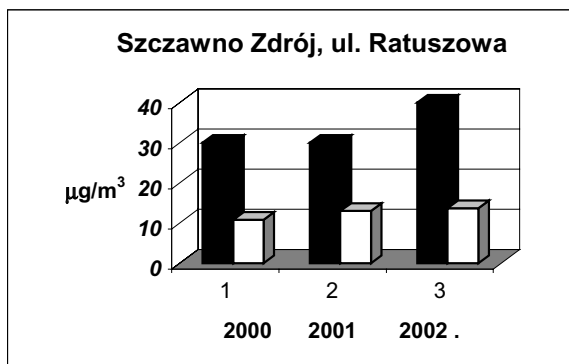
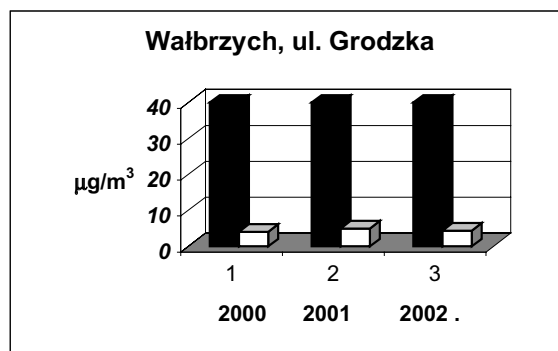
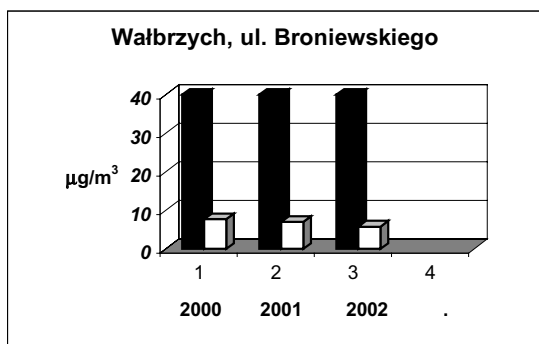
a) powietrze atmosferyczne

Tabela Emisja i redukcja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych

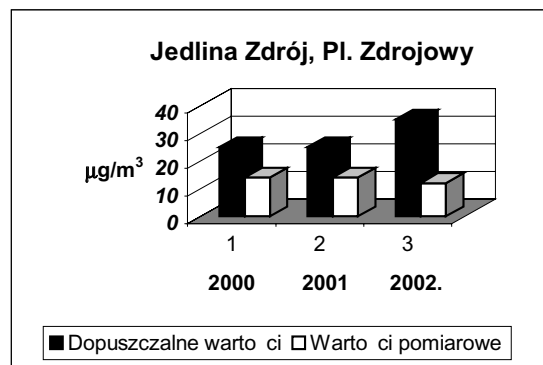
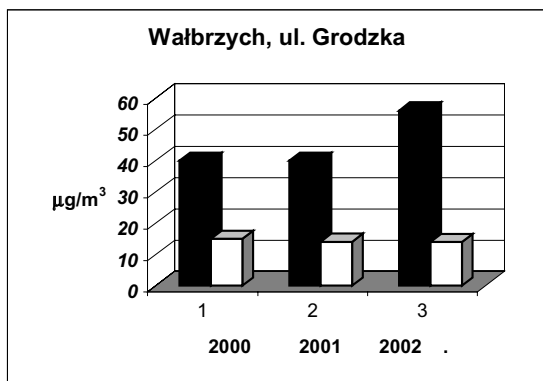
Województwo Dolnośląskie	Emisja zanieczyszczeń							Redukcja zanieczyszczeń w % wytworzonych	
	Pyłowych	Gazowych				Na 1 km ²		Pyłowych	Gazowych
		Razem	W tym						
			Dwu- tlenek siarki	Tlenek azotu	Dwutlenek węglą	Pyłowych	Gazowych		
w Mg/rok									
2000	20647	15066661	72597	24506	14955329	1,0	755,3	98,8	87,1
2001	20239	14613832	68227	25048	14508184	1,0	732,6	98,8	87,5
Powiat Wałbrzyski	1158	146331	1781	1514	141017	0,1 12,9 W	95,5 1239,5 W	28,7 90,8 W	- 19,6 W

Powyżej wyszczególnione emisje (dane dotyczące wyłącznie miasta Wałbrzycha oznaczone są w tabelach literą W) i oddziaływanie zakładów niebilansowych oraz obiektów komunalnych, w tym przede wszystkim niskich źródeł emisji, jakimi są kotłownie i piece grzewcze indywidualnych gospodarstw domowych, spowodowały na terenie powiatu wałbrzyskiego zanieczyszczenie środowiska. Stałymi punktami pomiarowymi, ze względu na ochronę zdrowia, (gdzie dokonuje się pomiaru dwutlenku azotu i pyłu PM10) są w powiecie następujące punkty pomiarowe: Wałbrzych: ul. Broniewskiego, Mickiewicza, Batorego, Kosteckiego, Grodzka, Jordana, Szczawno Zdrój: ul. Ratuszowa, Ogrodowa, Jedlina Zdrój: Plac Zdrojowy. Jak wykazuje raport WIOŚ na terenie powiatu istnieją jeszcze punkty pomiarowe monitoringu pasywnego i są one umiejscowione w: Wałbrzych: ul. Niepodległości, Osiedle Górnicze, ul. Piłsudskiego, Chrobrego, Armii Krajowej, Wrocławska, Sadowa, Nałkowskiej, Andersa, E.Plater, Moniuszki, Palisadowa, Broniewskiego, Mickiewicza, H.Sawickiej, Szczawno Zdrój: ul. Ratuszowa, Wałbrzyska, Głuszycza: ul. Łukasiewicza. Jak wykazały prowadzone badania średnie stężenie w ciągu roku (wszystkie dane za 2002) pomiaru 24 godzinowego dla SO₂ wynoszą od 4,2 do 13,7 µg/m³ (punkt stały) oraz wartości od 6,7 do 24 µg/m³ (pomiaru pasywnego). Norma dopuszczalna dla tego stężenia wynosi 150 µg/m³. Dla NO₂ wartość średnia stężenia 24 godzinowego wyniosła w stałych punktach pomiarowych wyniosła od 10,1 do 34,1 µg/m³, natomiast dla pomiarów pasywnych od 9,8 do 44,2 µg/m³, przy normie dopuszczalnej 40 µg/m³. Dla pyłu zawieszonego średnie stężenie 24 godzinne wyniosło od 14,2 do 34,4 µg/m³ przy normie 40 µg/m³. W powiecie wałbrzyskim nie wykonywano pomiarów tlenku węgla. Na terenie powiatu mierzono jeszcze benzen (w Wałbrzychu przy ul. Jordana). Wartość stężenia średniorocznego wyniosła 5,9 µg/m³, przy normie 5 µg/m³.

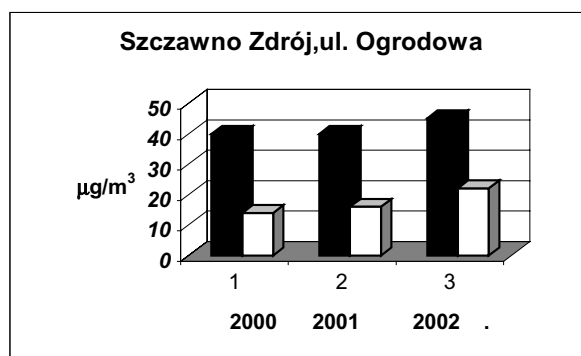
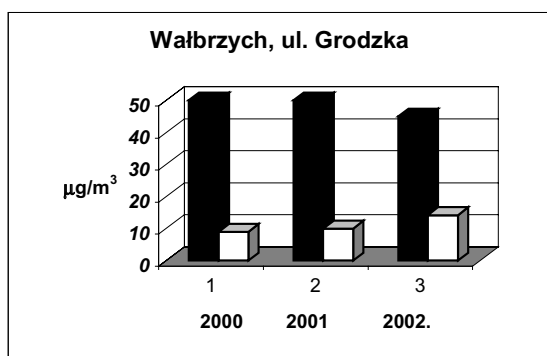
Przykładowe wartości stężeń SO₂

Przykładowe wartości stężeń NO₂

Przykładowe wartości stężeń pyłu

Na każdym z wykresów, odcień ciemny oznacza wartość dopuszczalną, natomiast odcień jasny wartości zmierzone.

b) wody powierzchniowe

Na ich stan ma w powiecie wpływ kilka czynników. Przede wszystkim pobór tej wody do celów socjalnych i komunalnych oraz częściowo przemysłowych. Poniżej pokazano za rocznikiem jak przebiegało gospodarowanie wodą w zakładach powiatu.

Tabela Gospodarowanie wodą w zakładach przemysłowych

Województwo Dolnośląskie	Pobór wody z ujęć własnych			Zakup wody		Zużycie wody na potrzeby przemysłu
	Ogółem	Podziemnych	Powierzchniowych	Ogółem	W tym z sieci wodociągowej na cele produkcyjne	
	W dam ³					
2000	86783	13008	68587	10166	1668	79954
2001	91210	13075	78135	8579	1949	86255
Powiat Wałbrzyski	1287	22	1265	534	208	1582

W wyniku tych poborów powstają znaczne ilości ścieków, które odprowadzane są do wód powierzchniowych lub do ziemi. Poniżej dane z rocznika obrazujące ten stan rzeczy oraz dane charakteryzujące pracę komunalnych oczyszczalni ścieków w powiecie w porównaniu z sytuacją na terenie całego województwa dolnośląskiego

Tabela Ścieki przemysłowe i komunalne odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi

Województwo dolnośląskie	Wymagające oczyszczenia	Oczyszczane					Nie- oczyszczane
		Razem	Mecha- nicznie	Chemicznie	Biologicznie	Z podwyż- szonym usuwaniam biogenów	
		W dekametrach sześciennych					
2000	187723	179745	30862	22895	105504	20484	7978
2001	187322	179556	29129	28707	75433	46287	7766
Powiat Wałbrzyski	8053	7972	38	36	7678	220	81

Tabela Komunalne oczyszczalnie ścieków

Województwo Dolnośląskie	Ludność obsłu- giwana przez oczyszczalnie ścieków w % ludności ogółem	Komunalne oczyszczalnie ścieków						Ścieki oczy- szczone w hm ³
		Liczba			Ogółem	Przepustowość w dam ³ /dobę		
		Ogółem	W tym			Biolo- giczne	Z podwyż- szonym usuwaniam biogenów	
			Biolo- giczne	Z podwyż- szonym usuwaniam biogenów				
2000	68,6	200	165	31	915619	665833	174766	117,5
2001	69	204	157	44	889450	525692	312672	113,7
Powiat Wałbrzyski	54.4 99.7 W	10	8	2	37419	31619	5800	8.0

Na terenie powiatu wałbrzyskiego wody powierzchniowe należą do kilku zlewni. W zlewni Nysy Kłodzkiej – rzeka Ścinawka - bierze początek na terenie Polski, w Górach Wałbrzyskich, w okolicy wsi Kamionki. Poniżej Golińska wpływa na terytorium Czech, które opuszcza powyżej Tłumaczowa. Odtąd, aż do ujścia do Nysy Kłodzkiej w km 124,0, jako jej lewobrzeżny dopływ, przepływa przez terytorium Polski. Sumaryczna długość odcinków rzeki znajdujących się na terenie Polski wynosi 40,9 km przy całkowitej długości Ścinawki 62,0 km. Zlewnia rzeki jest zróżnicowana. Początkowo Ścinawka zbiera wody z terenów górskich i podgórskich, zlokalizowanych w rejonie Gór Wałbrzyskich i Kamiennych. W tej części zlewni znajdują się m.in. miejscowości Sokołowsko i Mieroszów. Ścinawka jest odbiornikiem ścieków z:

- mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Sokołowsku. Ilość odprowadzanych ścieków wynosi średnio 1130 m³/d;

- mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Golińsku o przepustowości 950 m³/d. Ilość odprowadzanych ścieków wynosi ok. 485 m³/d. Oczyszczalnia przyjmuje ścieki z części miasta Mieroszów i stwarza możliwość podłączenia innych pobliskich miejscowości.

Jakość wody w rzece w 2002 roku kontrolowana była w 3 przekrojach pomiarowo-badawczych. Badania prowadzone były w 2 punktach granicznych zlokalizowanych na terenie Polski. Kontrolowane było również ujście Ścinawki do Nysy Kłodzkiej. Rzeka kontrolowana była z częstotliwością 1 raz na miesiąc. Z oceny wyników badań wynika, że:

zasolenie wód rzeki spełniało warunki I klasy czystości, ilość naniesionych zawiesin generalnie odpowiadała I klasie czystości, stężenie substancji biogennych nie spełniało dopuszczalnych norm we wszystkich badanych punktach, zawartość zanieczyszczeń specyficznych takich jak fenole lotne, detergenty anionowe i metale spełniała warunki I klasy., odczyn wody nie wybiegał poza granice określone dla I klasy czystości. Stan sanitarny rzeki nie spełnia dopuszczalnych norm zarówno w punktach granicznych, jak i w przekroju ujściowym.

Drugą ważną zlewnią powiatu jest zlewnia Bystrzycy, a w niej rzeka Pełcznica. Rzeka początek swój bierze powyżej Wałbrzycha, w okolicach dzielnicy Glinik Stary. Rzeka jako prawobrzeżny dopływ uchodzi do Strzegomki w km 43,6.

Rzeka jest odbiornikiem ścieków z:

- obsługującej aglomerację wałbrzysko-świebodzicką, mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Cierniach, odprowadzającej 29240 m³/d ścieków. Na przełomie listopada i grudnia 2002 r. ścieki z mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków w Wałbrzychu przy ul. Piotrowskiego zostały skierowane do oczyszczalni ścieków w Cierniach.

- do Pełcznicy i jej dopływów przedostają się również ścieki z niepodłączonych do czyszczalni wałbrzyskich osiedli. W 2002 r. po odtworzeniu się naturalnych poziomów wód, z zalanych kopalni wałbrzyskich, nastąpił samoczynny wypływ tych wód do rzeki Pełcznicy.

W 2002 r. badania rzeki Pełcznicy wykonywane były w 4 punktach pomiarowych z częstotliwością raz w miesiącu. Z oceny stanu czystości wód rzeki wynika, że:

- zawartość związków organicznych jedynie w punkcie powyżej Wałbrzycha odpowiadała klasie II. W Wałbrzychu nastąpiła deklasyfikacja w tym zakresie, utrzymująca się aż do ujścia Pełcznicy, zasolenie wód rzeki powyżej Wałbrzycha odpowiadało I klasie czystości, w Wałbrzychu odnotowano III klasę. W pozostałych punktach badawczych, tj. poniżej Wałbrzycha zasolenie nie odpowiadało normom, pod względem ilości niesionej zawiesiny wody Pełcznicy odpowiadały I klasie czystości powyżej Wałbrzycha, a w punkcie ujściowym mieściły się w granicach II klasy, stężenie substancji biogennych powyżej Wałbrzycha utrzymywało się na poziomie klasy III. W pozostałych przekrojach ilość związków nie odpowiadała normom, zawartość fenoli lotnych poniżej Wałbrzycha oraz w punkcie ujściowym

odpowiadała klasie I, odczyn wody Pełcznicy na całej długości odpowiadał klasie I czystości, zawartość manganu poniżej Wałbrzycha i w przekroju ujściowym przekroczyła dopuszczalne normy. Stężenia pozostałych badanych metali w tych punktach badawczych odpowiadały I klasie czystości, w przekroju zlokalizowanym poniżej Wałbrzycha zawartość detergentów anionowych odpowiadała I klasie czystości. W punkcie ujściowym ilość detergentów była charakterystyczna dla klasy III. Stan sanitarny na całej długości rzeki przekraczał normy klasyfikacyjne.

Strzegomka - Strzegomka jest lewobrzeżnym dopływem Bystrzycy, do której uchodzi w km 15,3. Całkowita jej długość wynosi 77,1 km. Rzeka bierze swój początek powyżej Starych Bogaczowic, w pobliżu wzgórza Trójgarb (Góry Wałbrzyskie). Rzeka zasila zbiornik zaporowy w Dobromierzu. W początkowym odcinku rzeka i jej dopływy przepływają przez tereny rolnicze z miejscowościami: Stare i Nowe Bogaczowice, Chwaliszów i Struga. W dalszej części zlewni Strzegomki znajdują się m.in. miasta: Strzegom, Żarów i Kąty Wrocławskie.

c) wody podziemne

Na terenie powiatu wałbrzyskiego brak jest głównych zbiorników wód podziemnych. Wody podziemne badane były na terenie powiatu w wojewódzkiej sieci monitoringu w punkcie w Unisławiu Śl. na terenie gminy Mieroszów (wody trzeciorzędowe - typ wody siarczanowo-węglanowo-wapniowo-magnezowa) i wykazały wskaźniki PE (przewodnictwo elektryczne) i PO_4 (fosforany) w drugiej klasie czystości.

d) hałas przemysłowy i komunikacyjny

Na terenie powiatu nie były prowadzone badania hałasu komunikacyjnego. Niewątpliwie jednak w sytuacji, kiedy tak gwałtownie wzrosła ilość pojazdów samochodowych w Polsce, istnieją na terenie powiatu miejsca gdzie występuje duże natężenie ruchu, a w związku z tym znaczna emisja hałasu komunikacyjnego. Do miejscowości najbardziej narażonych na tego rodzaju hałas, należą w powiecie: Wałbrzych i Szczawno Zdrój. Podobna sytuacja może panować w miejscowości Boguszów-Gorce. Hałas komunikacyjny może być także uciążliwy dla miejscowości Mieroszów (tranzyt do granicy RP) oraz częściowo dla Jedliny Zdrój i Głuszycy. W pozostałych miejscowościach główne ciągi komunikacyjne są oddalone od centrów lub nie występują na nich tak duże obciążenia hałasowe. W hałasie przemysłowym raport WIOŚ wymienił na terenie powiatu wałbrzyskiego wśród najbardziej uciążliwych zakładów tylko 2. Są to: NORDIS Chłodnie Polskie Sp. z o.o. w Wałbrzychu oraz Zakłady Koksownicze WAŁBRZYCH w Wałbrzychu Zakład nr 1 Koksownia VICTORIA. Zgodnie z obowiązującym prawem będą one musiały uzyskać pozwolenie emisyjne, bez którego nie będą mogły prowadzić działalności gospodarczej. W uzgodnionym z organem ochrony środowiska terminie zakłady te muszą spełniać przewidziane prawem standardy środowiska.

e) gleby

Na terenie powiatu tylko w miejscowości Stare Bogaczowice, zlokalizowany jest punkt pomiarowo-kontrolny (nr 305) monitoringu chemizmu gleb ornych. Gleby w tej miejscowości charakteryzują się podwyższonym stopniem zanieczyszczenia metalami ciężkimi -nikiel: od zawartości naturalnej (stopień 0) do podwyższonej (I stopień) oraz podwyższoną zawartością WWA. Stacja Chemiczno-Rolnicza Oddział we Wrocławiu przeprowadziła badania gleb (użytków rolnych) na terenie powiatu wałbrzyskiego. W ich wyniku stwierdzono, że większość gleb powiatu (93%) ma odczyn mieszczący się w przedziale pH od 4.5 do 6.5 z czego, aż 55%

gleb ma bardzo kwaśny odczyn. Z tego względu dla poprawy i utrzymania prawidłowych warunków wzrostu i rozwoju roślin uprawnych oraz uzyskania odpowiednich plonów konieczne, potrzebne i wskazane jest wapniowanie gleb. Do wapnowania wykazano ok. 88 % gleb powiatu. Zawartość fosforu (P_2O_5), potasu (K_2O) i magnezu – wysoką i bardzo wysoką, wykazuje odpowiednio 20 %, 44 % i 62 %.

f) odpady

Wg rocznika statystycznego oraz informacji uzyskanych w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska stan gospodarowania odpadami na terenie powiatu wałbrzyskiego uwzględniał przede wszystkim zakłady bilansowe. Poniżej w tabelach podano dane charakteryzujące ten obszar środowiska.

Tabela Odpady wytworzone i nagromadzone (wg WUS)

Województwo Dolnośląskie	Zakłady wytwa- rzające odpady	Odpady wytworzone w ciągu roku				Odpady nagroma- dzone	Powierzchnia składowania odpadów nie zrekultywowanych w ha
		Ogółem	Wykorzy- stane	Unieszko- dliwione	Gromadzone przejściowo		
		W tysiącach ton					
2000	137	32363,5	24762,8	6769,2	831,5	635750,9	2973,5
2001	124	33630,8	25921,0	7027,8	682,0	609563,1	2855,7
Powiat Wałbrzyski	9	317,3	310	5,9	1,4	74535,5	88,1

Tabela Oczyszczanie

Województwo Dolnośląskie	Odpady wywiezione				Czynne składowiska (wysypiska) zorganizowane powierzchnia	Powierzchnia wysy- pisk zrekulty- wowana		
	Stałe		Płynne					
	Ogółem	W tym z budynków mieszkalnych	Ogółem	W tym brzeźnego budynków mieszkalnych			Liczba	W ha
	W dm^3							
2000	5899,2	4141,7	1112,2	800,3	103	332,6	4,3	
2001	4208,8	3057,0	913,2	733,7	99	324,7	1,6	
Powiat Wałbrzyski	252,9	234,9	61,1	49,6	4	12,3	-	

Raport WIOŚ wykazuje na terenie powiatu wałbrzyskiego trzy składowiska komunalne. Łączna pojemność tych składowisk wynosi 367,9 tys. m^3 . W 2002 roku wszyscy użytkownicy składowisk powiatu złożyli na nich 87,3 tys. m^3 odpadów. Do końca 2002 roku łączna ilość zdeponowanych na tych składowiskach odpadów wyniosła 323 tys. m^3 odpadów. Porównanie (uproszczone, ponieważ odnoszone do sumy arytmetycznej) podanych pojemności tych składowisk oraz zdeponowanych do końca 2002 roku odpadów wykazuje, że przed powiatem stoi konieczność poszukiwania rozwiązań związanych z odpadami komunalnymi.

Odpadów przemysłowych, a więc tych, które są związane z bezpośrednią działalnością podmiotów gospodarczych wytworzono na terenie powiatu wałbrzyskiego ogółem 188 006,3

Mg, z tej ilości odpadów magazynowano 6 388.4 Mg. Z całości strumienia odpadów odzyskano 93 409 Mg. Przez procesy inne niż składowanie, unieszkodliwiono 9 108.8 Mg. W procesie składowania zostało unieszkodliwionych 106 694.6 Mg. W raporcie WIOŚ wymieniono na terenie powiatu 2 obiekty mające charakter składowisk przemysłowych tj. składowisko Mobruku w Wałbrzychu oraz gruzowisko w Boguszowie-Gorcach.

Odpadów niebezpiecznych (w bilansie ogólnym uwzględnia się ilości odpadów z lat ubiegłych) zostało wytworzonych ogółem 368.3 Mg. Z tej ilości magazynowano 41.5 Mg. Ze strumienia odpadów odzyskano 131.3 Mg. Ilość odpadów unieszkodliwionych poza składowaniem wyniosła 185.2 Mg. Unieszkodliwiono przez składowanie 12.6 Mg z wszystkich wytworzonych odpadów. Odpady niebezpieczne na terenie powiatu wałbrzyskiego składowane były na składowisku w Wałbrzychu przy ulicy Górniczej. Właścicielem i prowadzącym tę instalację jest firma MOBRUK z Korzennej.

h) przyroda

W powiecie wałbrzyskim znajduje się Książański Park Krajobrazowy, w którym zlokalizowany jest rezerwat przyrody Przełomy pod Książem. KPK utworzony jest na terenie gmin: Wałbrzych, Stare Bogaczowice oraz Szczawno Zdrój. W południowej części powiatu znajduje się Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich, który został utworzony w 1998 roku. Powierzchnia parku wynosi 6493 ha. Park ten rozciąga się na obszarach gmin: Boguszów Gorce, Jedlina Zdrój, Wałbrzych, Mieroszów, Głuszycza, Czarny Bór. Fragmenty terenów gmin Walim i Głuszycza obejmuje Park Krajobrazowy Gór Sowich.

Na terenie powiatu znajdują się obszary chronionego krajobrazu: Masyw Trójgarbu, Chełmca oraz Zaworów. Dwa miasta powiatu Szczawno Zdrój i Jedlina Zdrój mają status uzdrowisk. Poniżej w tabeli dane porównawcze obszarów pod szczególną ochroną w powiecie i województwie.

Tabela Powierzchnia obszarów prawnie chronionych i pomniki przyrody

Województwo Dolnośląskie	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych							Pomniki przyrody
	W tys. ha	Powierz- chnia ogółem w %	W tym					
			Parki narodowe	Rezerwaty przyrody	Parki krajobra- zowe	Obszary chronionego krajobrazu	Użytki ekolo- giczne	
2000	400.2	20,1	11915,1	9473,9	198625,1	179257,4	824,0	2597
2001	402.0	20,2	11915,7	9799,8	198469,3	179244,9	1289,1	2674
Powiat Wałbrzyski	16823.2	52.7	-	248.2	9787.7	6787.3	-	248

Na przestrzeni wielu ubiegłych lat staraniem byłego Urzędu Wojewódzkiego oraz gmin powiatu wałbrzyskiego wiele obiektów przyrodniczo cennych objęto ochroną pomnikową. Poniżej zestawienie pomników przyrody z terenu powiatu wałbrzyskiego wraz z ich stanem zdrowotnym.

WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY POWIATU WAŁBRZYSKIEGO UZNANYCH Zarządzeniem Nr 10/88 Wojewody wałbrzyskiego z dnia 12 marca 1988 r.

Lp	Nazwa polska/ łacińska	Położenie	Opis stanowiska	Stan zdrowotny	Podstawa prawna
MIASTO WAŁBRZYCH					
1	Lipa drobnolistna (<i>Tilia cordata</i>)	Sobięcín Dz. 83 obręb 29	Na terenie zabudowanym przy utwardzonej drodze	Znaczne uszkodzenie	Dec 98/65
2	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	Poniatów Dz.88, obręb11	Teren leśno parkowy	zdrowe	Dec 85/65
3	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	Sobięcín Dz.23, obręb 30	Łąka, sąsiedztwo zabudowań i ogrodów	Średnie uszkodzenie	DEC 53/65
4	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	Dz.16, oddz.24 a, obręb 51	Teren leśny Książański Park Krajobrazowy (KPK)	Znaczne uszkodzenie	Dec 80/65
5	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	Dz.16/ oddz.24 a / obręb 51	Teren leśny (K P K)	Znaczne uszkodzenie	Dec.79/65
6	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	Dz.9/2, oddz.16 a, obręb 51	Teren leśny, zbocze skalnego urwiska w ok. ruin starego zamku Książ	Znaczne uszkodzenie	Dec 65/65
7	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>)	Sobięcín Dz.23, obręb 30	Zbocze skarpy , sąsiedztwo ogrodów i zabudowań, ul. Pstrowskiego	zdrowe	Dec 52/ 65
8	Dąb szypułkowy (<i>Quercus robur</i>)	Stary Zdrój Dz.24/7, obręb 21	Nad stawem w pobliżu ul. Ceglanej	Znaczne uszkodzenie, obumieranie	Dec.45/65
9	Buk pospolity (<i>Fagus silvatica</i>)	Sobięcín Dz.23, obręb 30	Teren zabudowany w okolicy Pstrowskiego	Niewielkie uszkodzenie	Dec 51/65
10	Bluszcz pospolity (<i>Hedera helix</i>)	Dz.9/2 oddz. 16 c, obręb 51	Teren leśny Ruiny starego zamku Książ	Znaczne uszkodzenie	Dec 82/65
GRUPY DRZEW					
11	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>) (3 SZTUKI)	Dz 17, oddz. 25 c, obręb 51	Teren leśny, w pobliżu ścieżki spacerowej K P K	Znaczne uszkodzenie	Dec 83/65
12	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>) (2 sztuki)	Dz 15, oddz. 21 d, obręb 51	Teren leśny, na zboczu wąwozu w pobliżu ścieżki turystycznej (KPK)	zdrowe	Dec 81/65
13	Cis pospolity (<i>Taxus baccata</i>) (3 sztuki)	Sobięcín Dz. 360, obręb 30	Na terenie parku im. T. Kościuszki	zdrowe	Dec.7140/3/82
14	Dąb jednoszypułkowy (<i>Quercus robur</i>) (7 sztuki)	Poniatów Dz.88, obręb 11	Teren leśno parkowy, w pobliżu boiska sportowego (owcze stawy)	Niewielkie uszkodzenie	Dec. 50/65
15	Kasztan jadalny (<i>Catanea sativa</i>) (3 sztuki)	Sobięcín Dz.360, obręb 30	Teren parku Im. T. Kościuszki	Niewielkie uszkodzenie	Dec 7140/11/82
16	Aleja Kasztanowcowa dwurzędowa	Szczawienko Dz.118, obręb 1	Wzdłuż drogi utwardzonej od ulicy Wrocławskiej w kier. Lubiechowskiej	Średnie uszkodzenie	Dec. 7140/23/82
17	Aleja lipowa dwurzędowa	Szczawienko Dz. 49, obręb 51	Wzdłuż drogi utwardzonej od Szczawienka w kierunku kaplicy w Książu	Średnie uszkodzenie	Dec7140/24/82
18	Aleja lipowa dwurzędowa	Dz.32 obręb 51 Książ	Na terenie Książańskiego Parku Krajobrazowego, od kaplicy w kierunku Zamku Książ	Średnie uszkodzenie	Dec. 7140/26/82

Nazwa polska/ łacińska	Położenie i opis stanowiska	Stan zdrowotny	Podstawa prawna
MIASTO BOGUSZÓW GORCE			
1	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Okolice Kopalni barytu- przy drodze w dolinie studni głębinowych	DEC.56/65
2	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Boguszów Gorce, ul. Łączna 10	Uszkodzenia duże drzewo osłabione z ubytkiem rynnowym
MIASTO I GMINA JEDLINA ZDRÓJ			
1	Buk pospolity (Fagus silvatica)	Glinica , oddz.196 a, teren leśny	Stan dobry
2	Buk pospolity (Fagus silvatica)	Glinica, oddz.146 g, tereny leśne	Stan dobry
3	T u l i p a n o w i e c amarykański	Na posesji tkalni Jadwiga*	Nie odnaleziono
4	T u l i p a n o w i e c amerykański	Park przy FWP Podgórze, ul. Warszawska	Stan dobry
5	Sosna limba (Pinus cembra	Jedlina Zdrój, na posesji tkalni Jadwiga, ul. Cmentarna 1	Stan dobry
GRUPY DRZEW			
6	Cis pospolity (Taxus baccata) dwuprzewodnikowy	Przy budynku dyrekcji uzdrowiska, Plac Zdrojowy Jedlina Zdrój	Stan dobry
7	Sosna limba (Pinus cembra (2 sztuki)	Przy posesji DW Śnieżka, (występuje tylko jedna sztuka)*	Stan dobry
MIASTO SZCZAWNO ZDRÓJ			
1	Buk pospolity (Fagus silvatica)	Na górze Strózek (wzgórze Gedymina) 73 m od muru wieży	9/67
2	Cis pospolity (Taxus baccata)	Ul. Kolejowa	7140/126/82
MIASTO I GMINA GŁUSZYCA			
1	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Dz.76 ul. Sienkiewicza Głuszycza	Park koło CPN
2	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Dz.76 ul. Sienkiewicza Głuszycza	Znaczne uszkodzenia
	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Dz.76 ul. Sienkiewicza Głuszycza	Dość dobr
	Cis pospolity (Taxus baccata) forma krzaczasta	Dz.113/5 Głuszycza	Średnie uszkodzenie
	Sosna limba (Pinus cembra	Dz.382/153 Głuszycza	Teren parku, przy szkole włókienniczej, w sąsiedztwie ul Parkowej9
	Sosna limba (Pinus cembra)	Dz. 24 , Kolce	Stan dobry
	Olsza czarna (podwójna)	Posesja osoby fiz. ul. Pamięci Narodowej 15 , Kolce, na skarpie rzeki	Dec.7140/181/82
		Nie odnaleziono w terenie (na trasie do Grzmiącej – Jedlinka) Gmina winna wystąpić o zdjęcie z rejestru	Dec.7140/182/82

Nazwa polska/ łacińska	Położenie i opis stanowiska	Stan zdrowotny	Podstawa prawna	
MIASTO I GMINA MIEROSZÓW				
1	Buk pospolity (Fagus silvatica)	Mieroszów, ul. Mała Teren zabudowany,	Stan średni, uszkodzenia	Dec.64/65
2	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Unisław Śląski W płd. części cmentarza	Stan dobry	Dec.7140/ 241/82
3	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	W miejscowości Różana, nie odnaleziono, gmina winna wystąpić o zdjęcie z rejestr		Dec.63/65
4	Cis pospolity (Taxus baccata) forma krzaczasta	Sokołowsko, przy sanatorium Chrobry Na terenie obiektu	Z n a c z n e uszkodzenia	Dec.7140/489/82
GMINA CZARNY BÓR				
1	Dąb szypułkowy (Quercus robur)	Posesja osoby fizycznej .ul Zamkowa 19, Czarny Bór, dz. 202/ 4	Stan dobry	17/65
2	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Teren gospodarstwa , Jaczków nr 41, Działka nr 390	Stan średni	49/65
3	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Czarny Bór, ul. Wesola 5 dz. 495 Teren zabudowany	Stan dobry	18/65
4	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Wg. rozporządzenia przy budynku nr 16		16/65
5	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Na terenie działki szpitala odwykowego- Teren parkowy , ul. Parkowa 8 Czarny Bór dz. 177	Stan dobry	104/65
6	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Wg. rozporządzenia. Obok budynków PGR		105/65
7	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Wg. rozporządzenia . Obok budynków PGR		107/65
8	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Park przy drodze czarny Bór - Witków		102/65
9	Cis pospolity (Taxus baccata)	Przy budynku szpitalnym Leczenia odwykowego		103/65
Uwagi : lokalizacja określona w rozporządzeniu nie jest zgodna z aktualną z uwagi na zmianę ulic lub likwidację PGR, brak oznaczeń na drzewach utrudnia jednoznaczną lokalizację				
GMINA STARE Bogaczowice				
GRUPY DRZEW				
1	Dąb szypułkowy (2 szt)	Skwer przy pawilonie GS Teren zabudowań	Stan dobry	7140/499/82
2	Cis pospolity (Taxus baccata) (6 szt)	Teren administracji domów mieszkalnych PGKiM, teren zabudowań	Stan dobry	7140/500/82
GMINA WALIM				
1	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Na terenie zakładu gospodarki komunalnej, ul. Kilińskiego 1, Walim Teren zabudowany	Stan dobry	67/65
2	Lipa drobnolistna (Tilia cordata)	Na terenie zamku „GRODNO,,	Stan zadawalający	63/68
<p>PODSUMOWANIE – pomniki przyrody uznane Zarządzeniem Wojewody 10/88 z dnia 12 marca 1988 roku wymagają uaktualnienia. Gminy winny wystąpić o ich aktualizację, po przeprowadzeniu wizji w terenie lub inwentaryzacji. Niezbędne jest określenie ich stanu (opinii dendrologicznej), z uwagi na zły stan zdrowotny czy brak ich faktycznego występowania w terenie , konieczne jest podjęcie czynności o zdjęcie z rejestru.</p> <p>Pomniki na terenie gminy Wałbrzych zostały zinwentaryzowane i uaktualnione.</p> <p>Niezbędne jest również oznaczenie pomników aktualnymi tabliczkami, wiele z nich nie posiada żadnych oznakowań.</p>				

i) gospodarka wodna i ochrona przeciwpowodziowa

Zgodnie z obowiązującym prawem wodnym z 2001 roku, ciekii wodne podstawowe na terenie powiatu administrowane są przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu oraz Urząd Marszałkowski we Wrocławiu. W administracji RZGW we Wrocławiu są ciekii wodne wykazane w poniższej tabeli.

Gmina	Nazwa ciekii	Długość ciekii na terenie gminy (km)
Czarny Bór	Lesk	13,0
Razem		13,0
Boguszów - Gorce	Lesk	7,0
	Czerwony Strumień	4,7
Razem		11,7
Mioszów	Lesk	1,0
	Ścinawka	15,4
	Sokołowice	4,9
	Czarci Potok	4,5
	Rybna	2,0
Razem		27,8
Głuszyca	Bystrzyca	8,7
	Rybna	4,5
	Złota Woda	7,4
	Otluczona	3,5
	Kłomia	4,0
Razem gmina		28,1
Jedlina Zdrój	Bystrzyca	2,5
	Jedlinka	6,0
Razem gmina		8,5
Walim	Bystrzyca	4,4
	Walimka	9,5
	Jaworzyna	5,5
	Młynówka	9,5
Razem		18,9
Wałbrzych	Pełcznica	15,4
Razem gmina		15,4
Stare Bogaczowice	Strzegomka	14,0
Razem gmina		14,0
RAZEM POWIAT		147,4

Marszałek Województwa także zgodnie z wyżej wymienionym Prawem wodnym, administruje na terenie powiatu ciekiami wodnymi i zgodnie z załącznikami do rozporządzenia w tej sprawie są to ciekii wymienione w poniższej tabeli.

Gmina	Nazwa ciek	Dł. Ciek
		na terenie gminy (km)
Czarny Bór	Cieklina	2,6
	Jabłonica	2,0
	Mianka	4,0
	Grzędzki Potok	7,9
	Grzędna	3,9
Razem		20,4
Stare Bogaczowice	Cieklina	4,6
	Jabłonica	3,4
	Czyżynka	13,2
	Chwaliszówka	5,8
	Sikorka	3,6
	Potok A	0,8
Razem		31,4
Szczawno Zdrój	Potok A	2,0
	Potok B	2,3
	Szczawnik	2,8
Razem		7,1
Głuszyca	Sierpnia	4,2
Razem		4,2
Jedlina Zdrój	Złotnica	0,9
Razem		0,9
Walim	Złotnica	6,6
	Potok C	3,0
	Potok D	1,5
	Potok E	2,8
	Potok F	1,5
Razem		15,4
Wałbrzych	Szczawnik	11,4
	Poniatówka	5,6
	Sobięcinka	4,9
	Południowy	2,6
	Lubiczowska Woda	3,5
Razem		28,0
RAZEM POWIAT		107,4

Na terenie powiatu zlokalizowane są także zbiorniki wodne o różnej wielkości, charakterze i przeznaczeniu. Poniżej podano dane charakterystyczne dla tych zbiorników.

- Zbiornik wodny „Lubachów” w Zagórzcu Śląskim, o pojemności $V = 8,0$ mln m^3 i powierzchni zalewu $F = 50$ ha na rzece Bystrzycy. Zbiornik jest własnością Zakładów Energetycznych „Wałbrzych” S A w Wałbrzychu. Zbiornik wykorzystywany jest jako źródło wody pitnej dla aglomeracji dzierzoniowskiej, do celów energetycznych (elektrownia wodna) oraz część powierzchni lustra wody (teren strefy pośredniej wewnętrznej) na cele rekreacyjne dla sprzętu wodnego (kajaki, rowery wodne, żaglówki). Obowiązuje zakaz kąpielii w zbiorniku.

- Zbiornik wodny „Dobromierz” o pojemności $V = 11,5$ mln m^3 swoim zalewem obejmuje grunty miejscowości Chwaliszów na terenie gminy Stare Bogaczowice. Ze zbiornika jest

pobierana woda do zaopatrzenia w wodę mieszkańców Dobromierz oraz Świebodzic. Cały zbiornik znajduje się w wyznaczonej strefie sanitarnej ochrony bezpośredniej w wyniku czego nie może być on wykorzystywany na cele rekreacyjne.

- Zbiornik rekreacyjny w Starych Bogaczowicach o powierzchni $F = 1,0$ ha na potoku Chwaliszówka. Zbiornik jest własnością Gminy Stare Bogaczowice i przeznaczony jest na kąpielisko.

- Zbiorniki wodne (2) o powierzchni $F = 2,1$ ha w Grzędach Górnych, gmina Czarny Bór - własności Gminy Czarny Bór wykorzystywane są jako miejsce świątecznego wypoczynku (kąpielisko).

Ponadto na terenie powiatu zlokalizowanych jest kilkadziesiąt stawów rybnych będących własnością osób prywatnych oraz Polskiego Związku Wędkarskiego. Kilkunastu właścicieli stawów rybnych udostępnia je za odpłatnością (między innymi w ramach agroturystyki) do połowu ryb z możliwością ich konsumpcji na miejscu.

j) gospodarka leśna i łowiecka

Zadaniem Starosty jest na terenie powiatu sprawowanie nadzoru w lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa. W powiecie wałbrzyskim gospodarka leśna prowadzona jest na 1097 ha lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa. Obowiązki te sprowadzają się w tym zakresie do nadzoru nad:

- Zabiegami sanitarnymi w drzewostanach
- Ochroną nad ekosystemem leśnym
- Pozyskiwaniem drewna przez właścicieli lasów
- Legalizacją pozyskanego drewna
- Zalesianiem gruntów
- Przeznaczaniem gruntów leśnych na cele nieleśne

Lasy powiatu położone są w VII Sudeckiej Krainie Przyrodniczo - Leśnej, dzielnicy Sudety Środkowe. Stan zdrowotny drzewostanów iglastych określa się jako średni, a liściastych jako dobry. Powierzchnie lasów niepaństwowych wg gmin przedstawia poniższa tabela.

Gmina	Powierzchnia gruntów leśnych w ha					Objętych dok. urzędniową
	Ogółem	Os. fiz.	Spółdz.	Pozost. os. prawnych	Własność gmin	
Boguszów Gorce	248	11	1	1	235	246
Jedlina Zdrój	101	12	20	-	69	79
Szczawno Zdrój	110	-	-	4	106	104
Czarny Bór	72	20	-	35	17	34
Głuszyca	62	22	6	-	34	53
Mieroszów	63	20	-	-	43	61
St. Bogaczowice	189	65	73	19	32	87
Walim	252	165	5	-	82	243
OGÓŁEM	1 097	315	105	59	618	907

Ponadto w powiecie znajdują się lasy państwowe, nad którymi nadzór pełnią nadleśnictwa Lasów Państwowych. Powierzchnia lasów państwowych na terenie powiatu wałbrzyskiego przedstawia się następująco:

1. Nadleśnictwo Wałbrzych	13 071 ha
2. Nadleśnictwo Świdnica	1 256 ha
3. Nadleśnictwo Kamienna Góra	1 927 ha
4. Nadleśnictwo Jawor	217 ha
5. Nadleśnictwo Jugów	68 ha
<u>RAZEM</u>	<u>16 539 ha</u>

W zakresie łowiectwa prowadzone są sprawy nadzoru nad gospodarką łowiecką, a w szczególności :

- Opiniowania planów łowieckich
- Naliczania czynszów dzierżawnych
- Dzierżawy obwodów łowieckich
- Czynnej i biernej ochrony zwierzyny
- Odstrzałów zastępczych i redukcyjnych
- Rejestracji, posiadania i hodowli chartów

Myśliwi powiatu wałbrzyskiego stowarzyszeni są w 11 Kołach Łowieckich („Szarak” Wałbrzych, „Knieja” Wałbrzych, „Dzik” Świdnica, „Koliba” Wałbrzych, „Ponowa” Wałbrzych, „Jeleń” Wałbrzych, „Jar” Głuszycy, „ Orzeł” Świdnica, „Trop” Głuszycy, „Selekcjoner” Bielawa, „Knieja” Nowa Ruda). Koła te dzierżawią 12 obwodów łowieckich o łącznej powierzchni 36 654 ha.

k) promieniowanie niejonizujące

Przyczyną takiego promieniowania są najczęściej stacje bazowe telefonii komórkowej oraz anteny radiowe czy też radiolinie w zakresie wysokich częstotliwości. Tego rodzaju przedsięwzięcia wymagają przed ich lokalizacją postępowania zwanego oceną oddziaływania inwestycji na środowisko i muszą być poprzedzone raportem oddziaływania tej inwestycji na środowisko. Pomimo tego, że te inwestycje nie cieszą się popularnością wśród biorących udział w postępowaniach administracyjnych, stron i organizacjach na prawach stron, to jednak do chwili obecnej nie zostały potwierdzone szkodliwości tego pola elektromagnetycznego na ludzkie zdrowie i życie. Zastosowane w telefonii komórkowej nowoczesne technologie powodują, że moce maksymalne nadajników i odbiorników tych systemów wyzwalane są tylko w nielicznych przypadkach. Częstotliwość, z jaką pracują nowoczesne systemy telefonii komórkowej powoduje, że czas rozpadu fali tego rodzaju jest bardzo krótki, a zakłócają jej funkcjonowanie, wszelkie przeszkody stałe takie jak mury, dachy czy nawet drzewa.

5. Diagnoza stanu istniejącego

Do jej przeprowadzenia posłużyły wszystkie dostępne materiały i zaproponowana metodologia opracowywania Programu i Planu. Dokładna analiza materiałów zebranych i udostępnionych przez Wydział Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu oraz gminy Powiatu Wałbrzyskiego pozwoliła na spostrzeżenia pozwalające formułować wnioski. Tam gdzie to było wymagane dokonano wizji lokalnej w celu sprawdzenia na ile stan środowiska podawany w materiałach tekstowych odbiega od stanu faktycznego. Pomocny był etap konsultacji i wymiany poglądów przeprowadzany zarówno metodą wywiadów, zbierania ankiet jak i spotkań w Starostwie Powiatowym w Wałbrzychu. Do wyciągnięcia wniosków zastosowano sektorowe podejście do poszczególnych komponentów środowiska. Jednym z najważniejszych wniosków, jaki przewijał się podczas ankietyzacji był wniosek o prowadzenie edukacji proekologicznej. To działanie ma charakter ciągły i ponadczasowy. Może być kierowany do wszystkich bez względu na ich zapatrywania i wiek. Ponieważ Plan Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wałbrzyskiego stanowi osobny dokument, który będzie funkcjonował samodzielnie, to w Programie Ochrony Środowiska pokazano jedynie krótkie odniesienie się do spraw odpadów.

5.1. Gospodarka odpadami

ODPADY KOMUNALNE

Na terenie powiatu funkcjonuje dzisiaj trzy składowiska odpadów. Łączna ilość zdeponowanych na tych składowiskach odpadów wynosi 323 tys. Mg, z tego w ostatnim roku złożono na nich 87,3 tys. Mg. Analizowana struktura odpadów wykazuje, że na teren tych składowisk docierają odpady, których skład morfologiczny nie różni się zasadniczo od składu odpadów w innych tego typu miejscach. Ze strumienia odpadów komunalnych najczęściej są wydzielane tworzywa sztuczne, szkło i papier. Nie wydziela się ze strumienia odpadów organicznych, a to często, w powiązaniu z samymi odpadami, powoduje negatywne oddziaływania na środowisko.

ODPADY PRZEMYSŁOWE

Z informacji zawartych w danych z Wojewódzkiej Bazy Danych Urzędu Marszałkowskiego, bazy SIGOP prowadzonej przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony

Środowiska we Wrocławiu oraz informacji WUS wynika, że odpadów przemysłowych na terenie powiatu wytworzono ogółem 188 006,3 Mg, z tego magazynowano 6 388,4 Mg, a odzyskano 93 409 Mg. Unieszkodliwiono poza składowaniem 9 108,8 Mg, natomiast przez składowanie zostało unieszkodliwionych w całym powiecie ok. 106 694,6 Mg. Również z tego strumienia, wydzielanie i odzysk odpadów odbywa się sporadycznie. W powiecie wałbrzyskim eksploatowane są dwa składowiska odpadów przemysłowych.

ODPADY ORGANICZNE

Jak wykazują analizy strumienia powstających odpadów komunalnych, ok. 21.5 % odpadów komunalnych, to odpady organiczne. Dostępne statystyki dotyczące strumienia odpadów w powiecie wałbrzyskim nie wykazały, aby podmioty składające sprawozdania wyróżniły grupę odpadów, które ulegają biodegradacji. Z tych samych danych wynika, że prawie 100 % odpadów organicznych składowanych, to niesegregowane odpady komunalne. Brak jest więc prowadzonej segregacji i odzysku odpadów organicznych.

ODPADY NIEBEZPIECZNE

Na podstawie danych zawartych w raporcie WIOŚ, odpadów niebezpiecznych (w bilansie ogólnym uwzględnia się ilości odpadów z lat ubiegłych), na terenie powiatu wałbrzyskiego zostało wytworzonych ogółem 368,3 Mg. Z tej ilości odpadów, magazynowanych jest ok. 41,5 Mg, a ze strumienia odpadów odzyskuje się ok. 131,3 Mg. Unieszkodliwionych poza składowaniem zostało 185,2 Mg. Z ogólnej ilości odpadów niebezpiecznych, na terenie powiatu jest składowanych ok. 12,6 Mg. Odpady niebezpieczne są generowane zarówno przez gospodarstwa domowe w strumieniu odpadów komunalnych oraz podczas prowadzenia działalności i wytwarzaniu odpadów przemysłowych, przez inne jednostki organizacyjne.

INSTALACJE

Instalacją do unieszkodliwiania odpadów w rozumieniu ustawy Prawo ochrony środowiska jest, na terenie powiatu wałbrzyskiego, spalarnia odpadów medycznych w Szpitalu Nr 2 w Wałbrzychu przy ul. Batorego. Instalacja ta została zbudowana w celu termicznej utylizacji odpadów niebezpiecznych i innych niż niebezpieczne, powstających podczas zabiegów i operacji medycznych. Pozostałe to: instalacja do wytwarzania granulatu gumowego z odzyskanych opon – na terenie PEC S.A Wałbrzych i dwa zakłady dokonujące rozbiórek pojazdów samochodowych. Planowane jest powstanie nowej instalacji do recyklingu i odzysku odpadów innych niż niebezpieczne i niebezpiecznych i związanej z tym produkcji substytutu węgla kamiennego przy składowisku odpadów przemysłowych Mobruk w Wałbrzychu przy ul. Górniczej.

Pozostałymi instalacjami związanymi z tą gospodarką są istniejące i eksploatowane składowiska odpadów komunalnych. Na terenie powiatu funkcjonuje 3 składowiska odpadów komunalnych i dwa składowiska odpadów przemysłowych, w tym jedno z możliwością przyjmowania niektórych odpadów niebezpiecznych. Dane statystyczne informują, że oprócz składowiska odpadów w Mioszowie, monitoring i odgazowanie prowadzone jest na wszystkich pozostałych składowiskach w powiecie.

5.2. Powietrze atmosferyczne

Wszystkie uważane za uciążliwe zakłady Powiatu Wałbrzyskiego (tzw. zakłady bilansowe) mają uregulowany stosunek formalno-prawny. Pomimo znacznej na przestrzeni ostatnich lat poprawy stanu czystości powietrza oglądanego i mierzonego nie tylko za pomocą nowoczesnych mierników automatycznych, ale widzianego także „gołym okiem”, w niektórych miejscowościach i miejscach powiatu występują sporadyczne przekroczenia norm czystości. W dalszym ciągu ilość emitowanych zanieczyszczeń z największych zakładów Powiatu Wałbrzyskiego stanowi ok. 4.7 % emisji pyłów w województwie oraz gazów w wysokości ok. 1 %. Ilość emitowanych zanieczyszczeń na 1 km² na rok wynosi dla pyłów ok. 0.1 Mg dla dawnego powiatu i ok. 12.9 Mg dla mieszkańca miasta Wałbrzycha. Dla gazów sytuacja ta kształtuje się od 95.5 Mg /km² rok – dla dawnego powiatu – do 1239.5 Mg/km² rok na mieszkańca miasta Wałbrzych. Odpowiadające temu średnie województwa za 2001 rok to odpowiednio: 1.0 Mg /km² dla pyłów i 732.6 Mg/ km² dla gazów. W dalszym ciągu nie redukuje się wszystkich, lub znacznej ich ilości, emitowanych do atmosfery, zanieczyszczeń. W przypadku zanieczyszczeń gazowych ich redukcja, czyli zatrzymanie w urządzeniach oczyszczających wynosi dla dawnego powiatu 28.7 % dla pyłów i, jak podaje rocznik statystyczny, 0.0 % dla gazów. W mieście Wałbrzychu ilość zredukowanych zanieczyszczeń gazowych wynosi 19.6 %. Pozytywnym wyjątkiem w tej statystyce jest stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych wynoszący dla miasta Wałbrzycha 90.8 %. Dla województwa dolnośląskiego wskaźniki te wynoszą odpowiednio 87.5 % dla gazów (!!!) i 98.8 % dla pyłów (!!!). Do takiej sytuacji, powodowanej przez główne zakłady powiatu, dokładają się zanieczyszczenia komunikacyjne związane ze znacznym w ostatnich latach wzrostem liczby pojazdów (niekoniecznie nowych i nowoczesnych) i brakiem obwodnic miejskich w wielu miastach powiatu oraz tradycyjnie już, niska emisja powodowana dużą ilością obiektów opalanych tradycyjnym (nie najlepszej jakości) paliwem stałym i trudne warunki naturalne, które w niektórych częściach podgórskich miast nie powodują dobrego przewietrzania, a także napływające zgodnie z przeważającymi kierunkami wiatrów, (choć już w znacznie mniejszej ilości), ale jednak, zanieczyszczenia z CR i Niemiec. Niektóre problemy dotyczące zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego generowane są lokalnie zwłaszcza w miejscach gdzie prowadzona jest eksploatacja złóż naturalnych. Powodowane są one nie tylko transportem kołowym w tych miejscach, ale też pracą zakładów przerobczych.

5.3. Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych

W dalszym ciągu, pomimo poprawy stanu czystości wód powierzchniowych, mierzone parametry charakteryzujące czystość rzek, nie są zadowalające. Jak podaje Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, dla większości badanych w ramach monitoringu krajowego czy regionalnego rzek pomimo dotrzymania znacznej części norm i wskaźników fizykochemicznych nie są zazwyczaj dotrzymane wskaźniki bakteriologiczne, powodując tym samym zaliczenie cieków do III klasy czystości lub nawet do wód pozaklasowych (non). Przyczyn tego, w dalszym ciągu, należy upatrywać w odprowadzanych do wód powierzchniowych ściekach socjalno-bytowych bez jakiegokolwiek ich oczyszczania. Poważnym problemem zanieczyszczenia wód płynących są w dalszym ciągu (pomimo spadku ilości upraw i intensywności stosowania nawozów i środków ochrony roślin) zanieczyszczenia

obszarowe. Powodują w rzekach podwyższenie zawartości związków azotowych i fosforu. Wysoka urbanizacja miast, budowy placów, parkingów, chodników także na terenach wiejskich powoduje wzrost ilości odprowadzanych, a nie absorbowanych do ziemi wód deszczowych. Bardzo często tym zjawiskom nie towarzyszy budowa odpowiednich separatorów na ropopochodne, natomiast nie zawsze stan techniczny pojazdów samochodowych jest na tyle zadawalający, aby można być spokojnym o nie zanieczyszczanie wód deszczowych bezpośrednio, a tym samym zanieczyszczanie pośrednio wód powierzchniowych. Te same zjawiska są przyczynami zanieczyszczeń (obok składowanych na dziko odpadów), powierzchni ziemi i wód podziemnych. W wielu miejscowościach powiatu, przy braku wystarczającej ilości oczyszczalni (zwłaszcza tych małych, lokalnych i przydomowych, nie spełniają swojej roli, używane do przetrzymywania ścieków sanitarnych, zbiorniki bezodpływowe. Zasadniczą tego przyczyną jest to, że są one nieszczelne. Pośrednich dowodów może dostarczyć na to zjawisko, wykonanie bilansu zużytej w gospodarstwach domowych wody i wywiezionych ze zbiorników ścieków. Na terenach wiejskich w dalszym ciągu występują problemy z zanieczyszczeniami związanymi z hodowlą zwierząt. Pomimo tego, że większość istniejących na terenie Powiatu Wałbrzyskiego oczyszczalni ścieków, nie jest przeciążona, a nawet jest niedociążona (szacunki mówią o 40-60 %), nie jest możliwe oczyszczenie większej ilości ścieków bez budowy nowych kolektorów sanitarnych. Tam gdzie kolektory odbierają ścieki, pojawia się problem ich szczelności i odporność na infiltrację do nich wód gruntowych. Woda ta infiltrując w kolektory sanitarne „zabiera” miejsce ściekom oraz powoduje pogorszenie skuteczności pracy oczyszczalni. Niektóre oczyszczalnie w wyniku tego, że zmieniły się przepisy prawne dotyczące jakości odprowadzanych, po oczyszczeniu, do wód powierzchniowych, ścieków muszą podjąć trud modernizacji w celu uzyskania parametrów zgodnych z europejskim prawem. Te przyczyny wskazują na podjęcie konieczności wykonania wielu niezbędnych inwestycji, które mogą spowodować wzrost ilości oczyszczanych ścieków i tym samym poprawy czystości wód płynących. Jest to tym bardziej ważne, że wiele jednostek samorządowych sygnalizowało w trakcie opracowywania Programu konieczność dalszego wodociągowania miejscowości w swoich gminach (dane wskazują na chęć wybudowania ponad 70 km wodociągów i naprawy ok. 66 km).

5.4. Ochrona powierzchni ziemi

Przez wiele lat prowadzona na tych terenach działalność gospodarcza spowodowała znaczne przekształcenia na powierzchni ziemi. Dla wielu przyjezdnych lub młodszych mieszkańców kilku miejscowości powiatu, nie jest prostą rzeczą odróżnić naturalne wzniesienia od zarośniętych lub zrehabilitowanych hałd po działalności górniczej. Należy pamiętać, że tego rodzaju działalność była prowadzona na tym terenie zgodnie z różnymi strategiami postępowania, a więc także w sposób rabunkowy. Pozostałościami po tych działaniach są hałdy i zwałowiska po górnictwie odkrywkowym, związanym zwłaszcza z surowcami budowlanymi jak też z górnictwem podziemnym barytu, rud uranu czy węglowym. Z tym też górnictwem wiąże się najnowszy problem dewastacji powierzchni ziemi zwany potocznie problemem „biedaszybów”. W wyniku prowadzenia tej nielegalnej działalności następuje także dewastacja porastających te miejsca drzewostanów. Tylko brak dokładnego rozpoznania flory i fauny tych obszarów powoduje, że nie jesteśmy w stanie stwierdzić czy w tych ekosystemach środowisko naturalne nie ponosi niewymiernych strat. Poza tą częścią działalności człowieka związaną z prowadzeniem na tych terenach częstej eksploatacji bogatych złóż mineralnych, mamy tu także

do czynienia z pozostałościami po przetwórstwie różnego rodzaju materiałów przywiezionych na te tereny przez podejmujących działalność gospodarczą. Upadające zakłady rolne zostawiły za sobą przeterminowane środki ochrony roślin. Od wielu lat środowisko naturalne jednej z gmin, a zwłaszcza jej powierzchnię ziemi i wody gruntowe, obciąża stłuczka szklana z zawartością rtęci. Podejmowane przed laty starania o utylizację tego obciążenia środowiska nie zostały doprowadzone do pozytywnego efektu. Powierzchnię ziemi obciążają także powstające dzięki wysypiska odpadów oraz wyrobiska po wydobywaniu na mniejszą skalę surowców mineralnych takich jak gliny czy piaski i żwiry. Tam gdzie jest to jeszcze wykonywane należy przywracać ziemi i krajobrazowi tereny po byłych składowiskach odpadów komunalnych czy inertnych. Szczegółowe miejsca tych obciążeń powinny zostać dokładnie określone w programach ochrony środowiska, które gminy powinny wykonać do końca czerwca 2004 roku.

5.5. Ochrona przed hałasem

Jednym z najbardziej dzisiaj uciążliwym zjawiskiem towarzyszącym człowiekowi jest uciążliwość akustyczna. Nie jest wcale konieczne, aby człowiek był narażony na jednorazowe dźwięki o wysokich amplitudach. Coraz bardziej dokuczliwym staje się dla człowieka dźwięk o natężeniu niższym, ale za to trwającym w sposób ciągły. Wzrost ilości pojazdów samochodowych bez poprawienia ich stanu technicznego spowodował, że uciążliwość akustyczna ciągów komunikacyjnych daje się we znaki znacznej części mieszkańców nie tylko dużych miejscowości, ale także niewielkich miasteczek. Brak obwodnic miast oraz brak zabezpieczeń akustycznych tych miejsc, gdzie nie można wybudować objazdów, przyczynia się ciągle do pogorszenia standardów cywilizacyjnych. Na poprawę tych standardów od wielu lat nie wpływa stan polskich dróg. Ich jakość, pozostawiająca wiele do życzenia dla użytkowników dróg, brak przestrzegania ograniczeń prędkości przez wielu kierowców, przyczynia się do powstawania coraz większego hałasu. Często, zwłaszcza w specyficznych gałęziach gospodarki np. powierzchniowych zakładach przeróbki kopalin, oddziaływanie akustyczne od środków transportu oraz zainstalowanych maszyn przerobczych powoduje znaczne uciążliwości hałasowe. Jednak równie ważnym dla negatywnego oddziaływania akustycznego na człowieka jest jego błędna polityka lokalizacyjna. W wielu przypadkach, przy obowiązujących i wiążących organy prowadzące postępowanie w sprawie wydawania decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, a następnie decyzji pozwolenia na budowę, przepisach polskiego prawa, kwestią niezwykle istotną jest tzw. czystość funkcji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dokładny podział funkcji terenu na przemysłowe i mieszkaniowe wraz z zapewnieniem bufora nie będzie powodował problemów związanych z lokalizacją w najbliższym sąsiedztwie obiektów mieszkalnych, uciążliwych i hałasujących zakładów przemysłowych. Wymienione wyżej problemy można podzielić na rozpoznane i nie. Uzyskanie konkretnej wiedzy na temat miejsc na terenie powiatu, które wymagają szczególnej ochrony przed hałasem będzie możliwe po dokonaniu dokładniejszego rozpoznania tej kwestii.

5.6. Ochrona przyrody

Dla wielu funkcji, jakie dzisiaj sprawują tereny aglomeracji miejskich i poza miejskich ważne jest to, co nazywa się ochroną przyrody. Tak właściwie jednym z pierwszych dokumentów, jakie powinna wykonać gmina (jeszcze przed projektem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego) jest inwentaryzacja przyrodnicza terenów gminy. To ona właśnie odpowiedzialaby na wiele podstawowych zagadnień związanych z właściwym kształtowaniem polityki przestrzennej na terenach gmin. Często mogłoby to pozwolić na pozostawienie w formie nie przekształconej terenu, który jest przyrodniczo cenny. Kiedy, w odwrotnych przypadkach, po przekształceniu takiego terenu odnajdujemy jego przyrodnicze wartości i próbujemy je odtworzyć, wydajemy na to znacznie więcej środków. Nie od dzisiaj, bowiem wiadomo, że o wiele mniej kosztuje zapobieganie zniszczeniom niż ich naprawa. Przyroda ożywiona jest ważna także ze względu na to, że to właśnie w jej otoczeniu człowiek najlepiej się relaksuje. Zachowanie dużych drzewostanów w terenach znacznie przekształconych sprzyja absorbowaniu przez nie szkodliwych dla człowieka i środowiska substancji. W sprzyjających warunkach, drzewostan wytwarza znaczne ilości tlenu niezbędnego dla człowieka i zwierząt. Zadrzewienia powodują zatrzymywanie wody w glebie, co przy dzisiejszych znacznych odpływach wód deszczowych z wybetonowanych i wyasfaltowanych placów jest dla powierzchni ziemi i wód gruntowych bardzo korzystne. Najbardziej cenne dla środowiska naturalnego okazy należy obejmować ochroną indywidualną.

5.7. Ochrona przeciwpowodziowa

W ostatnich czasach stanowi poważny problem ściśle związany ze środowiskiem naturalnym. Jest również namacalnym dowodem na to, że najmniejsze straty ponosi się wtedy, kiedy zastosuje się odpowiednią profilaktykę. Przez wiele lat problem ten pozostawał zaniedbywany. Powodowanie działalnością człowieka znacznych ograniczeń (zabudowa terenów pod budownictwo, budowa parkingów, chodników i dróg itd.itp.) w przejmowaniu przez grunty opadów atmosferycznych powodowała ich szybkie odpływy z centrów miast i osiedli. To z kolei wymuszało regulację potoków i rzek. Wycinanie dla własnych korzyści drzew i lasów powodowało i powoduje stepowanie. Tak się też składa, że najczęściej wycinane lasy rosły w terenach górskich i podgórskich, gdzie także naturalnym zjawiskiem jest większa niż na nizinach roczna ilość opadów atmosferycznych. Same błędy popełniane w tej materii od setek lat, ale także powodowane działalnością człowieka ocieplanie się klimatu na ziemi zaczęły powodować groźne w niektórych miejscach powodzie. Oczywiście, jak to w środowisku naturalnym, nie jesteśmy w stanie ani przewidzieć ani się zabezpieczyć przed powodzią mającymi charakter katastrofalny, ale ponieważ doprowadziliśmy środowisko naturalne do stanu, w jakim się dzisiaj znajduje, musimy stosować zabezpieczenia przeciwpowodziowe. W nagłych przypadkach ważne jest zbudowanie systemu ostrzegania, który spowoduje, że dostaniemy wcześniej ostrzeżenia o zbliżającym się niebezpieczeństwie. Oprócz tego, że spowoduje to duże prawdopodobieństwo ocalenia zdrowia, często życia i dóbr materialnych, to jeszcze może nas uchronić przed zniszczeniem środowiska naturalnego. Ostrzeżenie daje często możliwość wykonania zabezpieczeń tymczasowych, ale i skutecznych (wały przenośne w celu ochrony ważnych obiektów, ewakuacja zwierząt bronić nas będzie przed potencjalnym skażeniem bakteriologicznym, usuwanie zawartości zbiorników np. ropopochodnych przed

skażeniem wód i ziemi itd.itp.). Kiedy rozmiary powodzi będą duże, wykorzystując swoje w tej mierze doświadczenia będziemy szukać skutecznych zabezpieczeń technicznych czy lepiej hydrotechnicznych. Dalej jednak najbardziej korzystnym zjawiskiem będzie szukanie rozwiązań wyprzedzających. Gospodarzom terenów w dalszym ciągu „kłaniają się” miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, będące jedną z najbardziej skutecznych metod unikania znacznych szkód przy występowaniu zjawisk powodziowych. Zjawiska te występowały w ostatnich czasach dość często, aby dać wystarczającą odpowiedź na pytanie gdzie nie należy budować obiektów mieszkalnych i innych obiektów użyteczności publicznej. W analizowanych materiałach, które udostępniły na potrzeby opracowania Planu i Programu dla powiatu niektóre gminy stwierdziłem jeden przypadek (jedna gmina) wprowadzenia ograniczających zapisów w planie zagospodarowania przestrzennego związanych z możliwością zaistnienia na tym terenie niebezpieczeństwa powodzi. Ważnym w ochronie przeciwpowodziowej realizowanej na szczeblu powiatu jest posiadanie maszyn i urządzeń służących likwidacji zagrożeń powodziowych poprzez odpowiednie dla szczebla powiatu wyposażenie magazynu przeciwpowodziowego.

5.8. Zagrożenia kryzysowe

Rozwój cywilizacyjny spowodował, że coraz bardziej istotne stają się dla środowiska naturalnego to, co możemy nazwać zdarzeniami kryzysowymi. Możemy te zdarzenia kojarzyć zarówno z brakiem zaopatrzenia w wodę (a właściwie przerwami w tych dostawach) na terenie dużych skupisk ludności (osiedla mieszkaniowe liczące od kilkuset do kilkudziesięciu tysięcy mieszkańców), długotrwałe awarie w odprowadzaniu ścieków (m.in. na terenie w/w osiedli), zjawiska pożarów na terenach, które bezpośrednio sąsiadują z osiedlami mieszkaniowymi, pożary w budynkach wielokondygnacyjnych z utrudnionym, w wyniku słabej infrastruktury, dojazdem i dostępem nie tylko do mieszkań, ale też do pożarowych ujęć wody, katastrofy i poważne wypadki samochodowe, powodujące skażenie środowiska, katastrofy i nagłe zdarzenia awaryjne związane z działalnością zakładów przemysłowych. Przy wielu z tych zdarzeń, wymagane jest podjęcie natychmiastowej interwencji. Te interwencje wymagają nie tylko wykwalifikowanej kadry, która w zawodowy sposób zajmie się likwidacją skutków tych nagłych zdarzeń, ale wymagać także będzie odpowiedniego ich wyposażenia i wyszkolenia. Zdarzenia takie pociągają za sobą często konieczność interwencji medycznych na poziomie do tego dostosowanym, a więc szybkim, mobilnym, odpowiednio wyposażonym i podejmującym interwencję po krótkiej chwili od wezwania. W czasie takich zdarzeń oprócz tego, że poszkodowanymi są najczęściej ci, którzy biorą udział w tych zdarzeniach osobiście, to niejednokrotnie zdarzają się przy tym uszkodzenia sieci przesyłowych (energia elektryczna, ciepła, przesył gazu, wody, sieci telefoniczne) czy zagrożenia dla ujęć wód.

5.9. Nakłady na ochronę środowiska

Pomimo ogromnego wzrostu wydatków na ochronę środowiska, zwłaszcza w latach 90-tych, finansowanie tych przedsięwzięć nie jest w dalszym ciągu wystarczające. Dotyczy to zarówno ochrony środowiska jak i gospodarki wodnej. W tej ostatniej mieści się cały szereg inwestycji

związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym. W dalszym ciągu pozostałe wydatki, jakie muszą ponosić samorządy, nie dają możliwości finansowania „ciężkiej” zabudowy rzek i potoków, czy budowy zbiorników przeciwpowodziowych. Jedną z przyczyn, dla których brak jest w inwestycjach tego rodzaju zadawalających postępów jest także brak takich środków w RZGW czy WZMiUW. Kolejne trudności generuje także (mimo postępu) brak przygotowania dokumentacyjnego i chęć rozwiązywania tych problemów samodzielnie (bez kompleksowego podejścia). Nie istnieje mechanizm odpisów podatkowych od inwestycji wykonanych na rzecz środowiska naturalnego. Ogólnie finansowaniu ochrony środowiska nie sprzyja sytuacja gospodarcza i zasobność w nadwyżki finansowe. Statystyki wykazują, że dochody na jednego mieszkańca Powiatu Wałbrzyskiego (za 2001 rok) wyniosły 433.36 PLN, z czego dochody własne to 24.04 PLN (!!!), oraz na mieszkańca miasta Wałbrzych – 2016.63 PLN, z czego dochody własne to kwota 886.72 PLN. Dla województwa dolnośląskiego dochody ogółem wyniosły 1134.84 PLN/mieszkańca, z czego własne 429.08. Odpowiednio wydatki ogółem wyniosły 449.17 PLN/ mieszkańca Powiatu i 2187.0 PLN/mieszkańca miasta. Wydatki ogółem średnie na mieszkańca województwa wyniosły 1224.01 PLN. Dla pokazania nakładów, jakie ponosi się w Powiecie Wałbrzyskim, przytoczono także poniższe tabele.

Tabela Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska według źródeł finansowania
(według lokalizacji inwestycji)

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	W tym					
		Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty, dotacje)
		Własne	Z budżetu			Z zagranicy	
			Centralnego	Wojewody	Gminy		
W tysiącach złotych							
2000	601328,4	276961,3	6973,3	20699,1	8559,9	83177,0	147426,1
2001	707534,7	209148,3	2924,2	12599,1	6226,3	83386,1	104576,2
Powiat Wałbrzyski	17322,4	9384,3	-	925,8	-	-	902,5

Tabela Nakłady inwestycyjne na gospodarkę wodną według źródeł finansowania
(według lokalizacji inwestycji)

Województwo Dolnośląskie	Ogółem	W tym					
		Środki					Fundusze ekologiczne (pożyczki, kredyty, dotacje)
		Własne	Z budżetu			Z zagranicy	
			Centralnego	Wojewody	Gminy		
W tysiącach złotych							
2000	202074,6	80256,1	25941,7	20875,1	516,2	9682	20855,2
2001	147804,2	57228,0	26878,9	13245,6	863,1	15048,3	18388,9
Powiat Wałbrzyski	2833,0	1109,6	1363,7	-	-	-	90,0

Tabela Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska według kierunków inwestowania (według lokalizacji inwestycji)

Wyszczególnienie	Ogółem	Ochrona powietrza atmosferycznego i klimatu	Gospodarka ściekowa i ochrona wód		Gospodarka odpadami	Ochrona gleb i wód podziemnych	Pozostałe
			Razem	W tym oczyszczalnie ścieków			
W tysiącach złotych							
Województwo	707534,7	394149,6	224593	95371,2	25958	5420,5	57413,6
Powiat Wałbrzyski	17322,4	6953,9	9806,8	6162,6	561,7	-	-

Tabela Nakłady inwestycyjne na gospodarkę wodną według kierunków inwestowania (według lokalizacji inwestycji)

Wyszczególnienie	Ogółem	Ujęcia i doprowadzenia wody	Budowa i modernizacja stacji uzdatniania wody	Zbiorniki wodne	Regulacja i zabudowa rzek oraz potoków	Obwałowanie przeciwpowodziowe i stacje pomp
Województwo	147804,2	57540,4	18091,3	36733,6	22409,4	13029,5
Powiat Wałbrzyski	2833	1474,9	-	-	1358,1	-

6. Cele strategiczne dla powiatu

Analiza zagadnień przeprowadzona w poprzednim rozdziale pozwoliła na zauważenie pewnych niezbędnych do określenia i następnie wykonania celów strategicznych. Mieszczą się one w obrębie wcześniej omawianych komponentów środowiska naturalnego. Niektóre z nich, zrealizowane, spowodują poprawę stanu środowiska w kilku dziedzinach. Cele te będą realizowane w różnych przestrzeniach czasowych. Ze względu na porównywalność z Planem Gospodarki Odpadami dla Powiatu oraz z dokumentami o znaczeniu horyzontalnym (np. II Polityka Ekologiczna Państwa) proponuje się rozważać cele krótkoterminowe do 2007 roku i cele długoterminowe do roku 2015. Taka perspektywa podana jest też Programie ochrony środowiska dla województwa dolnośląskiego. Poniżej w ujęciu sektorowym podano cele, jakie należy przyjąć i realizować w strategii postępowania Powiatu Wałbrzyskiego zmierzając do poprawy stanu środowiska naturalnego na terenie powiatu. Należy pamiętać, że ich uszczegółowienie powinno nastąpić w Programach i Planach opracowywanych przez gminy powiatu. Poza celami zostanie dokonana próba pokazania zadań szczegółowych. Ważne jest jednak to, aby każde generowane zadania na szczeblu lokalnym były zgodne z celami strategicznymi pokazanymi w Programie Ochrony Środowiska lub w Planie Gospodarki Odpadami dla powiatu.

6.1. Gospodarka odpadami

Szczegółowo zagadnienia z tej dziedziny zostały przedstawione w Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wałbrzyskiego. Celami, jakie należy osiągnąć są:

- Zapobieganie powstawaniu odpadów
- Ograniczanie ilości powstających odpadów
- Ograniczanie negatywnego wpływu odpadów
- Zmiana sposobu postępowania z odpadami
- Wydzielanie ze strumienia odpadów te, które da się odzyskać i wykorzystać
- Modernizowanie istniejących instalacji do unieszkodliwiania odpadów
- Zamykanie wyeksploatowanych instalacji do unieszkodliwiania odpadów
- Budowa Jednolitego Systemu Gospodarki Odpadami dla Powiatu

6.2. Ochrona powietrza

Przeprowadzona diagnoza uwidoczniała kilka ważnych, także już wykonywanych i realizowanych, ale w dalszym ciągu pożądaných celów w ochronie powietrza. I tak będą nimi:

- Poprawa stanu czystości powietrza na terenie powiatu
- Eliminacja niskiej emisji na terenach zurbanizowanych
- Poszukiwanie alternatywnych źródeł energii
- Zamiana urządzeń produkujących ciepło na nowocześniejsze i bardziej sprawne
- Poprawa skuteczności działania urządzeń redukujących emisje
- Poprawa skuteczności egzekwowania obowiązującego prawa
- Likwidacja lub modernizacja starych nieefektywnych źródeł emisji zanieczyszczeń
- Ograniczenie negatywnego wpływu zakładów przerobczych
- Ograniczenie emisji niezorganizowanych ze środków transportu
- Propagowanie oszczędzania energii
- Wykorzystywanie technologii energooszczędnych
- Umiejętne wykorzystywanie przepisów administracyjnych do kształtowania środowiska

6.3. Ochrona wód

Życie człowieka bez wody nie jest możliwe. I jest to obojętne czy będziemy mówili o wodach powierzchniowych czy podziemnych. Musimy podjąć dalsze starania, aby to, co zostało na przestrzeni ostatnich lat już i tak znacznie poprawione (stan czystości wód), dalej kontynuować. Zgodnie z nowymi zapisami Prawa ochrony środowiska i Prawa wodnego ważną rolę w tym zakresie będą pełniły organy ochrony środowiska i to te, którym przypisano zajmowanie się szczególnym korzystaniem z wód, jak i te, które będą rozstrzygać spory wynikłe ze zwykłego czy też powszechnego korzystania ze środowiska. W dalszym ciągu ci, co korzystają ze środowiska i ci, którzy to korzystanie nadzorują powinni zadbać o:

- Zmniejszenie zużycia wody do celów socjalnych i przemysłowych
- Zmniejszenie wpływu zanieczyszczeń obszarowych na stan czystości wód

- powierzchniowych i podziemnych
- Właściwe i efektywne wykorzystanie istniejących oczyszczalni ścieków
- Budowę kolektorów ściekowych
- Uszczelnienie kolektorów ściekowych
- Budowę małych przydomowych oczyszczalni ścieków, zwłaszcza na terenach wiejskich, podmiejskich i niedostępnych miejskich
- Ograniczenie ilości powstających ścieków z hodowli zwierząt
- Ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko gruntowe i wodne zimowego utrzymania dróg
- Ograniczenie negatywnego wpływu ścieków z hodowli zwierząt
- Ograniczenie ilości zanieczyszczonych ścieków deszczowych
- Modernizację istniejących kolektorów ściekowych
- Ograniczenie negatywnego wpływu zlewni na zbiornik Dobromierz
- Budowę punktów zlewniowych do przyjmowania ścieków
- Eliminowanie nieszczelnych zbiorników bezodpływowych

6.4. Ochrona powierzchni ziemi

Jest jednym z istotniejszych do zrealizowania celów w Powiecie Wałbrzyskim. Jego realizacja nie tylko może spowodować samą w sobie poprawę stanu środowiska, ale także, jeżeli będą zachowane wynikające z przepisów prawa zasady realizacji takich przedsięwzięć, to osiągnięcie tego celu może spowodować poprawę walorów krajobrazowych tych terenów. Dla niezbędnej realizacji tego celu należy:

- Dokonać rekultywacji wszystkich hałd i zwałowisk po eksploatacji węgla kamiennego
- Dokonać rekultywacji hałd materiałów obcych
- Dokonać rekultywacji hałd po eksploatacji rud uranu
- Dokonać rekultywacji starych wyrobisk po eksploatacji kruszyw i glin
- Dokonać rekultywacji hałd po eksploatacji barytu
- Dokonać rekultywacji powierzchni ziemi po nielegalnym wydobywaniu węgla
- Dokonać rekultywacji starych osadników poflotacyjnych węgla
- Dokonać rekultywacji wyeksploatowanych składowisk odpadów inertych i komunalnych

6.5. Ochrona przed hałasem

Stanowi złożony cel, który często nie znajduje zrozumienia u sprawujących władzę lub kreujących przedsięwzięcia mające sprzyjać rozwojowi przemysłu. Znajduje jednak coraz większą ilość zwolenników w poprawianiu stanu środowiska w tej części z powodu jego coraz dotkliwszej obecności. Aby osiągnąć cel strategiczny należy m.in.:

- Podjąć starania o wykonanie map akustycznych dla powiatu ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń płynących od hałasu komunikacyjnego
- Doprowadzić do budowy ekranów akustycznych tam gdzie są one wymagane
- Wyeliminować z centrum miast i miejscowości ruch tranzytowy poprzez budowę obwodnic

- Spowodować poprawę stanu nawierzchni dróg
- Spowodować poprawę stanu technicznego środków transportu
- Ograniczyć szkodliwe emisje hałasu w zakładach wydobywczych i przeróbczych kopalin oraz innych zakładach przemysłowych
- Doprowadzić do uporządkowania ładu przestrzennego z uwzględnieniem rozdziału stref zamieszkałych od przemysłowych

6.6. Ochrona przyrody

W dzisiejszym prawodawstwie, zasadnicze zadania, dla instytucji oraz jednostek samorządowych przypisane są gminom. To do nich należy rozpoznanie zasobów przyrodniczych. Bez ich zgody nie jest możliwe utworzenie żadnej większej formy ochrony przyrody. Ma znaczenie także dla kształtowania samopoczucia odpoczywającego człowieka. Spełniając różne zadania społeczne dla swoich mieszkańców, gminy i inni użytkownicy środowiska powinny zadbać o:

- Zachowanie różnorodności biologicznej
- Opracowanie przyrodniczej inwentaryzacji gmin
- Uwzględnienie inwentaryzacji przyrodniczej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- Objęcie ochroną gatunkową szczególnie cennych okazów przyrody ożywionej
- Ochronę zadrzewień w celu ograniczenia odpływu wód
- Umiejętne wykorzystywanie terenów porolnych do ich zalesiania
- Przygotowanie terenów rekreacyjnych w miejscowościach powiatu
- Przeznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego miejsc dla zalesień
- Prowadzenie polityki mającej na celu realizację Krajowego Programu Zwiększania Lesistości

6.7. Ochrona przeciwpowodziowa

Ta część życia gospodarczego i publicznego wymaga równie dużo nakładów i środków jak każda związana z profilaktyką. Jest to w dalszym ciągu dziedzina mało popularna i wymagająca dużo nakładów. Odżywa najczęściej wtedy, kiedy po raz kolejny społeczeństwa, ich majątki i środowisko naturalne poniesie następne szkody. Inwestowanie w takie dziedziny jest niepopularne także dlatego, że często zakupiony sprzęt i wyposażenie służb czy magazynów przez lata nie jest używane. Niewielu dokonuje porównań profilaktyki i likwidacji skutków. Te, bowiem wykazałyby, że ważnymi dla Powiatu Wałbrzyskiego jest:

- Wybudowanie systemu ostrzegania pogodowego lub rozbudowa istniejącego w innych miejscach
- Wybudowanie niewielkich zbiorników przeciwpowodziowych
- Naprawa uszkodzonych koryt rzecznych i potoków
- Odbudowa, modernizacja lub budowa urządzeń hydrotechnicznych służących zabezpieczeniu przeciwpowodziowemu
- Współudział w realizacji Programu „Odra 2006”

- Oczyszczenie z osadów zbiornika w Lubachowie
- Zainicjowanie zmian w miejscowych planach zagospodarowania gmin mających na celu ograniczenia w zabudowie terenów zagrożonych powodzią
- Wyposażenie magazynu przeciwpowodziowego w niezbędny sprzęt ratunkowy
- Prowadzenie szkoleń i wspólnych ćwiczeń w zakresie ochrony przeciwpowodziowej

6.8. Zagrożenia kryzysowe

Nowe rozwiązania techniczne i cywilizacyjne wymagają od ratowników, którzy zaangażowani są do prowadzenia tych akcji, nowych sposobów ich przygotowywania i przeprowadzania. Nie jest w dzisiejszych czasach możliwe dotarcie do wszystkich miejscowości (zwłaszcza podgórskich i górskich) bez odpowiednich środków transportu. Dotarcie do wielokondygnacyjnych budynków wymaga nowoczesnych drabin i specjalistycznych podnośników. Często ludzkie życie może być uratowane nawet nie tyle sprzętem, ale szybkością podjętej akcji. Tę z kolei można podjąć, jeżeli otrzyma się drogą telefoniczną lub radiową informację o zaistniałym zdarzeniu. To właśnie z tego powodu służbom ratowniczym potrzebne są nowoczesne środki łączności. Nasze życie czy zdrowie będzie zależało także od tego czy ratownik będzie posiadał własne, bezpieczne środki osobistej ochrony. Wreszcie, ze względu na to, że wyobraźnia ludzka nie zna granic, wszelka analiza zaistniałych zdarzeń, wyciąganie z nich wniosków i szkolenie jest niezwykle ważne dla sprawnego przeprowadzania akcji podczas sytuacji awaryjnych. Im więcej takim zjawiskom poświęcimy czasu, energii i środków finansowych tym szkody dla środowiska naturalnego będą mniejsze. Dlatego też powinniśmy zadbać o:

- Wyposażenie jednostek PSP w systemy łączności gwarantujące kontakt ze wszystkimi niezbędnymi służbami technicznymi, ratunkowymi i samorządami na wypadek zdarzeń kryzysowych
- Wyposażenie jednostek PSP i innych biorących udział w akcjach ratunkowych, w sprzęt pozwalający na dotarcie do każdej miejscowości i każdego miejsca powiatu wałbrzyskiego
- Wyposażenie jednostek PSP w sprzęt ochrony osobistej gwarantujący bezpieczeństwo osobiste ratowników podczas prowadzonych akcji
- Zagwarantowanie ciągłego wzrostu kwalifikacji ratowników
- Prowadzenie szkoleń i wspólnych ćwiczeń w zakresie zdarzeń kryzysowych

6.9. Zaopatrzenie w wodę

Analizując informacje zebrane od gmin powiatu, natrafiono na szereg sygnalizowanych przedsięwzięć dotyczących zaopatrzenia w wodę. Jakkolwiek tego rodzaju przedsięwzięcia same w sobie nie stanowią inwestycji związanych z ochroną środowiska, to jednak bardzo często zdarza się, że instytucje współfinansujące przedsięwzięcia proekologiczne pomagają w realizacji zadań dotyczących zaopatrzenia w wodę. W wielu przypadkach, związanych z funduszami europejskimi, poprawa jakości wód do picia jest priorytetem. To samo dotyczy wszystkich mechanizmów zmierzających do jej racjonalnego wykorzystywania, w tym także nowoczesnych technologii przemysłowych pozwalających wykorzystywać wodę w obiegach zamkniętych. Powodem, dla którego zdecydowano się wprowadzić takie zagadnienie do

Programu, było też przekonanie, że tego rodzaju inwestycje będą prowadzone z jednoczesną budową kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków. Przy takim skojarzeniu możliwe jest uzyskanie pomocy finansowej ze środków ochrony środowiska. Na terenie Powiatu Wałbrzyskiego, w celu poprawy sytuacji zaopatrzenia w wodę należy przede wszystkim:

- Prowadzić kampanię informacyjną na rzecz oszczędzania zasobów wody
- Prowadzić prawidłową gospodarkę odpadami pozwalającą na unikanie zanieczyszczenia wód gruntowych, podziemnych i powierzchniowych
- Prowadzić prawidłową gospodarkę rolną opartą o zasady ekologicznego rolnictwa
- Wybudować brakujące linie przesyłowe dla zaopatrzenia w wodę
- Dokonać modernizacji istniejących i budowy nowych zbiorników wyrównawczych
- Dokonać, tam gdzie jest to konieczne, modernizacji magistrali przesyłających wodę

7. Środki realizacji celów

Wszystkie znane do tej pory metody poprawy stanu środowiska są dobre, kiedy okazują się skuteczne. Ich skuteczność jest zależna od szeregu czynników, i tych ludzkich i tych technicznych. Znane są w Polsce przypadki, że podobne w charakterze, zwłaszcza inwestycje uważane za problematyczne, jak składowiska odpadów czy spalarnie odpadów, a nawet bardziej już popularne oczyszczalnie ścieków czy instalacje oczyszczające gazy, w jednych miejscach są realizowane, w innych napotykać często opór uzasadniony tylko brakiem wystarczającej wiedzy dyskutantów. Bardzo często nieprawidłowo prowadzona eksploatacja dotychczas istniejących instalacji, powoduje problemy z rozbudową istniejących składowisk odpadów, oczyszczalni ścieków czy budową nowych obiektów służących unieszkodliwianiu odpadów innych niż niebezpieczne, w tym odpadów komunalnych, oraz odpadów przemysłowych, także niebezpiecznych. W dalszym ciągu, pomimo dużego wzrostu wiedzy, brak nam jeszcze wystarczającej kultury technicznej, aby nie powodować problemów dla środowiska. Czasami wystarczy zwykłe utrzymywanie czystości i porządku, aby poprawiła się czystość środowiska naturalnego. W bardzo wielu wypadkach tolerujemy złe zachowania dotyczące zanieczyszczania środowiska w miejscu swojej pracy, stając się zagorzałym przeciwnikiem i krytykiem tych zjawisk odpoczywając na wakacjach w innych częściach kraju. To wszystko wpływa na to, że przed nami jeszcze dużo pracy i tej mentalnej i tej faktycznej-fizycznej. Z punktu widzenia rodzajów metod poprawy stanu ochrony środowiska, w tym także gospodarki odpadami można wyróżnić cztery najważniejsze:

❖ Prawne – rozumiane jako:

- Wykonywanie i przestrzeganie istniejącego prawa lokalnego i państwowego
- Tworzenie nowego lokalnego prawa pozwalającego na realizację zadań własnych
- Wykorzystywanie lokalnego prawa w kształtowaniu środowiska naturalnego
- Zgłaszanie inicjatyw z zakresu nowelizacji istniejącego prawa, w przypadku jego niespójności z rzeczywistością

❖ Administracyjne- rozumiane jako:

- Wykorzystywanie przez wszystkie organy ochrony środowiska dostępnych prawnych upoważnień nadzorczych czy reglamentujących środowisko (np. prowadzenie kontroli podmiotów gospodarczych)

- Inicjowanie realizowania wspólnych przedsięwzięć zwłaszcza, jeżeli wydają się być skuteczniejsze i łatwiejsze do wykonania
- Wykorzystujące zapisy obowiązującego prawa i dostępne środki finansowe do realizacji zadań gospodarczo i społecznie uzasadnionych (np. środki na bezrobotnych czy fundusze ochrony środowiska)

❖ Edukacyjne – rozumiane jako:

- Wykorzystywanie ustawowych upoważnień do upowszechniania wiedzy i informacji pomagających łatwiej zrozumieć zmiany gospodarcze i konieczność ich wprowadzania
- Propagowanie zachowań proekologicznych w działalności własnej i podległych jednostek
- Promowanie działań i zachowań mogących zmienić złe przyzwyczajenia
- Uczestniczenie w poznawaniu nowych technik i technologii mogące się przyczynić do wprowadzania nowych ich zastosowań w celu poprawy ochrony środowiska

❖ Inwestycyjne – rozumiane jako:

- Planowanie i realizowanie zadań mających za zadanie poprawę stanu środowiska na administrowanym terenie
- Realizowanie w/w zadań zgodnie z najnowszymi osiągnięciami technologii i jak najniższym kosztem
- Podejmowanie w dziedzinie ochrony środowiska także tych zadań, które wymagają realizacji, a są odbierane kontrowersyjnie
- Wykonywanie wszystkich określonych istniejącym prawem zadań własnych w sposób z nim zgodny
- Przeznaczenie środków finansowych na wykonywanie zadań związanych z realizacją inwestycji
- Przeznaczenie środków finansowych na organizowanie przedsięwzięć służących rozwiązywaniu problemów występujących w środowisku naturalnym, w tym także z zakresu gospodarki odpadami

8. Zadania krótkoterminowe

Realizację celów czy też w ich obrębie zadań, które wydają się być najistotniejsze i najbardziej pilne można rozpocząć właściwie natychmiast, nawet bez przyjęcia do realizacji Planu Gospodarki Odpadami czy tak jak w tym przypadku, Programu Ochrony Środowiska. Będzie to cała grupa zadań pozainwestycyjnych polegających na podjęciu inicjatyw w poszczególnych sprawach. Będą to też zadania, które można realizować w ramach obowiązków służbowych. Z tego też powodu nie określano dla nich wszystkich kosztów, starając się określić tylko te najbardziej istotne. Niektórych kosztów nie sposób określić, ponieważ należałoby rozważyć kilka ich wariantów. Są to takie przedsięwzięcia, dla których najpierw trzeba podjąć decyzje o przystąpieniu do przedsięwzięć i właśnie wtedy określeniu kosztów (zwłaszcza osobowych). Generalnie podzielone te cele na krótkoterminowe i cele długoterminowe oraz inwestycyjne i pozainwestycyjne. Podczas określania pozainwestycyjnych celów krótkoterminowych starano się je łączyć w grupy tematyczne, stąd też dla każdego z komponentów środowiska mają one różną postać. Szczegółowo te zadania wymieniono (oczywiście tematycznie) w poszczególnych powyżej opisanych działaniach i przedsięwzięciach. Nawet jednak zastosowany podział tych zadań na krótko i długoterminowe nie mógł spowodować, tego, co jest oczywiste. Wiele z zadań krótkoterminowych może zostać z różnych przyczyn przeniesione do długoterminowych i odwrotnie. Ponieważ w całym dokumencie ze względu na zachowanie jego przejrzystości zastosowano układ sektorowy dla środowiska, dla każdej części środowiska zaproponowano zadania krótkoterminowe starając się podać ich szacunkowe wartości. Przy szacowaniu tych wartości należy pamiętać, że są one zawsze zależne od miejsca, w którym prowadzi się inwestycję i technologii jaką zastosujemy. Oczywiście jest, że także rodzaj materiałów, jakie zdecydujemy się zastosować w tzw. „wykonawstwie”, będzie miał wpływ na koszt całego zadania. Ponieważ wybory te będą zależały od inwestorów, (którymi będą przede wszystkim gminy lub ich związki i jednostki budżetowe) to każdorazowo przed przygotowaniem inwestycji lub w trakcie jej przygotowywania należy dokonywać weryfikacji określanych kosztów poprzez przyjmowanie właściwych, aktualnych kosztorysów. Tabele zadań oznaczano cyfrą 8 z rozszerzeniem takim, jaka jest kolejność pojawiania się opisu w Programie Ochrony Środowiska. Dla celów pozainwestycyjnych dodawano w rozszerzeniu literę „a”. W zadaniach inwestycyjnych dodawano w rozszerzeniu literę „b”. Poniżej zebrano te zadania w tabelach. Nie starano się przy tym wyszczególnić wszystkich zadań, a jedynie te, które są najbardziej istotne z punktu widzenia organów powiatu. Biorąc pod uwagę formułę konstruowania Planów Gospodarki Odpadami i Programów Ochrony Środowiska, założono, że dokładne wyszczególnienie tych zadań nastąpi na etapie przygotowywania i sporządzania podstawowych dokumentów gminnych, jakimi będą Plany i Programy oraz specyfikacje zamówień.

Tabela 8.1.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu gospodarki odpadami w powiecie wałbrzyskim

L.P.	Opis przedsięwzięcia ¹	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Edukacja ekologiczna w zakresie selektywnej zbiórki odpadów	Gminy	25	35			Budżety gmin	Własne gminy
2.	Przygotowanie programu selektywnej zbiórki odpadów	Starostwo, gminy		40	50		Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
3.	Opracowanie programu selektywnej zbiórki odpadów podlegających odzyskowi i recyklingowi (opony, oleje, odpady wielkogabarytowe itp.)	Starostwo, gminy	55				Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
4.	Studia i prace przedprojektowe dotyczące lokalizacji nowych zakładów utylizacji odpadów zgodnie z Powiatowym Planem Gospodarki Odpadami	Gminy			35	120	Budżety gmin	Własne gminy
5.	Gminne Plany Gospodarki Odpadami	Gminy	130				Budżety gmin	Własne gminy
		RAZEM	210	75	85	120		
		Koszty w latach 2004-2007: 490 tys. PLN						

¹ - W tabeli pokazano w pięciu głównych nurtach przedsięwzięć - szczegółowo zadania te wykazano w dziale 12 Planu Gospodarki Odpadami

Tabela 8.1.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu gospodarki odpadami w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys.PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Rozpoczęcie stabilizacji, odwirowania i suszenia osadów ściekowych	Gminy Powiatu	500	-	-	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Rozpoczęcie modernizacji i rozbudowy istniejącego, lub realizacji nowego składowiska odpadów dla gminy Microszów	Gmina Microszów	500	3500	500	3500	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Rozpoczęcie rekultywacji składowiska odpadów dla gminy Microszów	Gmina Microszów	-	100	350	350	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Rozpoczęcie realizacji składowiska odpadów dla gminy Wałbrzych	Gmina Wałbrzych	-	-	500	7500	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
5.	Rozpoczęcie budowy Centrum Utylizacji Odpadów dla powiatu (spalarnia, stacja segregacji, kompostownia, składowisko) ²	Gminy Powiatu	-	1000	6500	8500	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
6.	Zakup kompaktorów dla składowisk odpadów komunalnych	Gminy Powiatu	500	300	-	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
7.	Rozpoczęcie rekultywacji składowiska odpadów w Wałbrzychu ul. Stacyjna	Gmina Wałbrzych	500	600	600	500	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
8.	Rozpoczęcie rekultywacji składowiska odpadów w Głuszyca	Gmina Głuszyca	350	350	-	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
9.	Rozpoczęcie rekultywacji składowiska odpadów w Boguszowic – Gorcach	Gmina Boguszów – Gorce	100	450	450	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
10.	Zakup wag dla składowisk odpadów w powiecie	Gminy powiatu	450	-	-	-	Budżety gmin	Własne
11.	Rozpoczęcie segregowania odpadów w gminach powiatu	Gminy powiatu	400	-	-	-	Budżety gmin	Własne
12.	Likwidacja dzikich składowisk w gminach powiatu	Gminy powiatu	400	-	-	-	Budżety gmin	Własne
13.	Budowa zakładu odzysku i recyklingu odpadów	Mobruk Korzenna	2000	-	-	-	Środki własne inwestora, WFOŚiGW	Koordynowane

² - Zaproponowano budowę Centrum Utylizacji Odpadów dla powiatu jako jeden z wariantów.
 - Będzie realizowane w przypadku powstania Jednolitego Systemu Gospodarki Odpadami.
 - Powstanie CUO prawdopodobnie wykluczy budowę składowisk w poz. 2 i 4

Tabela 8.2.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony powietrza w powiecie wałbrzyskim

L.P.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN			Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne							
1.	Edukacja ekologiczna w zakresie: wykorzystywania alternatywnych źródeł energii, nowych technologii energooszczędnych i oszczędzania energii	Starostwo, Gminy	30	30		Budżety gmin, budżet Starostwa	Własne gminy
2.	Przygotowanie programu obszarowego dotyczącego likwidacji niskiej emisji	Starostwo, Gminy	80	40		Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
3.	Opracowanie informacji (z bieżącą aktualizacją) dotyczącej możliwości zmian urzędzeń grzewczych na nowocześniejsze	Starostwo	15			Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
4.	Gminne Programy Ochrony Środowiska	Gminy	160			Budżety gmin	Własne gminy
		RAZEM	285	70			
Koszty w latach 2004-2007: 355 tys. PLN							

Tabela 8.2.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony powietrza w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys.PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Likwidacja źródeł niskiej emisji lub zamiana na sprawniejsze urządzenia do produkcji ciepła	Gminy Powiatu	500	500	800	1200	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Ograniczenie oddziaływania zakładów przemysłowych	Zakłady przemysłowe	800	550	200	200	Zakłady przemysłowe, banki WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Budowa stacji monitoringowej z wizualizacją danych	WIOŚ	300	150	-	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń przez realizację zadań termomodernizacyjnych	Gminy Powiatu	6000	3000	1500	3500	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
5.	Monitoring powietrza atmosferycznego	WIOŚ, Gminy Powiatu	200	200	200	200	Budżety gminy, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	7800	4400	2700	5100		
Koszty w latach 2004-2007			20000 tys. PLN					

Tabela 8.3.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony wód w powiecie wałbrzyskim

L.P.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Edukacja proekologiczna i kampania informacyjna w sprawie racjonalnego korzystania z zasobów wodnych	Gminy Powiatu, Związek Gmin	40	35	25	25	Budżety gmin	Własne gminy
2.	Prowadzenie kampanii informacyjnej nt. wpływu zanieczyszczeń obszarowych, liniowych i związanych z produkcją zwierzęcą na stan czystości wód podziemnych i powierzchniowych	Starostwo, Gminy	30	45	55	35	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
3.	Opracowanie Programu Małej Sanitacji dla Powiatu Wałbrzyskiego	Starostwo, Gminy, Związek Gmin	85	-	-	-	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
4.	Utworzenie bazy danych korzystających ze bezodpływowych zbiorników ścieków	Gminy Powiatu, Związek Gmin	50	20	-	-	Budżety gmin	Własne gminy
5.	Przygotowanie techniczne inwestycji gospodarki ściekowej	Gminy Powiatu	500	200	200	-	Budżety gmin	Własne gminy
		RAZEM	705	300	280	60		
Koszty w latach 2004-2007: 1345 tys. PLN								

Tabela 8.3.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony wód w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Naprawa i modernizacja kolektorów ściekowych do oczyszczalni w Ciermiach, Jugowicach, Dziećmorowicach, Czarnym Borze	Gminy Powiatu, Związek Gmin	9500	11000	3000	-	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Budowa kolektorów ściekowych do oczyszczalni Ciermie, Jugowice, Czarny Bór, Golińsk, Chwaliszów, Dziećmorowice	Gmina Powiatu, Związek Gmin	14100	10500	20000	11500	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Budowa przyłączy kanalizacji sanitarnej (także likwidacja zbiorników bezodpływowych) i remonty istniejącej sieci	Gmina Powiatu, Związek Gmin	1600	1600	1000	700	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Budowa oczyszczalni ścieków, których realizacja wynika z Programu Małej Sanitacji	Gminy Powiatu, Związek Gmin	2000	2000	2000	700	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
5.	Poprawienie efektywności istniejących na terenie powiatu oczyszczalni ścieków (punkty zlewniowe, modernizacja oczyszczalni pod kątem nowych wymagań)	Gminy Powiatu, Związek Gmin	200	400	400	400	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
6.	Eliminacja zanieczyszczeń z hodowli zwierząt, zwłaszcza dla wód zbiornika Dobromierz	Gminy Powiatu, Związek Gmin	500	300	300	300	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	27900	25800	26700	13600		
Koszty w latach 2004-2007			94000 tys. PLN					

Tabela 8.4.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony powierzchni ziemi w powiecie wałbrzyskim

Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
		2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne							
1. Opracowanie Programu Rekultywacji Terenów Po Działalności Przemysłowej	Starostwo, Powiatu Gminy	60	60	-	-	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
2. Opracowanie Programu Likwidacji Przeterminowanych Środków Ochrony Roślin	Starostwo, Powiatu Gminy	20	40	40	-	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
3. Przygotowanie techniczne rekultywacji terenów przemysłowych, starych obciążen środowiska i obiektów, których eksploatacja dobiega lub dobiegła końca	Starostwo, Powiatu Gminy	300	300	300	200	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
	RAZEM	380	400	340	200		
Koszty w latach 2004-2007: 1320 tys. PLN							

Tabela 8.4.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony powierzchni ziemi w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Dokończenie procesu rekultywacji terenów po górnictwie węglowym, odkrywkowym i po eksploatacji barytu	Skarb Państwa, Gminy Powiatu, Zakłady przemysłowe	700	1000	500	500	Budżet Państwa, zakłady przemysłowe, banki, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Rekultywacja terenu po niegórniczej działalności przemysłowej	Skarb Państwa, Gminy Powiatu	600	350	250	500	Budżet Państwa, zakłady przemysłowe, banki, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Rekultywacja terenów po nielegalnym wydobyciu węgla	Gminy Powiatu	1300	1500	500	300	Budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
4.	Rekultywacja starych obciążen po wydobyciu rud	Gminy Powiatu	300	300	250	-	Budżet Państwa, zakłady przemysłowe, banki, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	2900	3150	1500	1300		
Koszty w latach 2004-2007			8850 tys. PLN					

Tabela 8.5.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony przed hałasem w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Wykonanie na terenie powiatu pomiarów akustycznych	WIOŚ, Starostwo, Gminy Powiatu	35	35	35	35	Budżet Państwa, budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
2.	Opracowanie mapy zagrożeń akustycznych dla terenu powiatu	Starostwo, Gminy Powiatu	-	45	45	-	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
3.	Opracowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem podziału na strefy przemysłowe i mieszkalno-rekreacyjne	Gminy Powiatu	200	160	320	320	Budżety gmin	Własne gminy
4.	Opracowanie dokumentacji technicznych do budowy ekranów akustycznych i obwodnic	Zarządy Dróg, Gminy Powiatu, Starostwo	200	200	200	300	Budżety gmin	Własne gminy
		RAZEM	435	440	600	655		
Koszty w latach 2004-2007: 2130 tys. PLN								

Tabela 8.5.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony przed hałasem w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa ekranów akustycznych przy szlakach komunikacyjnych	Zarządy Dróg, Starostwo, Gminy Powiatu	600	800	800	1000	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Poprawa stanu nawierzchni istniejących dróg	Zarządy Dróg, Gminy Powiatu, Starostwo	4000	7000	7000	6000	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Budowa obwodnic Szczawna Zdroju, Wałbrzycha, Boguszowa-Gorc, Mieroszowa, Jedliny Zdroju, Głuszycy	Zarządy Dróg, Starostwo, Gminy Powiatu	60000	80000	150000	300000	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Poprawa stanu technicznego środków transportu i przestrzegania obowiązujących przepisów Kodeksu Drogowego	Gminy Powiatu, KP Policji, zakłady powiatu	50	50	50	50	Budżet Państwa, budżety gmin, społeczność powiat	koordynowane
5.	Ograniczenie ponadnormatywnych emisji hałasu przez zakłady przemysłowe	Zakłady przemysłowe, Starostwo	400	600	400	500	Zakłady przemysłowe, banki, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	65050	88450	158250	307550		
Koszty w latach 2004-2007			619300 tys. PLN					

la 8.6.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony przyrody w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie bazy danych pomników przyrody i innych chronionych form przyrody w formule GIS	Wojewoda Dolnośląski, Starostwo, Gminy Powiatu	35	45	-	-	Budżet Państwa, WFOŚiGW, budżety gmin	Koordynowane
2.	Przygotowanie koncepcji programowej dla rezerwatu przyrody „Przełomy pod Książem” do programu „Natura 2000”	Wojewoda Dolnośląski, Starostwo, Gminy Powiatu	30	30	-	-	Budżet Państwa	Własne rządowe
3.	Opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej gmin powiatu w tym także inwentaryzacja gatunków rzadkich, ginących, zagrożonych i siedlisk	Wojewoda Dolnośląski, Starostwo, Gminy Powiatu	160	160	-	-	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
4.	Opracowanie Planu Ochrony Rezerwatu „Przełomy pod Książem”	Wojewoda Dolnośląski, Starostwo, Gminy Powiatu	35	45	-	-	Budżet Państwa	Własne rządowe
5.	Opracowanie dokumentacji techniczno-przyrodniczych dla nowych form ochrony przyrody na terenie powiatu	Wojewoda Dolnośląski, Starostwo, Gminy Powiatu	-	100	250	250	Budżet Państwa	Własne rządowe
6.	Opracowanie dokumentacji techniczno-przyrodniczej dla rewaloryzacji Parków Dworskich Powiatu Wałbrzyskiego	Wojewódzki Konserwator Zabytków, Starostwo, Gminy Powiatu	-	60	60	-	Budżet Państwa, budżety gmin	Koordynowane
		RAZEM	260	440	310	250		
Koszty w latach 2004-2007: 1260 tys. PLN								

Tabela 8.6.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony przyrody w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Zabiegi sanitarne i pielęgnacyjne istniejących pomników przyrody	Wojewoda Dolnośląski, gminy Powiatu	50	100	250	250	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Modernizacja, remont i budowa nowych ścieżek dydaktycznych na terenie Parków Krajobrazowych Powiatu Wałbrzyskiego	Wojewoda Dolnośląski, Zarząd Parków Krajobrazowych, gminy Powiatu	30	70	100	200	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Zabiegi sanitarne i pielęgnacyjne w obrębie obszarowych form ochrony przyrody na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	Wojewoda Dolnośląski, Zarząd Parków Krajobrazowych, gminy Powiatu	50	100	350	350	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Kontynuacja rewaloryzacji Parków Zdrojowych na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	Gminy Szczawno Zdrój, Jedlina Zdrój	50	300	250	400	Budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
5.	Rewaloryzacja Parków Dworskich na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	Wojewódzki Konserwator Zabytków, gminy Powiatu	-	-	200	300	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
6.	Współdziałanie w Krajowym Programie Zwiększania Lesistości i zalesianiu terenów rolniczo wyeksploatowanych	Lasy Państwowe, inni właściciele, Starostwo, gminy Powiatu	50	150	150	150	Budżet Państwa, właściciele lasów i gruntów, WFOŚ i GW	Koordynowane
		RAZEM	230	720	1300	1650		
Koszty w latach 2004-2007			3900	tys.	PLN			

Tabela 8.7.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu ochrony przeciwpowodziowej w powiecie wałbrzyskim

L.P.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Współdział w opracowaniu dokumentacji określającej obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	RZGW, Starostwo, Gminy Powiatu	350	350	300	300	Budżet Państwa, budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
2.	Przygotowanie dokumentacji technicznych pod budowę suchych zbiorników przeciwpowodziowych	Gminy Powiatu	-	100	100	100	Budżety gmin	Koordynowane
3.	Współdział w przygotowaniu dokumentacji technicznej odmulania Zbiornika Lubachów	Zakład Energetyczny „Wałbrzych”, Starostwo, Gminy Powiatu	-	-	100	-	Zakłady przemysłowe, budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
4.	Prowadzenie szkoleń i ćwiczeń dotyczących ochrony przeciwpowodziowej	Starostwo, Gminy Powiatu	60	60	60	60	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
		RAZEM	210	75	85	120		
Koszty w latach 2004-2007: 490 tys. PLN								

Tabela 8.7.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu ochrony przeciwpowodziowej w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys.PLN				Rodzaj przedsięwzięcia	
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa zbiorników przeciwpowodziowych (Czarny Bór, Jaczków, Witków, Mieroszów, Unisław Śl., Rybnica Leśna, Szezawno Zdrój) także ujętych w Programie „Odra 2006” i mających znaczenie dla Powiatu Wałbrzyskiego	RZGW, Starostwo, Gminy Powiatu	-	-	6000	6000	Budżet Państwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Modernizacja, przebudowa i budowa zabezpieczeń koryt rzecznych i potoków (Lesk, Ścinawka, Sokolowice, Czerwony Strumień) także ujętych w Programie „Odra 2006” i mających znaczenie dla Powiatu Wałbrzyskiego	RZGW, Marszałek Województwa, Starostwo, Gminy Powiatu	1000	2500	2500	3500	Budżet Państwa, budżet województwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Modernizacja, odbudowa i budowa zabezpieczeń hydrotechnicznych ujętych w Programie „Odra 2006” i mających znaczenie dla Powiatu Wałbrzyskiego	RZGW, WZMiUW, Gminy Powiatu	500	500	550	550	Budżet Państwa, budżet województwa, budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
4.	Budowa lub współudział w budowie Systemu Ostrzegania Pogodowego dla Powiatu Wałbrzyskiego	Starostwo, IMGW, Gminy Powiatu	50	100	100	100	Budżet Starostwa, budżety gmin, WFOŚiGW	koordynowane
5.	Oczyszczanie z osadów dennych Zbiornika Lubachów	Zakład Energetyczny „Wałbrzych”, RZGW, Starostwo, Gminy Powiatu	-	-	-	1500	Budżet Państwa, zakłady przemysłowe, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
6.	Budowa rozproszonego Powiatowego Magazynu Przeciwpowodziowego	Starostwo, Gminy Powiatu	30	170	300	500	Budżet Starostwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	1580	3270	9450	12150		
Koszty w latach 2004-2007			26450 tys. PLN					

Tabela 8.8.a Krótkoterminowe cele i zadania z zakresu zdarzeń kryzysowych w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Opracowanie koncepcji Systemu Zarządzania Kryzysowego dla Powiatu Wałbrzyskiego	Starostwo Powiatowe	35	35	-	-	Budżet Starostwa	Własne powiatu
2.	Prowadzenie szkoleń i ćwiczeń dotyczących zagrożeń kryzysowych	Starostwo, gminy	40	40	50	50	Budżety gmin, budżet Starostwa	Koordynowane
		RAZEM	75	75	50	50		
Koszty w latach 2004-2007: 250 tys. PLN								

Tabela 8.8.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu zdarzeń kryzysowych w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa jednolitego systemu łączności PSP, służb technicznych i samorządów na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	PSP, gminy powiatu, Starostwo, Policja, dystrybutorzy mediów zasilających	-	500	500	300	Budżet Państwa, budżet Starostwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Zakup niezbędnego dla służb ratowniczych sprzętu pozwalającego na dotarcie do każdej miejscowości i każdego miejsca	PSP, Gminy Powiatu, Starostwo, dystrybutorzy mediów zasilających	500	3500	500	3500	Budżet Państwa, budżet Starostwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Zakup sprzętu ochrony osobistej ratowników	PSP, Gminy Powiatu, Starostwo, dystrybutorzy mediów zasilających	50	300	350	350	Budżet Państwa, budżet Starostwa, budżety gmin, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	550	4300	1350	4150		
Koszty w latach 2004-2007			10350 tys. PLN					

Tabela 8.9.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu zaopatrzenia w wodę w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostki realizujące	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowania	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia pozainwestycyjne								
1.	Przygotowanie i aktualizacja dokumentacji technicznych do celów modernizacji i budowy linii przesyłowych i dystrybucyjnych sieci wody	Gminy powiatu, Związek Gmin	350	350	300	300	Budżety gmin, budżet Związku	Własne gmin
2.	Przygotowanie dokumentacji technicznych pod budowę zbiorników wyrównawczych	Gminy powiatu, Związek Gmin	-	100	100	100	Budżety gmin, budżet Związku	Koordynowane
		RAZEM	350	450	400	400		
Koszty w latach 2004-2007: 1600 tys. PLN								

8.9.b Krótkoterminowe zadania inwestycyjne z zakresu zaopatrzenia w wodę w powiecie wałbrzyskim

L.p.	Opis przedsięwzięcia	Jednostka realizująca	Szacunkowe koszty w tys. PLN				Potencjalne źródła finansowe	Rodzaj przedsięwzięcia
			2004	2005	2006	2007		
Przedsięwzięcia inwestycyjne								
1.	Budowa zbiorników wyrównawczych w Książu, Konradowie, Kamińsku, Głuszycy i Jedlinie Zdroju	Budżety gmin, budżet Związku	600	600	1000	1600	Budżety gmin, budżet Związku, WFOŚiGW	Koordynowane
2.	Modernizacja i przebudowa sieci przesyłowych wody	Budżety gmin, budżet Związku	2000	6000	6000	6000	Budżety gmin, budżet Związku, WFOŚiGW	Koordynowane
3.	Budowa nowych magistrali wody i sieci dystrybucyjnej	Budżety gmin, budżet Związku	4000	6000	15000	30000	Budżety gmin, budżet Związku, WFOŚiGW	Koordynowane
4.	Ochrona i modernizacja ujęć wody na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	Budżety gmin, budżet Związku	200	200	400	400	Budżety gmin, budżet Związku, WFOŚiGW	Koordynowane
5.	Modernizacja i remont Zakładów Uzdatniania Wody na terenie Powiatu Wałbrzyskiego	Budżety gmin, budżet Związku	-	400	500	500	Budżety gmin, budżet Związku, WFOŚiGW	Koordynowane
		RAZEM	6800	13200	22900	40500		
			Koszty w latach 2004-2007				83400 tys. PLN	

9. Zadania długoterminowe

Ze względu na bardziej szczegółowe analizowanie stanu i określanie celów i zadań w poprzednich częściach (działach czy rozdziałach) Programu Ochrony Środowiska Powiatu Wałbrzyskiego, poniżej wymieniono tylko niektóre z nich. Podstawowymi długoterminowymi celami zmierzającymi do poprawy stanu środowiska na terenie powiatu wałbrzyskiego będzie:

- Edukacja proekologiczna w każdej z dziedzin dotyczących środowiska
- Zapobieganie powstawaniu odpadów
- Ograniczanie ich ilości
- Ograniczanie negatywnego skutku ich oddziaływania
- Zmiana istniejącego sposobu postępowania z odpadami wraz z budową Jednolitego Systemu Gospodarki Odpadami
- Doprowadzenie do poprawy stanu czystości powietrza na terenie powiatu
- Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej i ciepłej
- Poprawa stanu zaopatrzenia w wodę pitną
- Doprowadzenie do poprawy czystości stanu wód powierzchniowych
- Doprowadzenie do zmniejszenia zużycia wody bez konieczności jej ograniczania
- Zmniejszenie ilości zanieczyszczeń obszarowych i specyficznych
- Odzyskanie dla środowiska i krajobrazu przekształconych przemysłowo terenów
- Zmniejszenie negatywnego wpływu hałasu na środowisko
- Zwiększenie ilości terenów zalesionych i zadrzewionych
- Ochrona różnorodności biologicznej
- Zwiększenie bezpieczeństwa m.in. przez ochronę przeciwpowodziową, przeciwpożarową i przed zdarzeniami kryzysowymi

Cele te mogą zostać osiągnięte metodami :

- Inwestycyjnymi
- Pozainwestycyjnymi

Wśród zadań pozainwestycyjnych można wyróżnić:

- Edukację proekologiczną
- Działania promujące przyjazne i bezpieczne, energooszczędne technologie
- Działania organizacyjne

Wśród zadań inwestycyjnych możemy wyróżnić:

- Zmniejszanie ilości, segregację, ograniczanie negatywnego wpływu odpadów czy też budowę zakładów unieszkodliwiania odpadów
- Ograniczanie emisji u źródła i przez montaż urządzeń do redukcji emisji, oszczędność energii
- Budowę nowych zakładów oczyszczania ścieków, kolektorów, naprawę i modernizację istniejących
- Modernizację ujęć wody, ich ochronę, modernizację i budowę zakładów uzdatniania wody
- Doprowadzenie do przywrócenia powierzchni ziemi walorów krajobrazowych
- Prawidłowe rozmieszczanie środków produkcji i infrastruktury drogowej oraz budowa zabezpieczeń akustycznych
- Zwiększenie powierzchni zalesionych i zadrzewionych umożliwiających także współużytkowanie tych ekosystemów przez faunę
- Działania profilaktyczne oraz inwestycyjne pozwalające zwiększyć bezpieczeństwo przeciwpowodziowe, przeciwpożarowe i w przypadkach zdarzeń kryzysowych

Dokonując diagnozy stanu istniejącego i kierując się podziałem jak wyżej można zauważyć, że po roku 2007 (jako zadania długoterminowe), w Powiecie Wałbrzyskim będzie konieczne:

- Dokończenie budowy składowisk dla gmin Mieroszów i Wałbrzych
- Dokończenie rekultywacji składowisk komunalnych, inertnych i przemysłowych na terenie gmin powiatu
- Rozpoczęcie rekultywacji terenów poprzemysłowych kopalni w.k., zakładów koksowniczych, elektrociepłowni czy Z.K.S
- Rozpoczęcie rekultywacji lub neutralizacji hałd po eksploatacji uranu i innej działalności przemysłowej
- Rozpoczęcie utylizacji przeterminowanych środków ochrony roślin
- Rozpoczęcie oczyszczania z osadów zbiornika Lubachów w Zagórze Śl.
- Dokończenie budowy i budowa obwodnic miast
- Dokończenie budowy oczyszczalni i systemów kanalizacji na terenie powiatu
- Budowa, remont i modernizacja Zakładów Uzdatniania Wody wraz ze zbiornikami wyrównawczymi
- Zmniejszenie oddziaływania najbardziej uciążliwych zakładów przemysłowych
- Modernizacja, przebudowa i budowa nowych zabezpieczeń przeciwpowodziowych, w tym magazynów przeciwpowodziowych
- Budowa zbiorników przeciwpowodziowych
- Udział w Krajowym Programie Zwiększenia Lesistości
- Przeprowadzenie inwestycji termomodernizacyjnych dla obiektów budowlanych położonych na terenie powiatu
- Dokonanie rewaloryzacji Parków położonych na terenie powiatu

Wszystkie przedsięwzięcia z ochrony środowiska, zwłaszcza te związane ze zbiorowym zaopatrzeniem w wodę, ciepło czy cała gospodarka odpadami powinna stanowić jeden system, zwłaszcza na terenie tak niewielkim, jakim jest administracyjny powiat. Potwierdzeniem na to jest to, że aby osiągnąć sukces musimy realizować zadania związane ze wzrostem świadomości proekologicznej, musimy organizować i promować zadania i nawyki związane z segregacją

odpadów, musimy dokonywać zakupów maszyn czy urządzeń technicznych, czy też w końcu budować systemy czy obiekty gospodarki odpadami. Jesteśmy także odpowiedzialni za dostarczenie do mieszkań wody, często ciepła i odprowadzenie z naszych domostw ścieków. Pomimo umownego podziału, jaki zastosowano w tym rozdziale, w rzeczywistości może się okazać, że zadania określone jako krótkoterminowe będą wykonywane w długiej perspektywie, a krótkie będziemy wykonywać przez całe lata (np. edukację). Ponieważ jednak należało je usystematyzować to też przyjęły one pokazaną w Programie formułę. Do określenia zadań długoterminowych przyjęto, że pewna część zadań, ze względu na konieczność ich prowadzenia, już jest wykonywana. Może się także okazać, że w wyniku lokalnych uwarunkowań, rozpoczęcie i realizacja zadań przewidywanych do wykonania w latach 2004 – 2007 zostanie przesunięta na dalsze lata i odwrotnie. Koszty przedsięwzięć podane są wyłącznie na potrzeby bilansu Programu i Planu. Za każdym razem należy je liczyć mając więcej danych do szacowania, co pozwala na podanie bardziej przybliżonych wartości. Ze względu na zbyt dużą perspektywę czasową nie podawano nawet szacunkowych kosztów zadań wychodzących poza 2007 rok. Z uzyskanych informacji wynika, że koszty realizacji przez Związek Gminny przedsięwzięć budowy kanalizacji, sieci i oczyszczalni szacuje się na ok. 52 mln euro. Starania o pozyskanie środków unijnych na wykonanie tych przedsięwzięć spowodowały wstępne przyznanie ok. 35 mln euro. Wydaje się mało prawdopodobne, aby przy wykorzystywaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej faktyczne uruchomienie tych środków i inwestycji nastąpiło w sposób harmonijny w okresie 2004 roku, dlatego też w zadaniach krótkookresowych podano kwoty, które mogą, przy występującym przygotowaniu i zaawansowaniu dokumentacyjnym i technicznym, być bardziej prawdopodobne do skonsumowania. Zakłada się w związku z tym, że znaczna część realizacji przedsięwzięć przejdzie do celów długoterminowych stąd też podanie wartości kosztorysowych poza rokiem 2007 mogłoby być obarczone zbyt dużym błędem i za każdym razem przed przystąpieniem do realizacji, którejkolwiek z zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska, należy je odpowiednio przygotować technicznie i kosztorysowo. Do Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego, a tym samym do Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wałbrzyskiego dodano załącznik nr 1 – finansowy- podający potencjalne źródła finansowania inwestycji proekologicznych oraz przedsięwzięć poza inwestycyjnych np. edukacyjnych. W załączniku zawarte są zasady i kryteria różnych instytucji, które decydują o przyznawaniu pomocy finansowej lub posiadających środki na realizację inwestycji w zakresie ochrony środowiska. Często dla tych instytucji podano dane identyfikacyjne (telefony, adresy pocztowe czy mailowe), ale te zawsze należy uaktualniać.

10. Analiza wpływu realizacji Programu na stan środowiska

Wpływ Planu Gospodarki Odpadami oraz Programu Ochrony Środowiska na środowisko naturalne, jak każde przedsięwzięcie jest uzależniony od jego faktycznej realizacji. Nie można więc do końca dokonać szczegółowej analizy wpływu realizacji Programu i Planu na stan środowiska. Należy pamiętać, że ostateczna metoda zastosowana do realizacji każdego z elementów Programu jest określana w projekcie realizacyjnym przedsięwzięcia. Tam też musi zostać określona technologia wykonania inwestycji czy zadania i jak już sygnalizowano musi być ona odpowiednio do jego wyboru skalkulowana. Przyjęte rozwiązanie, w sensie lokalizacji

, technicznym i wpływu na środowisko powinno być ocenione, jeżeli tego wymaga przepis prawa, w raporcie oddziaływania inwestycji na środowisko. Siłą rzeczy nie jest możliwe dokonanie tak rozumianej oceny w tym opracowaniu. Poniżej wykazano potencjalny wpływ realizacji projektu Programu na niektóre sektory środowiska, wykazując jego oddziaływanie w skali globalnej z wykorzystaniem wiedzy o obiegu materii w przyrodzie i znajomości ekologii.

10.1. Wpływ na powierzchnię ziemi

Zadania, dotyczące powierzchni ziemi, sygnalizowane w tym Programie, obejmują zarówno rekultywację dzikich składowisk, zdegradowanej powierzchni ziemi w wyniku eksploatacji górniczej jak i wprowadzenie lub kontynuowanie segregacji odpadów, w tym także eliminowanie ze strumienia odpadów, odpadów niebezpiecznych. Sygnalizują także stare obciążenia środowiska. Z analizy dostępnych materiałów wynika, że poza inwestycjami w kierunku edukacji i segregacji odpadów, konieczne będzie m.in. wybudowanie nowych zakładów unieszkodliwiania odpadów. Zadania te, jeżeli zostaną wykonane, będą miały pozytywny wpływ na powierzchnię ziemi pozbawiając ją negatywnego wpływu od dzikich wysypisk. Rekultywując, czyli przywracając do poprzedniego stanu użytkowania tereny obecnych składowisk czy zwałowisk, doprowadzimy do poprawy krajobrazu. Budowa nowych obiektów unieszkodliwiania odpadów będzie obciążeniem powierzchni ziemi wyłącznie tymczasowym (do czasu zakończenia ich eksploatacji i przeprowadzenia rekultywacji). Wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów, może spowodować w skali makro zmniejszenie powierzchni, jaką łącznie będą zajmować wszystkie eksploatowane w powiecie składowiska - nie będzie potrzeby budowania składowisk w każdej gminie, a jedynie takiej ilości, jaka będzie konieczna do prowadzenia wspólnej w tym zakresie polityki.

10.2. Wpływ na środowisko gruntowo-wodne

Realizacja Programu pozwoli zmniejszyć wpływ negatywnych oddziaływań wszystkich komponentów na środowisko gruntowo-wodne, ponieważ wyeliminowane zostaną dzikie składowiska powodujące przenikanie zanieczyszczeń do wód gruntowych. W tych przypadkach gdzie mamy do czynienia ze składowiskami bez dolnych uszczelnień eliminacja odpadów niebezpiecznych z odpadów na nich składowanych również przyczyni się do ograniczenia negatywnego ich wpływu na wody gruntowe. Prawidłowo przeprowadzona rekultywacja starych obiektów (uformowanie wierzchołki i jej przykrycie) spowoduje odcięcie odpadów od opadów atmosferycznych, co ograniczy ilość powstających w tych procesach odcieków. Budowa nowych składowisk odpadów nie będzie mogła być dopuszczona do eksploatacji, jeżeli nie będzie posiadała odpowiednich uszczelnień. Również kwestia odcieków ze składowiska musi być zorganizowana zgodnie ze sztuką inżynierską i obowiązującymi przepisami prawa w tym zakresie. Zmniejszenie ilości zanieczyszczeń obszarowych czy zanieczyszczeń związanych z hodowlą zwierząt, pozwoli na poprawę stanu czystości wód powierzchniowych

i podziemnych. Wyeliminowanie zanieczyszczeń ropopochodnych z wód deszczowych także powinno spowodować poprawę stanu czystości wód płynących i podziemnych. Zmniejszenie ilości emisji zanieczyszczeń do powietrza powoduje spadek zanieczyszczeń powierzchni ziemi i wód. Ujęcie w brakujące systemy kanalizacyjne, zakończone oczyszczalniami ścieków, wytwarzanych na terenie Powiatu Wałbrzyskiego ścieków komunalnych przyczyni się do poprawy efektywności pracy niedociążonych oczyszczalni ścieków. Oczyszczalnie będą mogły uzyskiwać lepsze wyniki w oczyszczaniu jeżeli dostarczona do nich będzie optymalna ilość ścieków. Temu ma służyć naprawa starych kolektorów, budowa nowych czy też budowa przyłączy kanalizacji sanitarnej. Tam gdzie nie jest możliwa budowa kosztownych kolektorów, Program przewiduje ujęcie ścieków w małe oczyszczalnie. Powinno temu służyć opracowanie Programu Małej Sanitacji, a następnie realizacja tego programu na terenie powiatu.

10.3. Wpływ na powietrze

Poprawa efektywności systemów ogrzewania związana zarówno z redukcją emisji zanieczyszczeń do atmosfery jak i związana z uzyskanymi oszczędnościami w korzystaniu z energii cieplnej i elektrycznej, prowadzi do poprawy stanu czystości powietrza. Na zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza ma także wpływ eliminowanie starych niesprawnych maszyn i urządzeń transportowych. Ograniczenie szkodliwej działalności zakładów przemysłowych poprzez eliminowanie technologicznych źródeł emisji przy eksploatacji i przeróbce kamieni budowlanych wpływa w sposób istotny na zmniejszenie negatywnego oddziaływania tego rodzaju zakładów, zwłaszcza w pobliżu prowadzonych przez nie działalności. Doprowadzenie do wykonywania zadań związanych z gospodarką odpadami może doprowadzić do poprawy stanu czystości atmosfery. Wyeliminowanie ze strumienia odpadów frakcji biologicznych w znaczny sposób spowoduje ograniczenie do atmosfery emisji gazów szkodliwych i spowoduje zmniejszenie efektu cieplarnianego, który w skali globalnej powoduje zmiany klimatyczne, mając tym samym negatywny wpływ na stan środowiska. Prawidłowo przeprowadzona rekultywacja składowisk, które już kończą eksploatację, powinna przewidywać ich odgazowanie. Te procesy należy monitorować odwiertami i analizą jakościową i ilościową gazu szkodliwego. Dla niektórych przypadków może być uzasadnione ujęcie tego rodzaju gazów i ich energetyczne wykorzystanie. Budowa w wielu miejscach i miejscowościach obwodnic dla ruchu kołowego może przynieść znaczną poprawę stanu zanieczyszczenia powietrza. Realizacja celów i zadań określonych w Programie wpłynie pozytywnie na czystość atmosfery i klimat.

10.4. Wpływ na przyrodę

Planowane wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej powinno otworzyć drogę do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uwzględniających ochronę przyrody. Realizacja nakreślonych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego celów związanych z ochroną przyrody pozwoli na zachowanie różnorodności biologicznej. Określenie siedlisk flory i fauny gatunków rzadkich, ginących i zagrożonych, pozwoli uniknąć błędów bezpowrotnego zniszczenia gatunków cennych przyrodniczo. Sygnalizowane przez wiele gmin możliwe zagospodarowanie powiatu w kierunku jego walorów krajobrazowych i przyrodniczych, powinno skutkować rozpatrywaniem utworzenia nowych form ochrony

przyrody. Powstawanie nowych składowisk odpadów powinno być poprzedzone analizą lokalizacyjną, która na te lokalizacje wybierze miejsca optymalne. W trakcie tych badań powinno się również sprawdzić czy na potencjalnym terenie przyszłej inwestycji nie występują gatunki roślin, owadów czy zwierząt ważnych, istotnych i chronionych z punktu widzenia ochrony przyrody. Pozwoli to na lokalizację nowych obiektów bez uszczerbku dla przyrody ożywionej. Istniejące w potencjalnych miejscach inwestycji zadrzewienia z dużą dozą prawdopodobieństwa można wkomponować w realizowane obiekty. Odzyskiwane podczas segregacji ze strumienia odpadów, odpady papierowe zmniejszą w skali makro ilość wycinanych lasów. Rekultywacja starych składowisk odpadów oraz hałd pokopalnianych w kierunku leśnym spowoduje po pewnym czasie przyrost zadrzewień. Przeprowadzenie tej rekultywacji w kierunku rolnym może spowodować przywrócenie temu terenowi poprzednich własności i może spowodować powstanie nowych siedlisk ptaków, owadów, płazów czy gadów. Realizacja Krajowego Programu Zwiększenia Lesistości spowoduje przyrost ilości lasów pozwalających nie tylko zatrzymać wodę, ale także poprawi walory krajobrazowe, czy też produkcji tlenu i możliwości czynnego wypoczynku i rekreacji.

10.5. Wpływ na pozostałe ekosystemy

Realizacja Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego powinna dać możliwość uporządkowania przestrzeni, jeżeli będą realizowane zapisy dotyczące zmniejszenia oddziaływania akustycznego. Przestrzeganie przepisów obowiązującego prawa przez zakłady przemysłowe, zwłaszcza zakłady przerobcze wszelkich kopalin, pozwolą na poprawienie standardów akustycznych w niedalekiej od nich odległości. Realizacja obwodnic miejskich, poprawa stanu technicznego taboru samochodowego powinna przyczynić się do częściowej eliminacji zagrożeń akustycznych. Wprowadzenie segregacji odpadów oraz ich odzysk celem ponownego wykorzystania lub przetworzenia i ponownego wykorzystania spowoduje, że w skali makro, będzie się wydobywać mniej surowców lub wykorzystywać mniej dóbr naturalnych środowiska, powodując na przestrzeni wieloleci oszczędności w środowisku naturalnym. Tożsame z tym będzie wytworzenie mniejszej ilości energii potrzebnej do przetwarzania surowców i mniejsze zużycie wody do wytworzenia nowych produktów. Mniejsza ilość wycinanych lasów nie będzie powodować erozji gleb. Pozwoli to także na zatrzymanie tej wody w ekosystemach. Realizacja nowych składowisk odpadów czy wprowadzenie systemów racjonalnego gospodarowania odpadami oraz złożami surowców naturalnych pozwoli na uniknięcie niekorzystnych zjawisk związanych z brakiem informacji o powstających i unieszkodliwianych odpadach. Brak tego rodzaju informacji powoduje, że znajdujemy odpady w miejscach do tego nieprzygotowanych, a przez to szkodzą one środowisku naturalnemu. Prowadzenie ogólnej edukacji proekologicznej oraz wszelkiego rodzaju kampanii informacyjnych będzie sprzyjać wzrostowi wiedzy o ekosystemach i ich wzajemnym oddziaływaniu.

10.6. Zagrożenia cywilizacyjne

Wywierana przez wiele ostatnich dziesięcioleci, ze strony człowieka i jego potrzeb cywilizacyjnych, ogromna presja na środowisko naturalne spowodowała trudne do odwrócenia tendencje negatywne. Wokół nas zmienił się stan czystości powietrza, krajobraz czy też stan czystości wód. Osiedlanie się człowieka w dolinach rzek powodował konieczność ich

zabudowy. Wytwarzanie dużych ilości gazów odpowiedzialnych za tzw. efekt cieplarniany zmieniało i zmienia nasz klimat. To powoduje anomalie pogodowe i występowanie częstszych i bardziej gwałtownych powodzi. Realizacja w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego zadań o charakterze przeciwpowodziowym oraz zadań mających pomóc w likwidacji innych zjawisk kryzysowych powinna zwiększyć bezpieczeństwo mieszkańców Powiatu Wałbrzyskiego. W związku z możliwością występowania także awarii generowanych w zakładach przemysłowych zaproponowano w Programie ściślejszą współpracę organów samorządowych ze służbami ratowniczymi.

11. Koszty realizacji celów

Żaden zorganizowany system czy też przedsięwzięcie nie może się odbyć bez wygenerowania kosztów. Można je podzielić na trudne do oszacowania i niemożliwe do podania ich wielkości bez pewnego przybliżenia oraz te, które można oszacować dokładniej. Te ostatnie to np. przygotowane do realizacji przedsięwzięcia inwestycyjne i inne niż inwestycyjne. Ponieważ nie są znane jeszcze dokładne przedsięwzięcia, jakie zostaną na podstawie Programu Ochrony Środowiska przyjęte do realizacji, to poniżej wykazano koszty realizacji tylko szacowane i przybliżone. Faktyczne wielkości kosztów mogą zostać określone po przyjęciu projektu Programu do realizacji i określeniu kolejności wykonywania przedsięwzięć, które z niego wynikają. Ze względów, o jakich wspomniano wyżej, w treści Programu, szacunkowe kwoty przedsięwzięć podano wyłącznie dla zadań krótkoterminowych, czyli realizowanych do roku 2007. Dla zadań długoterminowych, czyli realizowanych od roku 2008 do 2015 nie określano wysokości kosztów ze względu na możliwość popełnienia zbyt dużego błędu. Poniżej więc zasygnalizowano jedynie grupy kosztów jakie pojawią się podczas realizacji zarówno Programu Ochrony Środowiska jak i Planu Gospodarki Odpadami.

11.1. Koszty administracyjne

Sprowadzą się do kosztów ponoszonych na monitorowanie realizacji Programu i to od strony potencjalnych Związków Gminnych powoływanych dla rozwiązywania poszczególnych grup zadań, jak i, zwłaszcza w początkowym okresie realizacji Programu, do kosztów zatrudnienia dodatkowych pracowników w Wydziale Ochrony Środowiska Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu lub dodatkowych pracowników w Urzędach Gmin. Będą to także koszty wynikające z zaangażowania się służb Starostwa w organizację systemów przewidywanych do realizacji w projekcie Programu i Planu, o ile Starostwo będzie chciało pełnić tu rolę koordynującą lub inicjującą. Sprowadzą się one do kosztów 1-2 etatów i wydatków na promocję, uczestnictwo w sympozjach, seminariach, targach czy zakup fachowej literatury.

11.2. Koszty organizacyjne

Będą sumą wydatków związanych z utworzeniem struktur związku komunalnego dla celów rozwiązywania problemów gospodarki odpadami, organizacją poszczególnych systemów odzysku czy zbierania odpadów. Mogą tu wchodzić także koszty powoływania innych Związków Gminnych w celu rozwiązywania zadań, przygotowywania aplikacji do funduszy dla innych grup zadań niż gospodarka odpadami.

11.3. Koszty edukacyjne

Na te wydatki złożą się głównie nakłady na doprowadzenie do zwiększenia świadomości proekologicznej i to zarówno w realizowanych programach edukacyjnych w szkołach jak i akcjach edukacyjnych kierowanych do pozostałej części społeczności przy okazji realizacji inwestycji czy też prowadzonych kampanii informacyjnych. Należy do nich też zaliczyć wydatki na nagrody w konkursach organizowanych w celach edukacyjnych.

11.4. Koszty inwestycyjne

Będą najistotniejszą pozycją w realizacji projektu Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami. Muszą obejmować wydatki na przygotowanie inwestycji niezbędnych do realizacji Programu i Planu i uzyskania jego wymiernych efektów. Poszukiwanie optymalnej lokalizacji kosztujące wykonanie odpowiednich badań i dokumentacji będzie pozycją kosztową w programie inwestycyjnym systemu. Na te koszty złożą się również koszty zorganizowania struktur związku czy związków, a także potencjalnego systemu przyjętego do realizacji łącznie z kosztami osobowymi. Dla każdego z uczestników systemu (najprawdopodobniej gmina) koszt będzie stanowiła także sygnalizowana w Planie Gospodarki Odpadami, składka na funkcjonowanie Jednolitego Systemu. Mimo podziału zastosowano w tym Programie kosztami inwestycyjnymi będą także koszty wykonania dokumentacji.

Korzystając ze wskaźników opartych na dotychczas realizowanych zadaniach inwestycyjnych i pozainwestycyjnych w podobnych przedsięwzięciach przybliżono i podano orientacyjne koszty zadań przewidywanych na terenie Powiatu Wałbrzyskiego (tabele numerowane od 8.1.a do 8.9.b).

12. Monitoring Programu Ochrony Środowiska

Jak każdy System, Plan, Polityka Branżowa, tak też Program Ochrony Środowiska wymaga nadzorowania i sprawdzania . Jest ono wymagane nie tylko przepisem ustawy, ale także ze względu na to, że po podjęciu decyzji o jego realizacji będą do jego wykonania angażowane organizacyjne i finansowe środki publiczne. Realizacja przedsięwzięć inwestycyjnych będzie wymagała zaciągnięcia kredytów. Z tych względów oraz z chęci sprawdzania czy jego realizacja postępuje zgodnie z założeniami i czy uzyskuje się w realizacji zakładane efekty Plan będzie monitorowany na kilka sposobów.

12.1. Monitoring wewnętrzny

Monitoring wewnętrzny realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego będzie wykonywany zgodnie z zapisami ustawy Prawo ochrony środowiska. Do rozpoczęcia realizacji Programu i Planu będą potrzebne wewnętrzne decyzje (zarządzenia Starosty, uchwały Zarządu Powiatu, uchwały Rady Powiatu). W związku z powyższym każdy z tych organów, w sposób określony prawem i przynależnymi kompetencjami będzie monitorował realizację wdrożonego Programu. Najwygodniej dla Starosty Powiatowego - organu ochrony środowiska będzie wykorzystanie do tego celu własnego funkcjonującego Wydziału Ochrony Środowiska. Wyposażenie tego Wydziału w dodatkowe etaty, dostęp do wiedzy o nowoczesnych technologiach, udział w targach, sympozjach i seminariach, pozwoli na skuteczne monitorowanie realizacji programu.

12.2. Monitoring uczestników Programu

Ze względu na swój udział instytucjonalny, wykładane na realizację Planu Gospodarki Odpadami środki finansowe lub, w przypadku powołania spółki lub spółek prawa handlowego do realizacji celów i zadań w nim określonych, organy zarządzające i nadzorcze tych spółek będą, w zwyczajowy i określany przepisami prawa sposób, dokonywać monitorowania realizacji celów, kosztów z tym związanych i uzyskiwanych efektów. Szczegóły tego monitorowania można zawrzeć w umowie spółki, jeżeli taka powstanie, lub w statucie i regulaminie związku, jeżeli to on będzie odpowiedzialny za realizację zadań określonych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego.

12.3. Monitoring zewnętrzny

Przy realizacji Programu Ochrony Środowiska i Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wałbrzyskiego, jego wykonawcy będą mieli do czynienia z dwoma rodzajami zewnętrznego monitoringu przedsięwzięć, które zostaną w nim określone i przyjęte do realizacji. Przedsięwzięcia inwestycyjne realizowane w ramach Programu i Planu, a zwłaszcza uzyskane przez nie efekty poprawiające stan środowiska czy też prawidłowa eksploatacja instalacji, będzie kontrolowana przez Inspekcję Ochrony Środowiska i inne upoważnione do tego instytucje. Sam proces realizacji tych przedsięwzięć, aż do czasu ich uruchomienia będzie monitorowany przez instytucje, które wyłożą środki finansowe na ich fizyczne wykonanie. Ten monitoring będzie prowadzony także po uruchomieniu inwestycji, aż do spłacenia zaciągniętych na ten cel kredytów.

13. Program Powiatu a Program Województwa

Województwo Dolnośląskie posiada opracowany Program Ochrony Środowiska. Program ten nazywa się „Programem zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego”. Został on opracowany w 2002 roku i zatwierdzony uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego nr XLIV/842/2002. Program ten dostępny jest na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego – www.umwd.pl i z tego powodu nie będzie tu cytowany. Dla porządku w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego dokonane zostanie porównanie zgodności tegoż programu z zapisami w Programie Wojewódzkim w odniesieniu do postawionych wymagań. Analizę tego dokumentu sprowadzono do celów strategicznych do roku 2015 w strategii długoterminowej. Tam gdzie to było konieczne odniesiono się do celów i zadań szczegółowych. Celami strategicznymi dla województwa dolnośląskiego były:

- Poprawa jakości powietrza atmosferycznego osiągnana przez:
 - Dalsze ograniczanie emisji z zakładów przemysłowych
 - Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza ze źródeł niskiej emisji
 - Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza pochodzącego ze źródeł komunikacyjnych
 - Wzmocnienie współpracy międzynarodowej w dziedzinie minimalizowania zanieczyszczeń transgranicznych

- Zmniejszenie uciążliwości hałasu osiągnane przez:
 - Zmniejszenie uciążliwości hałasu komunikacyjnego
 - Zmniejszenie uciążliwości hałasu przemysłowego

- Przywrócenie wysokiej jakości wód powierzchniowych, podziemnych i ich ochrona osiągnane przez:
 - Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (w szczególności na terenach wiejskich)
 - Zmniejszenie zużycia wody
 - Ograniczenie zanieczyszczenia spowodowanego niekontrolowanymi spływami powierzchniowymi
 - Podniesienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego
 - Zwiększenie małej retencji
 - Rozwój współpracy regionalnej na wodach granicznych
 - Ochrona zasobów wód podziemnych

- Ograniczenie negatywnego oddziaływania odpadów na środowisko osiągnane przez:
 - Uporządkowanie gospodarki odpadami przemysłowymi
 - Uporządkowanie gospodarki odpadami komunalnymi

- Podniesienie jakości gleb osiągnane przez:
 - Ograniczenie procesu degradacji gleb
 - Rekultywacja gleb zdegradowanych

- Ochrona zasobów złóż poprzez ich racjonalne wykorzystanie osiągnane przez:
 - Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie wykorzystania surowców mineralnych
 - Zabezpieczenie złóż perspektywicznych i prognostycznych

- Ochrona i wzrost różnorodności przyrodniczej osiągnana przez:
 - Określenie zasobów przyrodniczych w województwie
 - Objęcie ochroną obszarów o wysokich walorach przyrodniczych
 - Podniesienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej
 - Powiększenie zasobów leśnych i zapewnienie im kompleksowej ochrony
 - Rozwój terenów zieleni w miastach i na terenach wiejskich

- Ograniczenie wystąpień nadzwyczajnych zagrożeń środowiska osiągnane przez:
 - Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego związanego z działalnością produkcyjną przedsiębiorców
 - Zapewnienie bezpieczeństwa przewozu drogowego i kolejowego materiałów niebezpiecznych

- Podniesienie świadomości ekologicznej w społeczeństwie
 - Rozwój edukacji ekologicznej

- Otwarta i dwustronna komunikacja pomiędzy wszystkimi stronami zaangażowanymi w ochronę środowiska
 - Rozwój komunikacji społecznej
- Uzyskanie pełnej informacji o stanie środowiska
 - Dalszy rozwój monitoringu wszystkich elementów środowiska zgodnie z wymogami prawa polskiego i przepisami Unii Europejskiej

Analiza powyższych zapisów określających cele strategiczne dla województwa dolnośląskiego wykazała m.in., że również w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego zaproponowano uzyskanie poprawy standardów jakości powietrza przez zmniejszenie uciążliwości zakładów przemysłowych i zanieczyszczeń komunikacyjnych. Sugeruje się także likwidację niskiej emisji zarówno przez zmiany technologii jak i urządzeń grzewczych oraz oszczędność energii cieplnej i termomodernizację.

Ograniczenie emisji hałasu zakłada odniesienie się do wytwórców przemysłowych jak i komunikacyjnych sugerując, że budowa obwodnic czy właściwe gospodarowanie przestrzenią będzie skutkowało zmniejszeniem uciążliwości akustycznej.

Poprawa jakości wód rozumiana jest w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego jako poprawa czystości wód do picia i wód powierzchniowych oraz podziemnych. Zaproponowane do wykonania w krótkiej i długiej perspektywie zadania powinny spowodować uporządkowanie gospodarki ściekowej w ogóle i w szczególności na terenach wiejskich i to zarówno w kwestii zanieczyszczeń komunalnych jak też specyficznych rolniczych – obszarowych czy deszczowych. Właśnie ograniczenie tego rodzaju zanieczyszczeń czy uporządkowanie negatywnego wpływu odpadów na środowisko, spowodowane realizacją zaplanowanych w Programie zadań, będzie skutkowało ograniczeniem ich szkodliwego wpływu na wody podziemne. Sygnalizowana budowa zbiorników czy zwiększenie zalesień spowoduje także wzrost retencji na tych obszarach. Szeroko ujęta jest w Programie dla powiatu kwestia bezpieczeństwa ludności przez budowę systemów ostrzegawczych przed powodzią oraz likwidacją jej skutków. Jakkolwiek współpraca zagraniczna nie jest zadaniem powiatu, to jednak niektóre przygraniczne gminy lokalnie dobrze współpracują w wielu dziedzinach z sąsiadami zza granicy państwa.

Szeroko przedstawiony jest w Programie dla powiatu kompleks spraw związanych z gospodarką odpadami komunalnymi i przemysłowymi. Większość zadań z Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu (a więc także z Programu, którego Plan jest elementem) pokrywa się ze szczegółowymi zadaniami „Programu zrównoważonego rozwoju województwa”.

Wykonywanie zadań określonych w poszczególnych częściach Programu, a związanych z ochroną powierzchni ziemi, zalesianiem, ochroną przyrody, powietrza czy z likwidacją zanieczyszczeń obszarowych i specyficznych, utrzymaniem właściwych stosunków wodnych, likwidacją starych obciążeń środowiska, popieraniem i propagowaniem odzysku odpadów spowoduje poprawę jakości gleb.

Sygnalizowane w Programie procesy administracyjne, czy sprawowanie przez Starostę roli organu koncesyjnego, geologicznego i górniczego powinno się przyczyniać do racjonalnej gospodarki złożami. Nie jest natomiast możliwe wykonanie przez Starostę zadania polegającego na zabezpieczeniu złóż perspektywicznych i prognostycznych. Zadanie to, ze względu na kompetencje będzie realizować Wojewoda i Minister Środowiska.

Cała sfera zasygnalizowanych w Programie dla powiatu działań związanych z ochroną przyrody i krajobrazu spowoduje wypełnienie zapisów obowiązujących w Programie dla województwa.

Jedynym przypadkiem, który pozwoli na ograniczenie nadzwyczajnych zagrożeń rozumianych tak jak w Programie dla województwa będzie budowa obwodnic miast i miejscowości, a tym samym wyeliminowanie zagrożeń związanych z transportem materiałów niebezpiecznych poza tereny zabudowy mieszkalnej. Starosta nie ma w chwili obecnej żadnego istotnego wpływu na tzw. plany bezpieczeństwa. Jedynie ścisła współpraca ze Starostą Komendy Powiatowej PSP może spowodować poprawę bezpieczeństwa w tym zakresie. Natomiast w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego proponuje się w zamian działania profilaktyczne pozwalające na unikanie sytuacji kryzysowych.

Każdy z działań ochrony środowiska sygnalizuje konieczność prowadzenia szeroko rozumianej edukacji proekologicznej oraz kampanii informacyjnej na rzecz zwiększania się świadomości ekologicznej w każdej z grup społecznych, wiekowych czy zawodowych. Prowadzenie takich działań oraz dialog między organami administracji samorządowej podczas prowadzenia postępowań administracyjnych przy lokalizacji nowych obiektów przemysłowych czy ochronnych, w ramach dostępu społeczeństwa do informacji, może spowodować tylko poprawę zjawiska określanego dzisiaj jako komunikacja społeczna.

Monitoring nie jest zadaniem własnym Starosty. Jednak dzisiaj bez wiedzy o stanie środowiska na danym administracyjnym terenie bardzo trudno jest podejmować właściwe decyzje lokalizacyjne czy decyzje związane z prowadzeniem i koordynowaniem akcji związanych z zagrożeniem kryzysowym. Rozumiejąc te mechanizmy zaproponowano w Programie wspomaganie typowych przedsięwzięć monitorujących stan środowiska naturalnego. Typowym działaniem monitoringowym prowadzonym przez Starostę pokazującym, jakie mogą być przyczyny określonych w środowisku zjawisk, będzie prowadzenie wszelkiego rodzaju baz danych dotyczących ilości i rodzajów zanieczyszczeń, które się w środowisku pojawiają. Tego rodzaju ewidencje i monitorowanie realizacji Programu również wypełni jeden z elementów monitoringu środowiska.

Reasumując należy stwierdzić, że Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego, jeżeli zostanie wykonany w zakresie zaproponowanym w celach krótkoterminowych do 2007 roku, celach długoterminowych do 2015 roku i celach i zadaniach szczegółowych podawanych w poszczególnych rozdziałach Programu, będzie zgodny z „Programem zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska dla województwa dolnośląskiego”.

14. Program Ochrony Środowiska a Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa

Uchwałą nr XLVIII/873/ 2002 z 30 sierpnia 2002 roku, Sejmik Województwa Dolnośląskiego zatwierdził Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego. Jest to dokument kierunkowy dla województwa i jak stwierdza się w uchwale Plan ten, nie narusza uprawnień gmin zawartych w przepisach nieobowiązującej już ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym. Dokument ten wart jest odnotowania albowiem w kilku jego miejscach można znaleźć odwołanie do terenu, który dzisiaj określany jest administracyjnie Powiatem Wałbrzyskim. Warte podkreślenia jest to, że w Prognozie Skutków tego Planu na Środowisko wymienia się także sygnalizowany w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego, teren byłego Dolnośląskiego Zagłębia Węglowego z określeniem konieczności prowadzenia w stosunku do niego dalszej kompleksowej rekultywacji i zagospodarowania terenów pogórnicznych oraz likwidację szkód górniczych. Należy zauważyć, że w sferze kulturowej proponuje się w ramach częściowej ochrony konserwatorskiej „B” – założenia przestrzenne – objęcie taką ochroną 7 z 9 miejscowości będących siedzibami władz gminnych (oprócz Czarnego Boru i Starych Bogaczowic) Powiatu Wałbrzyskiego oraz miejscowości Sokołowsko i Jugowice. Wałbrzych, ze względu na cenny krajobrazowo i historycznie układ urbanistyczny, dobrze wkomponowany w krajobraz naturalny, proponuje się jako park kulturowy. Ze względu na swoje kulturowe wartości, nie jest pominięty Książ k/Wałbrzycha. Sygnalizowane są w tym Planie, budowy dróg ekspresowych i modernizację innych dróg położonych na terenie Powiatu Wałbrzyskiego (S-3, S-8) czy też propozycje budowy Drogi Sudeckiej (z obwodnicami Boguszowa-Gorc i Czarnego Boru i na przedłużeniu tej Drogi do Kotliny Kłodzkiej, budowy obwodnicy Głuszycy), Drogi Śródsudeckiej (z obejściem Mieroszowa), modernizacja drogi 35 z wykorzystaniem wschodniej części obwodnicy Wałbrzycha. Sygnalizowane są w Planie konieczności rozwiązywania problemów związanych z odpadami, zanieczyszczeniem powietrza czy budową oczyszczalni ścieków, kolektorów, linii energetycznych oraz wymieniane obszary ekologiczne o znacznej wartości przyrodniczej ekologicznych określanych jako korytarze ekologiczne nazwanych:

- Obszar Gór Kamiennych
- Obszar Gór Wałbrzyskich

Przy okazji proponowanych przebiegów tras komunikacyjnych wskazane są potencjalne kolizje z obszarami przyrodniczo cennymi położonymi na terenie Powiatu Wałbrzyskiego. Także, w porównaniu z tym dokumentem planistycznym, wiele zadań zaproponowanych do osiągnięcia celów poprawy stanu środowiska na terenie powiatu, jest jak w przypadku „Programu zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska województwa dolnośląskiego”, ma być zbieżne w swoich celach i zapisach. Wymienione powyżej przedsięwzięcia czy też propozycje mają na celu jedynie zwrócenie uwagi na powyższy Plan podczas realizowania w przyszłości, przez uczestników, przedsięwzięć określonych w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego.

15. Źródła finansowania Programu

Źródła finansowania wszelkiego rodzaju planów i programów, jak w większości przypadków dzielimy na:

- Własne
- Zewnętrzne

Własne źródła finansowania inwestycji to w przypadku samorządów środki ich budżetu. W tych sytuacjach, kiedy wnosi się aplikacje do instytucji zewnętrznych za źródła własne uznaje się także środki pozyskane od innych instytucji, bez względu na ich formułę (dotacje lub pożyczki).

Źródła zewnętrzne to najczęściej fundusze, fundacje, banki i środki pomocowe, najczęściej pochodzące ze środków Unii Europejskiej. Ponieważ Powiat Wałbrzych ma zamiar realizować zadania wynikające z Programu i Planu w sposób zorganizowany i w kolejności wynikającej z potrzeb i możliwości finansowych, to poniżej pokazano tylko niektóre z nich. Zasadniczy materiał dotyczący źródeł finansowania zadań została przedstawiony w **Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzych jako specjalny załącznik.**

- FUNDUSZE:

- GMINNY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**
- POWIATOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**
- WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**
- NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ**

FUNDUSZE I PROGRAMY POMOCOWE

- EKOFUNDUSZ**
- SAPARD**
- FUNDUSZ SPÓJNOŚCI**

BANKI

- **BANK OCHRONY ŚRODOWISKA**
- **EUROPEJSKI BANK ODBUDOWY I ROZWOJU**
- **BANK ŚWIATOWY**

AGENCJE

- **AGENCJA RESTRUKTURYZACJI I MODERNIZACJI ROLNICTWA**
- **AGENCJA ROZWOJU KOMUNALNEGO**
- **POLSKA AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO**

INNE

- **NARODOWA FUNDACJA OCHRONY ŚRODOWISKA**
- **REGIONALNE CENTRUM EKOLOGICZNE na EUROPE ŚRODKOWĄ i WSCHODNIĄ**
- **GLOBAL ENVIRONMENT FUND**

FUNDUSZE LEASINGOWE

- **EUROPEJSKI FUNDUSZ LEASINGOWY Sp. z o.o.**
- **CENTRUM LEASINGU U FINANSÓW Sp. z o.o.**
- **CENTRALNE TOWARZYSTWO LEASINGOWE S.A.**
- **BISE LEASING Sp. z o.o.**
- **BEL LEASING Sp. z o.o.**
- **TOWARZYSTWO INWESTYCYJNO-LEASINGOWE EKOLEASING S.A.**

LINIE KREDYTOWE

- Bank Gdański S.A.**
- Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.**
- Bank Gospodarstwa Krajowego S.A.**
- Bank Handlowy w Warszawie S.A.**
- Bank Inicjatyw Gospodarczych BIG S.A.**
- Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A.**
- Bank Przemysłowo-Handlowy S.A.**
- Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Łodzi**
- Bank Rozwoju Eksportu S.A.**
- Bank Śląski S.A.**
- Bank Unii Gospodarczej S.A.**
- Bank Współpracy Regionalnej S.A. w Krakowie**
- Bank Zachodni S.A.**
- Gliwicki Bank Handlowy S.A.**
- Kredyt Bank S.A.**
- Pierwszy Polsko-Amerykański Bank S.A.**
- Polski Bank Inwestycyjny S.A.**
- Polski Bank Rozwoju S.A.**
- Pomorski Bank Kredytowy S.A.**
- Powszechny Bank Gospodarczy S.A.**
- Powszechny Bank Gospodarczy S.A. w Warszawie**
- Wielkopolski Bank Kredytowy S.A. i inne.**

16. Streszczenie Programu Ochrony Środowiska

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego jest opracowywany zgodnie z ustawą prawo ochrony środowiska (art.art. 14 – 18). Zgodnie z tym prawem, uwzględniając: cele ekologiczne, priorytety ekologiczne, rodzaj i harmonogram działań proekologicznych i środki niezbędne do osiągnięcia celów, w tym mechanizmy prawno-ekonomiczne i środki finansowe, Zarząd Powiatu jest zobowiązany przygotować Program Ochrony Środowiska. Wyżej wymienione przepisy oraz umowa z Zarządem Powiatu Wałbrzych, są podstawą do opracowania niniejszego Programu. Zadaniem Programu jest podanie aktualnej sytuacji związanej z całym stanem środowiska w powiecie. W Programie dokonano analizy czynników, które wpływają na sytuację stanu zanieczyszczenia środowiska. Podano w nim krótką charakterystykę geograficzno-fizyczną powiatu oraz gmin wchodzących w skład Powiatu Wałbrzyskiego. Podano uwarunkowania demograficzne i gospodarcze dla regionu. Scharakteryzowano działalność przemysłową zarówno od strony historycznej jak i w sytuacji dzisiejszej. Na podstawie możliwych, dostępnych danych uzyskanych z gmin powiatu (także stron internetowych) i informacji z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Urzędu Marszałkowskiego, Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego i Starostwa Powiatowego w Wałbrzychu, scharakteryzowano wszystkie komponenty środowiska, podając ich obciążenia emisyjne. Następnie na podstawie dostępnych badań i wyników pomiarów dokonano oceny stanu środowiska naturalnego w powiecie, analizując jego poszczególne komponenty, czyli wody powierzchniowe i podziemne, powietrze, hałas, przyrodę, powierzchnię ziemi, gospodarkę leśną i łowiecką, promieniowanie niejonizujące i odpady. Ponieważ dokumentację Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Wałbrzyskiego przygotowano jako osobny dokument, to w Programie dokonano jedynie sygnalizacji tego problemu, pozostawiając szczegóły w dokumencie podstawowym. Plan scharakteryzował strumienie powstających odpadów. Omówił metody ograniczania ilości powstających odpadów i ich negatywny skutek na środowisko. Podał rodzaje i ilości instalacji do unieszkodliwiania odpadów, funkcjonujące na terenie powiatu. Na podstawie zgromadzonych danych dokonano w nim analizy wpływu gospodarki odpadami na stan środowiska powiatu. W Planie określono metody poprawienia stanu gospodarowania odpadami i cele krótkoterminowe i długoterminowe w dochodzeniu do poprawy. Po przeprowadzonej analizie i diagnozie, w Planie zaproponowano Jednolity System Gospodarki Odpadami, określono wpływ tego systemu, jeżeli zostanie wdrożony, na środowisko naturalne oraz wskazano potencjalne źródła finansowania wraz z przybliżonymi kosztami, jeżeli te w ogóle były możliwe do ustalenia. Dokonując analizy zakresie diagnozy w zakresie istniejącego sposobu gospodarki odpadami oraz prognozy przy powstawaniu nowych odpadów, wzięto pod uwagę dostępne dane statystyczne z różnych źródeł (WIOŚ, WUS, Urząd Marszałkowski) i dokonano tej analizy dla:

- Odpadów komunalnych podając ilości wytwarzanych odpadów oraz sposobów ich zagospodarowania
- Odpadów przemysłowych – ilości, instalacje i sposoby zagospodarowania
- Odpadów organicznych - strumieni, w których są generowane oraz ilości i sposoby zagospodarowania tego rodzaju odpadów
- Odpadów niebezpiecznych, zakresu i ilości ich występowania w powiecie
- Ilości i rodzajów, zdolności przerobu instalacji do unieszkodliwiania odpadów

Opierając się na założeniach dotyczących prognozy gospodarczej i demograficznej, zaproponowano projekt programu gospodarki odpadami w postaci Jednolitego Systemu Gospodarki Odpadami na terenie Powiatu Wałbrzyskiego. Omówiono w nim metody poprawy stanu zwracając uwagę na prawne, finansowe, organizacyjne, administracyjne i edukacyjne aspekty problemu oraz zwrócono uwagę na monitorowanie działań przewidzianych w Planie. Omówiono także wpływ realizacji Planu na poprawę stanu środowiska naturalnego w powiecie.

Po sektorowej analizie dotyczącej stanu środowiska w Powiecie Wałbrzyskim, zwrócono uwagę na tendencje, jakie się zarysowują w poszczególnych komponentach środowiska i wyeksponowano rodzaje i typy zagadnień, jakimi należy się zająć w przyszłej działalności organów powiatu i jednostek samorządowych położonych na jego terenie. Przy omawianiu pakietu zagadnień zwrócono także uwagę na zagrożenia płynące ze strony zjawisk powodziowych i innych zdarzeń o charakterze kryzysowym. Po tym określono środki i metody jakimi powinno się operować, aby osiągnąć poprawę stanu środowiska. Ze względu na perspektywy czasowe oznaczono w Programie cele krótkoterminowe i długoterminowe. Dla poszczególnych części środowiska zaproponowano grupy zadań pozainwestycyjnych i inwestycyjnych, określając nazwy niektórych zadań, nakłady finansowe i harmonogram czasowy, jednostki realizujące i możliwe źródła finansowania. Dla zadań wychodzących poza 2007 rok (długoterminowych) nie określano wielkości nakładów sygnalizując wyłącznie konieczność ich kontynuacji lub proponując rozpoczęcie nowych przedsięwzięć. W Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego scharakteryzowano również metody, jakimi powinno się uzyskiwać poprawę stanu aktualnego i grupy kosztów, jakie pojawią się przy realizacji poszczególnych celów i zadań w tych celach. Omówiono metody realizacji Programu i zasady monitorowania Programu. Zaznaczono w dokumentacji wpływ, jaki będzie miała realizacja zadań wyeksponowanych w Programie, na stan środowiska naturalnego Powiatu Wałbrzyskiego. W bieżącym dokumencie dokonano także porównania głównych celów strategicznych określonych w „Programie zrównoważonego rozwoju i ochrony województwa dolnośląskiego”, podkreślając zgodność obu dokumentów w zasadniczych celach strategicznych i określanych kierunkach. Na potrzeby Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego dokonano także analizy Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, zwracając uwagę na zapisy dotyczące ochrony środowiska, jakie sygnalizuje ów Plan oraz sygnalizując niektóre przedsięwzięcia, które są dopuszczane lub sugerowane do wykonania, z mogą znaleźć się na terenie powiatu. Opracowanie Programu zakończono podając w nim skrót specjalnego załącznika do Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego – załącznika finansowego, który podaje dokładnie źródła finansowania możliwe do wykorzystania przy realizacji Programu. W ostatniej części Programu zamieszczono niniejszy skrót i powołano się na źródła i opracowania, które zostały wykorzystane podczas realizacji i opracowania Programu.

17. Materiały wykorzystane

1. Rocznik statystyczny WUS 2002
2. Raport o stanie środowiska WIOŚ 2002
3. Informacje z Wydziału Ochrony Środowiska Starostwa w Wałbrzychu (raporty, oceny, operaty)
4. Informacje uzyskane od Urzędu Marszałkowskiego we Wrocławiu
5. Informacje uzyskane z Dolnośląskiego Urzędu Wojewódzkiego
6. Informacje uzyskane od Urzędów Gmin: Szczawno Zdrój, Boguszów –Gorce, Mieroszów, Głuszyca, Walim, Czarny Bór oraz strony internetowe Powiatu i Gmin
7. II Polityka Ekologiczna Państwa
8. Wałbrzych – zarys monografii miasta na tle regionu – red. St. Michalkiewicz
9. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego
10. Atlas Śląska Dolnego i Opolskiego 1997 Uniwersytet Wrocławski i PAN O/W-w

ZAŁĄCZNIK NR 1

Do „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Wałbrzyskiego”

ŚRODKI FINANSOWE W OCHRONIE ŚRODOWISKA

**JANUSZ MARLINGA
WAŁBRZYCH GRUDZIEŃ 2003**

SPIS TREŚCI

<u>1. WSTĘP</u>	97
<u>2. FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA</u>	97
<u>GMINNY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ</u>	97
<u>NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ</u>	98
<u>WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ</u>	99
<u>POWIATOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ</u>	99
<u>3. FUNDUSZE I PROGRAMY POMOCOWE</u>	100
<u>EKOFUNDUSZ</u>	100
<u>ISPA</u>	101
<u>SAPARD</u>	101
<u>4. FUNDUSZE UNIJNE</u>	103
<u>FUNDUSZ SPÓJNOŚCI</u>	104
<u>OCHRONA ŚRODOWISKA W ZINTEGROWANYM PROGRAMIE OPERACYJNYM ROZWOJU REGIONALNEGO</u> ..	108
<u>5. BANKI</u>	116
<u>6. AGENCJE</u>	118
<u>7. INNE PROGRAMY W OCHRONIE ŚRODOWISKA</u>	119
<u>8. FUNDUSZE LEASINGOWE</u>	122
<u>9. INNE FUNDUSZE I KORPORACJE</u>	125
<u>10. FUNDUSZE KNOW - HOW</u>	128
<u>11. PROGRAMY WSPÓŁPRACY POLSKO - AMERYKAŃSKIEJ</u>	129
<u>12. POZOSTAŁE FUNDACJE</u>	130

ŚRODKI FINANSOWE W OCHRONIE ŚRODOWISKA

1. WSTĘP

Realizacja zadań wynikających z „Programu.....”, a także konieczność konsekwentnego wdrażania norm i standardów obowiązujących w Unii Europejskiej, wymaga zaangażowania znacznych środków finansowych. Pomimo stale rosnących nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska wciąż są one znacznie niższe pod względem. Dostosowanie przepisów prawa w zakresie ochrony środowiska do norm obowiązujących w państwach członkowskich Unii Europejskiej wymaga pozyskania znacznego kapitału pozwalającego na osiągnięcie wymagań określonych w jej dyrektywach.

Oznacza to konieczność zwiększenia wydatków na ochronę środowiska, a co za tym idzie, pozyskiwania dla swoich planów poprawy stanu środowiska, instytucji posiadających środki na realizację tych zadań. Ponieważ większość środków dostępnych w tych instytucjach to pożyczki na preferencyjnych zasadach to od gminy wymagana jest także dbałość o swoje finanse i budżet, albowiem stanowi to jeden z warunków, jaki w staraniu o środki trzeba spełnić.

Zasadniczymi źródłami finansowania inwestycji proekologicznych są:

- środki funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- środki własne podmiotów realizujących zadania,
- środki budżetowe,
- środki uzyskane z fundacji a także w ramach pomocy zagranicznej.

2. FUNDUSZE OCHRONY ŚRODOWISKA

GMINNY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Dochód GFOŚiGW stanowią opłaty i kary za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian. Ustawa kompetencyjna wprowadziła zmiany w udziałach procentowych poszczególnych funduszy. Zgodnie z nowym podziałem dochody gminnego funduszu stanowią:

* opłaty i kary za usuwanie drzew i krzewów	100 %
* opłaty za składowanie odpadów oraz kary związane z niewłaściwym składowaniem	50 %
* pozostałe opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych i kary z tytułu naruszenia zasad korzystania ze środowiska	20 %

Należy zwrócić tu uwagę zwłaszcza na usuwanie drzew i krzewów. Umiejętne stosowanie przepisów, które w całości należą do kompetencji gminy, może przynieść stosunkowo dużą część środków Gminnego Funduszu. Także opłaty dotyczące składowania na terenie gminy odpadów będą zawsze stanowiły znaczącą pozycję wpływów na Fundusz. Wartym podkreślenia jest fakt, że jest to fundusz celowy, czyli taki, który można uruchomić wyłącznie na cel związany z ochroną środowiska. Jednak wiele z sygnalizowanych wyżej koniecznych do zrealizowania przedsięwzięć zarówno inwestycyjnych jak i bezinwestycyjnych np. edukacyjnych, można przy pomocy środków tego Funduszu wspomóc czy też zainicjować. Pomimo zwiększonych dochodów, środki finansowe Gminnego Funduszu, przy wciąż rosnących potrzebach inwestycyjnych nie są w stanie zapewnić pokrycia kosztów realizacji zadań. Z tego też względu, zachodzi konieczność pozyskiwania dodatkowych źródeł finansowania. Takimi źródłami mogą być:

NARODOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

NFOŚiGW udziela pomocy finansowej w formie pożyczek i dotacji. Przedsięwzięcia realizowane przy udziale środków NFOŚiGW powinny odpowiadać celom polityki ekologicznej państwa oraz być zgodne z kryteriami i priorytetami określonymi przez Fundusz.

Lista programów (przedsięwzięć) priorytetowych obejmuje zadania z zakresu:

- ochrony wód,
- ochrony przyrody i krajobrazu,
- gospodarki wodnej,
- geologii i górnictwa,
- ochrony powietrza,
- edukacji ekologicznej,
- ochrony powierzchni ziemi,
- leśnictwa

Istnieje również możliwość dofinansowywania programów międzydziedzinowych obejmujących m.in.:

- prace badawcze i ekspertyzy
- wspieranie programów Czystszej Produkcji
- system przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska
- Państwowy Monitoring Środowiska
- profilaktyka zdrowotna dzieci z obszarów na których występują przekroczenia norm zanieczyszczenia środowiska.

Pożyczki

Dofinansowanie ze środków NARODOWEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ, następuje na wniosek zainteresowanego. Wymagane jest udokumentowanie pełnego zbilansowania finansowania kosztów zadania oraz wywiązania się przez wnioskodawcę z obowiązku uiszczania opłat i kar, które stanowią dochód Narodowego Funduszu. Wysokość udzielonej pożyczki wynosi 50% kosztów przedsięwzięcia.

Dotacje

Dotacje mogą być udzielane m.in. na edukację ekologiczną, ochronę przed powodzią, kompleksowe programy badawcze, rozwojowe i wdrożeniowe w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarki wodnej, monitoring, ochronę przyrody i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony, zapobieganie i likwidację nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, profilaktykę zdrowotną dzieci.

WOJEWÓDZKI FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej wspierają działania proekologiczne zgodnie z przyjętymi przez Radę Nadzorczą kryteriami i priorytetami. Również w tym przypadku te priorytety i kryteria muszą być zgodne z celami wyznaczonymi w polityce ekologicznej państwa.

Na zadania inwestycyjne Fundusz udziela pomocy w formie dotacji lub pożyczki samorządom lub jej jednostkom budżetowym. Natomiast innym podmiotom udziela tylko pożyczek. Wysokość udzielonej pomocy wynosi do 50 % kosztów projektu.

Pożyczki

Dofinansowanie ze środków WOJEWÓDZKIEGO FUNDUSZU OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ, następuje na wniosek zainteresowanego. Wymagane jest udokumentowanie pełnego zbilansowania finansowania kosztów zadania oraz wywiązania się przez wnioskodawcę z obowiązku uiszczania opłat i kar, które również dla Wojewódzkiego Funduszu stanowią dochód. Wysokość udzielonej pożyczki wynosi 50% kosztów przedsięwzięcia.

Dotacje

Dotacje mogą być udzielane m.in. na edukację ekologiczną, ochronę przed powodzią, kompleksowe programy badawcze, rozwojowe i wdrożeniowe w dziedzinie ochrony środowiska i gospodarki wodnej, monitoring, ochronę przyrody i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony, zapobieganie i likwidację nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, profilaktykę zdrowotną dzieci.

Wysokość udzielonej pomocy wynosi najczęściej 50 % kosztów przygotowanego do realizacji projektu inwestycyjnego. Dla przedsięwzięć edukacyjnych lub związanych z przyrodą ożywioną, udział finansowy WFOŚiGW może być wyższy i dochodzić do 100 %..

POWIATOWY FUNDUSZ OCHRONY ŚRODOWISKA I GOSPODARKI WODNEJ

Ustawa z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej w związku z reformą ustrojową państwa powołała do życia powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Dochód Powiatowego

FOŚiGW stanowią głównie opłaty i kary za gospodarcze korzystanie ze środowiska. Zgodnie z w/w ustawą dochody funduszy stanowią:

- 10 % z tytułu składowanych odpadów
- 10 % wpływów z tytułu opłat i kar za pozostałe rodzaje gospodarczego korzystania ze środowiska i wprowadzania w nim zmian oraz szczególnego korzystania z wód i urządzeń wodnych.

Podział środków PFOŚiGW zakłada finansowanie zadań z zakresu:

- gospodarki odpadami
- gospodarki wodno-ściekowej
- ochrony powietrza

Wszystkie wyżej wymienione kierunki muszą spełnić dodatkowe wymaganie, jakim jest likwidacja w przedsięwzięciu odpadów. Preferowane zadania przewidziane do dofinansowania ukierunkowane winny być na dofinansowane zadań znaczących, lecz nie wymagających zaangażowania znacznych środków (np. przydomowe oczyszczalnie ścieków). Opracowanie przez gminy programu selektywnej zbiórki odpadów pozwoli na udział środków Powiatowego Funduszu przy wdrażaniu w/w programu. Dotyczy to także ochrony powietrza.

3. FUNDUSZE I PROGRAMY POMOCOWE

Z uwagi na formę udzielanego dofinansowania wyłącznie w formie dotacji, są najbardziej pożądanym przez każdego inwestora źródłem pozyskiwania kapitału na inwestycje. Wysokość dofinansowania kształtuje się na poziomie 10 - 30 % udziału w kosztach całkowitych, w wyjątkowych wypadkach może wynosić 50 a nawet 80 %. Najczęściej też finansowane przedsięwzięcia obejmują kwoty netto (bez podatku VAT, który to stanowi kwotę dodatkową, jaką należy przewidzieć jako koszt własny). Inwestorzy ubiegający się o dofinansowanie z funduszy programów pomocowych, obok określonej sumy uzyskują również dodatkowe ulgi w postaci: zwolnienia z podatku VAT do towarów i usług sfinansowanych ze środków tych instytucji, zwolnienia z cła w odniesieniu do sprzętu i urządzeń sprowadzanych z zagranicy, dotyczy to jednak prawie wyłącznie jednostek budżetowych utrzymywanych w całości z budżetu i innych organizacji tzw. non profit. Fundacje czy też programy pomocowe mają ściśle określone zakresy udzielanego dofinansowania związane z rodzajem dziedzin ochrony środowiska, którymi są zainteresowane. Zawsze więc należy zwrócić uwagę na wymagania wewnętrzne jakie ustalają te instytucje finansowe.

EKOFUNDUSZ

EKOFUNDUSZ jest fundacją Skarbu Państwa powołaną w 1992 r. przez Ministra Finansów dla efektywnego zarządzania środkami finansowymi pochodzącymi z zamiany części zagranicznego długu Polski na wspieranie przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska (tzw. ekokonwersja długu). Dotychczas decyzję o ekokonwersji polskiego długu podjęły Stany Zjednoczone, Francja, Szwajcaria, Włochy i Szwecja. Łączna kwota zarządzanymi środkami przeznaczonymi do wykorzystania w latach 1992-2010 wynosi 545 mln USD.

EkoFundusz udziela wsparcia finansowego w formie bezzwrotnych dotacji na zadania z zakresu:

- ograniczenia emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi,
- ochrony powietrza,
- zmniejszenia zanieczyszczenia Bałtyku,
- ochrony przyrody,
- gospodarki odpadami

Wysokość udzielonej dotacji dla jednostek organizacyjnych wynosi 20 do 30% kosztów projektu. W przypadku gdy inwestorem są władze samorządowe wysokość dotacji może pokryć 50 % kosztów zadania. Zadaniem Fundacji jest dofinansowywanie przedsięwzięć w dziedzinie ochrony środowiska, które mają istotne znaczenie w skali regionu czy kraju, ale także wpływają na osiągnięcie celów ekologicznych uznanych za priorytetowe przez społeczność międzynarodową w skali europejskiej, czy też globalnej. Ogranicza to w znacznym stopniu możliwość dofinansowania inwestycji o charakterze lokalnym, jednak w przypadkach, kiedy lokalne przedsięwzięcia rozwiązują istotne, z punktu widzenia ochrony środowiska, zwłaszcza powiązane z oszczędnością energii i paliw kopalnych lub wykorzystaniem źródeł energii odnawialnej, problemy, to wymiar powierzchniowy, czyli np. wielkość gminy ma mniejsze znaczenie. W przygotowywaniu wniosków do tej Fundacji trzeba brać pod uwagę jej wewnętrzne, ustalone przez Radę Nadzorczą złożoną z przedstawicieli krajów, które podpisały z Polską umowę o ekokonwersji długów, postanowienia i kryteria.

ISPA

Biorąc pod uwagę okoliczność wyczerpywania się tego programu w Polsce warunki z jego korzystania nie zostaną omówione.

SAPARD

SAPARD –to Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development - Specjalny Program Akcesyjny dla Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich.

SAPARD jest programem pomocy finansowej dla krajów starających się o członkostwo w Unii Europejskiej. Jego założeniem jest przeznaczanie, przez Komisję Europejską, 500 mln euro rocznie na wspieranie działań, mających na celu poprawę sytuacji w rolnictwie w dziesięciu krajach - kandydatach. SAPARD to program wieloletni obejmujący okres 2000-2006. Wysokość środków przyznawanych Polsce zależy od kryteriów przyjętych przez Komisję Europejską (min. od liczby ludności rolniczej, powierzchni użytków rolnych, produktu krajowego brutto w przeliczeniu na mieszkańca, specyfiki sytuacji terytorialnej). W bieżącym roku (2003) Polsce przyznano 168,68 mln euro (zeszłorocznej kwoty-2002- niewykorzystano z powodu braków organizacyjnych w agencjach płatniczych). Program jest programem odnawialnym i w następnych latach na te same cele zostanie przeznaczona kolejna suma pieniędzy. Podstawowe kierunki działań w ramach programu SAPARD to:

- Inwestycje w gospodarstwach rolnych (15% całości środków) - podniesienie jakości produkcji mleka do standardów UE, modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych, dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów w zakresie ochrony środowiska.

- Rozwój i poprawa infrastruktury wiejskiej (45% całości środków) - sieci wodociągowe, uzdatnianie wody (podniesienie jakości do norm istniejących w przetwórstwie), kanalizacja i oczyszczalnie ścieków, gospodarka odpadami stałymi, źródła energii, drogi lokalne, infrastruktura telekomunikacyjna.

- Poprawa przetwórstwa produktów rolnych i rybołówstwa (35% całości środków) - poprawa jakości produktów (mlecznych, mięsnych, rybnych, owocowych i warzywnych), dostosowanie zakładów przetwórczych (mleka, mięsa, ryb, owoców i warzyw), zwiększenie efektywności funkcjonowania grup producentów i ich związków (sektor mleka, mięsa, ryb, owoców i warzyw).

- Zróżnicowanie działalności gospodarczej, które zapewni mieszkańcom alternatywne źródła dochodu (5% całości środków) - granty na inwestycje w zakresie działalności gospodarczej poza tradycyjnym rolnictwem, granty na małą infrastrukturę turystyczną, wspieranie działań promocyjnych i marketingowych w zakresie działalności poza tradycyjnym rolnictwem (beneficjentami będą mogły zostać organizacje pozarządowe oraz samorzady), projekty pilotażowe w zakresie zalesiania i ochrony środowiska w rolnictwie.

Podstawą realizacji programu w każdym kraju jest przygotowany przez władze i zatwierdzony przez Komisję Europejską dokument zwany Programem Operacyjnym. Przygotowanie i negocjacje polskiego Programu Operacyjnego trwało 1,5 roku. Program ten był w dniu 13 września 2000 r. przedmiotem posiedzenia Komitetu STAR w Brukseli (komitet doradczy Komisji Europejskiej ds. struktur rolnych obszarów wiejskich, który wyraża stanowisko krajów członkowskich). Komitet jednogłośnie pozytywnie zaopiniował polski Program Operacyjny, jako jedną z pierwszych propozycji złożonych przez kraje kandydujące do członkostwa. Następnie Komisja Europejska decyzją z dnia 18 października 2000 r. zatwierdziła przedstawiony jej Program Operacyjny SAPARD dla Polski. Rozpoczęcie finansowania w ramach programu SAPARD nastąpi po spełnieniu pozostałych warunków: podpisaniu wieloletniej umowy finansowej, rocznej umowy finansowej oraz wydanie przez Komisję Europejską decyzji zatwierdzającej akredytację Agencji SAPARD.

Każdy rolnik, grupa producentów czy gmina może starać się o pomoc w ramach programu SAPARD. Wkład ze strony Unii Europejskiej i budżetu polskiego rządu może wynieść nie więcej niż 75% wydatków. Pozostałe 25% środków musi stanowić wkład własny jednostek starających się o środki. Zgłoszone projekty dzielone są na dwie grupy: w przypadku projektów zwiększających dochody (modernizacja zakładu, rozpoczęcie działalności agroturystycznej) pomoc wyniesie maksymalnie 50% kosztów. W grupie projektów nie zwiększających dochodów pomoc może przekroczyć 50% wydatków.

Środki SAPARDU mogą być wykorzystane na:

1. Inwestycje w gospodarstwach rolnych

Środek działania ma na celu ułatwienie restrukturyzacji sektora produkcji mleczarskiej i mięsnej, a także ograniczenie zanieczyszczeń pochodzenia rolniczego. Na ten cel przeznaczone zostanie ok. 15 % środków SAPARD.

2. Poprawę standardów przetwórstwa i marketingu produktów rybnych i rolno-żywnościowych

Celem niniejszego środka działania jest wsparcie dostosowania sektora przetwórstwa mięsnego, mleczarskiego, warzywno-owocowego do wymogów higieniczno-sanitarnych. Przewiduje się przeznaczyć ok. 35 % środków SADARD.

3. Poprawę infrastruktury technicznej

Ten kierunek działania służy zwiększeniu konkurencyjności obszarów wiejskich jako miejsca życia i prowadzenia działalności gospodarczej poprzez zapewnienie podstawowej infrastruktury technicznej, jak drogi, kanalizacje - przeznaczono na ten cel 40 % środków.

4. Zróżnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich zapewniających wieloraką działalność i dodatkowe źródła dochodu

Celem niniejszego środka działania jest stymulowanie dodatkowych źródeł dochodu dla rolników oraz powstawania nowych miejsc pracy poza rolnictwem dla mieszkańców wsi poprzez wsparcie inwestycyjne i marketingowe dla inicjatyw wspólnych w szerokiej gamie działalności ekonomicznie żywotnej w obszarach wiejskich. Środek działania obejmuje także usługi na rzecz środowiska naturalnego w postaci agrośrodowiskowych projektów pilotażowych. Przeznaczono na ten cel ok.10 % środków.

Instytucje udzielające informacji na temat programu SAPARD:

- Ministerstwo Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Departament Pomocy Przedakcesyjnej i Funduszy Strukturalnych, ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa, tel. 022 623 25 55;
- Fundacja Programów Pomocy dla Rolnictwa, ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa, tel. 022 623 15 15
- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Zespół Analiz i Programów, al. Jana Pawła II 70, 00-175 Warszawa;

4. FUNDUSZE UNIJNE

Fundusze Unii Europejskiej kierowane do sektora Ochrony środowiska dla Polski po akcesji do Unii obejmują Fundusz Spójności oraz 4 fundusze strukturalne. Środki z Funduszu Spójności i z dwóch funduszy strukturalnych będą wykorzystywane na finansowanie projektów w sektorze ochrony środowiska. Wykorzystywanie dostępnych funduszy odbywać się będzie zgodnie z Podstawami Wsparcia Wspólnoty, które są uzgadniane z Komisją Europejską. Podstawy Wsparcia Wspólnoty negocjowane są na podstawie Narodowego Planu Rozwoju, wymienionych niżej strategii i planów oraz uzupełnień do sektorowych programów operacyjnych. Przygotowanie i wdrażanie projektów oraz ich finansowanie z poszczególnych funduszy odbywać się będzie na podstawie następujących dokumentów:

1. Fundusz Spójności

- „Strategia wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 - 2006”;

2. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF)

- Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR);
- Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Gospodarki (Przedsiębiorstw) (SPO WKP) na lata 2004 - 2006”. Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej Warszawa luty 2003 r.;

3. Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej
 - Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” (SPO RiMSZiROW), Warszawa luty 2003r.;
4. Europejski Fundusz Społeczny
 - Nie jest wykorzystywany do finansowania przedsięwzięć w sektorze ochrony środowiska;
5. Finansowy instrument Sterowania Rybołówstwem
 - Nie jest wykorzystywany do finansowania przedsięwzięć w sektorze ochrony środowiska;

Obecnie trwają prace nad wypracowaniem dokumentów prawnych, planistycznych i organizacyjnych, a także systemu wdrażania projektów i wykorzystania środków z funduszy Unii Europejskiej.

FUNDUSZ SPÓJNOŚCI

Zastosowanie Funduszu Spójności

Głównym celem Funduszu Spójności w sektorze ochrony środowiska będzie wsparcie realizacji zadań inwestycyjnych władz publicznych, wynikających z dostosowania polskiego prawa do wymogów Unii Europejskiej. Wymieniony cel strategiczny realizowany będzie poprzez działania inwestycyjne w trzech dziedzinach:

1. Poprawa jakości wód powierzchniowych oraz polepszenie dystrybucji i jakości wody do picia. Priorytet ten będzie realizowany będzie poprzez dwa następujące działania:
 - budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej i burzowej,
 - rozbudowa i modernizacja urządzeń uzdatniających wodę i sieci wodociągowej.
2. Zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego poprzez:
 - Budowę zbiorników retencyjnych, zbiorników „suchych” i obwałowań i innych zabezpieczeń,
 - Zalesianie,
 - Renaturyzację cieków wodnych.
3. Racjonalizacja gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi. Priorytet ten będzie realizowany będzie poprzez trzy następujące działania:
 - budowa, rozbudowa i modernizacja składowisk odpadów komunalnych oraz tworzenie systemów recyklingu i utylizacji odpadów komunalnych (sortownie, kompostownie, itp.),
 - tworzenie systemów zbiórki i utylizacji odpadów niebezpiecznych,
 - tworzenie systemów zagospodarowania osadów ściekowych,
 - rekultywacja terenów zdegradowanych przez przemysł i inne szkodliwe działania.
4. Poprawa jakości powietrza. Priorytet ten będzie realizowany będzie poprzez dwa następujące działania:
 - modernizacja i rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych połączona z likwidacją „niskiej emisji” w strefach o znaczących przekroczeniach dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń w powietrzu,
 - konwersja palenisk domowych na rozwiązania przyjazne i środowisku (głównie zamiana węgla na gaz, w okresie początkowym – eliminacja węgla niskiej jakości, przejście na paliwa bezdymne),

- instalacje redukcji zanieczyszczeń w dużych zakładach energetycznego spalania paliw, przy zachowaniu reguł konkurencji i dopuszczalności pomocy państwa dla przedsiębiorców,
- efektywne wykorzystanie energii i jej oszczędzanie, a także przedsięwzięcia zmierzające do szerszego wykorzystania alternatywnych źródeł energii (z biomasy, wiatru, geotermalna).

Zgodnie z postanowieniami Narodowego Planu Rozwoju, w latach 2004-2006 zobowiązania z Funduszu Spójności w obszarze ochrony środowiska wyniosą 1866,6 mln euro, a dofinansowanie krajowe stanowi 809,6 mln euro. Natomiast rzeczywiste płatności z Funduszu Spójności miałyby łącznie wynieść 849 mln euro; w r. 2004 – ok. 26 mln euro, w r. 2005 – ok. 295 mln euro, w r. 2006 – ok. 529 mln euro.

Kwota zobowiązań, które zostaną podjęte w ramach Funduszu Spójności, jest podzielona pomiędzy priorytety w proporcjach podanych tabeli.

Tabela . Podział środków z funduszu Spójności na priorytety w ochronie środowiska.

Lp.	Nazwa priorytetu	mln euro	%
1.	Poprawa jakości wód powierzchniowych, polepszenie jakości i dystrybucji wody przeznaczonej do spożycia oraz zapewnienie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego	1 5489,2	82,9
2.	Racjonalizacja gospodarki odpadami i ochrona powierzchni ziemi	242,5	13,0
3.	Poprawa jakości powietrza	75,9	4,1
	Razem	1 866,6	100

Źródło: Strategia wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004 – 2006, str. 74

Podstawowe zasady wykorzystania środków z Funduszu Spójności

Zasady przygotowania i wdrażania projektów finansowanych z Funduszu Spójności są bardzo podobne do stosowanych w ramach funduszu ISPA.

Fundusz Spójności kierowany jest do sektorów ochrony środowiska i transportu. Projekty do finansowania powinny mieć wartość kosztorysową nie mniejszą niż 10 mln euro. Udział środków z Funduszu Spójności w finansowaniu projektu nie powinien być większy niż 80 – 85 % kosztów kwalifikowanych. Pozostała część to środki krajowe z funduszy ochrony środowiska, wkład własny samorządów, a także kredyty komercyjne.

Na podstawie Strategii Wykorzystania Funduszu Spójności na lata 2004-2006 przyjętej przez Komitet Integracji Europejskiej w dniu 14 lutego 2003 można określić kryteria wyboru inwestycji, które mogą uzyskać wsparcie z tego funduszu. Obok kryteriów ogólnych typu „zgodność z celami polityki ekologicznej UE”, czy zgodność z zasadami polityki ekologicznej UE typu: „zasada przezorności”, „zasada prewencji”, „zasada likwidowania zanieczyszczeń u źródła” czy „zasadą zanieczyszczający płaci” występują kryteria szczegółowe. Do grupy tych kryteriów zalicz się: „kryterium osiągnięcia standardów UE” oraz „kryterium stanu przygotowania przedsięwzięć”.

Na podstawie powołanych kryteriów NFOŚiGW (przy pomocy WFOŚiGW) przygotował oceny zgłoszonych projektów. Komitet Sterujący przy Ministrze Środowiska na podstawie tychże ocen rekomenduje Ministrowi Środowiska projekty do realizacji

Organizacja wdrażania projektów

Wdrażanie projektów finansowanych z Funduszu Spójności i stosowane zasady jego działania są bardzo podobne do działającego systemu dla funduszu ISPA. Może zostać on wykorzystany do wdrażania Funduszu Spójności.

Institucja Zarządzająca - Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej

Institucją Zarządzającą i Koordynującą Fundusz Spójności będzie MGPIPS. Institucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za ogólne zarządzanie i koordynację Funduszu Spójności, sprawuje także nadzór nad całym systemem zarządzania i kontroli. Institucja Zarządzająca jest także odpowiedzialna za kontakty z Komisją Europejską.

Institucja Płatnicza – Ministerstwo Finansów

Funkcje instytucji płatniczej dla Funduszu Spójności będzie pełnił Departament Obsługi Funduszy Pomocowych w Ministerstwie Finansów (identycznie jak dla funduszu ISPA). Institucja Płatnicza jest odpowiedzialna za certyfikację (poświadczenie) wydatków wobec Komisji Europejskiej, a także za zarządzanie finansowe i kontrolę wykorzystania funduszy.

Sektorowa Institucja Zarządzająca – Ministerstwo Środowiska

Funkcje zarządzania poszczególnymi projektami realizowanymi w ramach Funduszu Spójności Ministerstwo Gospodarki oddeleguje do Ministerstwa Środowiska i odpowiednio do Ministerstwa Infrastruktury.

Institucja Pośrednicząca I szczebla – NFOŚiGW

Jednostką wdrażającą, odpowiedzialną za przygotowanie i wdrożenie, projektów w sektorze ochrony środowiska będzie Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Institucja Pośrednicząca II szczebla – WFOŚiGW

Jednostką pośredniczą II szczebla będzie Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W sektorze ochrony środowiska występują dwie instytucje pośredniczące zarządzania.

Beneficjent Końcowy (Odbiorca Końcowy) – Jednostka Samorządu Terytorialnego, przedsiębiorstwa komunalne, itp..

Institucje wdrażające projekty, odbiorcy środków z Funduszu Spójności to Beneficjenci końcowi.

Komitet Monitorujący

Okresowy nadzór nad przygotowaniem i wdrażaniem projektów będzie sprawował Komitet Monitorujący Funduszu Spójności powołany przez Ministra Gospodarki. W skład Komitetu wejdą przedstawiciele wszystkich instytucji biorących udział w przygotowaniu i wdrażaniu projektów, a także Komisji Europejskiej.

System zarządzania finansowego i kontroli środków pochodzących z Unii Europejskiej jest bardzo zbliżony do wymagań stosowanych w funduszu ISPA. NFOŚiGW zna te wymagania i stosuje je w codziennej pracy przy wdrażaniu projektów.

Kompetencje instytucji pośredniczących

W zakresie programowania:

Weryfikacja wniosków składanych do Funduszu Spójności

W zakresie wdrażania:

1. Podpisywanie umów z Beneficjentami o wdrażaniu projektów;
2. Kontrola przedrealizacyjna projektów;
3. Weryfikacja dokumentacji przetargowej;
4. Wykrywanie nieprawidłowości i zgłaszanie ich do sektorowej instytucji zarządzającej;
5. Odzyskiwanie dokonanych niezależnych płatności od odbiorcy;
6. Nadzorowanie instytucji pośredniczących II szczebla;
7. Prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych o projektach finansowanych z Funduszu Spójności;
8. Przechowywanie dokumentacji związanej z realizacją projektu.

W zakresie zarządzania finansowego:

1. Weryfikacja wniosków o refundację (payment claims);
2. Przygotowanie deklaracji wydatków na podstawie wniosków o refundację;
3. Przekazywanie zweryfikowanych wniosków o płatność i deklaracji wydatków do Ministerstwa Środowiska;
4. Przechowywanie dokumentacji dotyczącej wniosków o refundację.

W zakresie monitoringu i sprawozdawczości:

1. Monitorowanie wdrażania projektów i dokonywanie wydatków, w tym:
 - Monitorowanie postępów rzeczowej realizacji projektów, w tym kontrole na miejscu budowy,
 - Monitorowanie finansowania projektów ze wszystkich źródeł;
2. Przygotowanie miesięcznego sprawozdania finansowego z realizacji projektu i przedkładanie go sektorowej instytucji zarządzającej
3. Przygotowanie 3 razy do roku z realizacji projektu (z dołączeniem kopii faktur oraz potwierdzeniem kwalifikowalności wydatków, jeśli nie zostały one wcześniej załączone do miesięcznych sprawozdań finansowych) i przedkładanie go do sektorowej instytucji zarządzającej;
4. Przygotowanie raportu końcowego z realizacji projektu i przedkładanie go sektorowej instytucji zarządzającej.

Zadania NFOŚiGW jako instytucji pośredniczącej I stopnia

Zostały określone w „Porozumieniu w sprawie przygotowania przedsięwzięć ochrony środowiska przeznaczonych do dofinansowania ze środków Funduszu Spójności” zawartego

między Ministrem Środowiska a NFOŚiGW 30 grudnia 2002 r. Z Porozumienia wynikają następujące obowiązki dla NFOŚiGW (art. 5):

1. Ocena przedsięwzięć pod względem efektu ekologicznego, wykonalności technicznej, ekonomicznej i finansowej;
2. Ocena przygotowania przedsięwzięć do realizacji;
3. Weryfikacja i ocena dokumentacji przygotowanej przez beneficjentów końcowych;
4. Kompletowanie dokumentów przedłożonych przez beneficjentów końcowych w sposób wymagany przez Komisję Europejską;
5. Sporządzanie sprawozdań z przygotowania przedsięwzięć do realizacji;
6. Prowadzenie działań promocyjno – informacyjnych;
7. Współpraca z beneficjentami w zakresie określonym „Porozumieniem ..”
8. Współpraca z Komisją Europejską i innymi instytucjami międzynarodowymi w zakresie określonym „Porozumieniem ..”
9. Przekazywanie do Ministra wniosków i niezbędnej dokumentacji wraz z opinią formalno – prawną i merytoryczną Narodowego Funduszu;
10. Udzielanie Komisji Europejskiej wyjaśnień i uzupełnień po przekazaniu wniosków przez Ministra.

Zadania Funduszu Wojewódzkiego jako instytucji pośredniczącej II stopnia:

Na mocy art. 15 Porozumienia zawartego z Ministrem Środowiska, Narodowy Fundusz przekazał część obowiązków funduszom wojewódzkim. Są one treścią paragrafu 2 „Porozumienia w sprawie przygotowania przedsięwzięć w sektorze ochrony środowiska planowanych do dofinansowania z Funduszu Spójności” zawartego pomiędzy NFOŚiGW i funduszami wojewódzkimi i zaakceptowanego przez Ministra Środowiska. Należą do nich:

1. Informowanie potencjalnych wnioskodawców o zasadach działania Funduszu Spójności o dostarczanie im niezbędnych dokumentów,
2. Przygotowanie wojewódzkiej listy potencjalnych przedsięwzięć,
3. Przekazanie listy wojewódzkiej do NFOŚiGW i jej ewentualnych aktualizacji,
4. Współpraca z NFOŚiGW przy przygotowaniu przedsięwzięć,
5. Wykonywanie sprawozdań w zakresie wykonywanych prac.

Ochrona środowiska w Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego

Realizacja projektów ekologicznych w ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego znajduje się w 2 priorytetach:

Priorytet 1: „Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów”, który ukierunkowany jest na wsparcie regionalnej infrastruktury technicznej.

Priorytet 3: „Rozwój lokalny” dotyczący infrastruktury technicznej a także rewitalizacji miejskich i przemysłowych obszarów zdegradowanych.

W ramach priorytetu 1 znajduje się działanie 2 – „Infrastruktura ochrony środowiska”, którego celem jest ograniczenie zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb.

W ramach priorytetu 3 znajduje się działanie 2 – „Rewitalizacja obszarów zdegradowanych”, które obejmuje dwa zasadnicze obszary:

- rewitalizacja społeczno – gospodarcza dzielnic miejskich,
- rewitalizacja obszarów przemysłowych i powojkowych.

Zastosowanie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF) do ochrony środowiska w ramach ZPORR

Infrastruktura ochrony środowiska (priorytet 1, działanie 2)

Działanie to dotyczące środowiska ma na celu ograniczenie ilości zanieczyszczeń w poszczególnych województwach przedostających się do powietrza, wód i gleb. W wyniku realizacji tak nakreślonego celu nastąpi poprawa jakości środowiska, a przez to podniesienie standardu życia mieszkańców i zwiększenie możliwości inwestycyjnych w szczególności w zakresie sektora usług (turystyka) i środowiskowo przyjaznego sektora przemysłu. Środki na wszystkie działania priorytetu 1 przedstawione są w tabeli.

Cele szczegółowe obejmują między innymi:

- dostarczenie mieszkańcom regionów wody do picia o odpowiednich parametrach fizyko-chemicznych,
- ograniczenie ilości nieczyszczonych ścieków komunalnych odprowadzanych bezpośrednio do wód powierzchniowych,
- zmniejszenie ilości wprowadzanych do powietrza zanieczyszczeń pyłowych i gazowych,
- ograniczenie negatywnego wpływu odpadów na wody podziemne, powietrze atmosferyczne i gleby,
- wspieranie systemów informacyjnych ochrony środowiska, leśnictwa i monitoringu,
- wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.

Tabela . Szacunkowy podział środków na działania realizowane w ramach priorytetu Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów (w milionach euro w cenach z 1999 r.)

Działanie	Koszty ogółem	Ogółem wkład publiczny	Ogółem fundusze strukturalne (wyłącznie ERDF)	Ogółem krajowy wkład publiczny	Środki prywatne
	1=2+5	2=3+4	3	4	5
Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu drogowego	971,2	971,2	728,4	242,8	-
Infrastruktura ochrony środowiska	575,1	575,1	407,3	167,8	-
Regionalna infrastruktura badawczo-edukacyjna	198,2	183,2	137,4	45,8	15,0
Zachowanie i odbudowa dziedzictwa kulturowego	133,0	110,8	68,7	42,1	22,2
Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	172,0	110,0	82,5	27,5	62,0
Rozwój transportu miejskiego w aglomeracjach	358,0	358,0	179,0	179,0	-
Razem	2407,5	2308,3	1603,3	705,0	99,2

Źródło: Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004 – 2006, str.73.

W ramach działania pomoc z zasobów funduszy strukturalnych i budżetu państwa będzie udzielana przede wszystkim jednostkom samorządu terytorialnego w powiązaniu z realizowanymi przez nie projektami rozwoju gospodarczego (projekty rozbudowy i modernizacji infrastruktury transportowej, społeczeństwa informacyjnego i turystyki, projekty wsparcia regionalnych systemów pomocy dla firm produkcyjnych i usługowych, w tym sektora turystycznego oraz podnoszenia kwalifikacji siły roboczej). Wsparcie dla rozbudowy infrastruktury środowiskowej ma podstawowe znaczenie dla możliwości zmian strukturalnych na obszarach o dużym potencjale przyrodniczym oraz powodzenia procesów restrukturyzacyjnych na obszarach zdegradowanych.

W ramach działania wsparcie będą mogły uzyskać między innymi następujące typy inwestycji:

a) w zakresie ochrony wód powierzchniowych:

- modernizacja i budowa miejskich systemów wodociągowych oraz zakładów uzdatniania wody,
- likwidacja niekontrolowanych zrzutów ścieków z miast oraz budowa i modernizacja istniejących systemów kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków o dużej wydajności na terenach miast,
- budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych, udostępnienie terenów na poldery oraz ochrona brzegów morskich,
- budowa i modernizacja niewielkich zbiorników retencyjnych i stopni wodnych, które pozwolą na gospodarcze wykorzystanie rzek (np. turystyka, rekreacja, hydroenergetyka) oraz ochrona środowiska i zmniejszenie zagrożenia powodziowego,

b) w zakresie ochrony powietrza:

- modernizacja i rozbudowa miejskich systemów ciepłowniczych i wyposażenie ich w instalacje do odsiarczania i odpylania spalin,
- przekształcenie istniejącego systemu opalania (obiekty publiczne) w systemy bardziej przyjazne dla środowiska, w szczególności ograniczenie „niskiej emisji”,

c) w zakresie gospodarki odpadami:

- budowa i modernizacja istniejących oraz rekultywacja nieczynnych składowisk oraz likwidacja dzikich składowisk,
- wprowadzenie na szeroką skalę recyklingu oraz budowa zakładów unieszkodliwiania,

d) w zakresie wsparcia dla zarządzania ochroną środowiska:

- budowa baz danych o stanie środowiska,
- rozwój systemów informacji o środowisku,
- tworzenie systemów monitoringu środowiska, w tym reagowania na zagrożenia,
- rozwój z informatyzowanego systemu zarządzania leśnictwem,

e) w zakresie pozyskiwania odnawialnych źródeł energii:

- budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej do produkcji i transportu energii odnawialnej, wytwarzanej z wykorzystaniem źródeł odnawialnych (energii wiatrowej i geotermalnej oraz ogniw słonecznych).

Oczekiwane rezultaty realizacji tego działania obejmują m.in.:

- zwiększenie udziału wody o odpowiedniej jakości w stosunku do zapotrzebowania,
- zwiększenie objętości oczyszczanych ścieków komunalnych we wszystkich województwach, w szczególności w województwach Polski wschodniej i południowej,
- zmniejszenie objętości powstających ścieków i poprawę systemu ich oczyszczania,
- wzrost liczby obsługiwanych przez kanalizację mieszkańców miast,
- zwiększenie powierzchni terenów zalewowych oraz długości wałów przeciwpowodziowych na obszarach zagrożonych powodzią,
- zmniejszenie ilości odprowadzanych do powietrza zanieczyszczeń,
- ograniczenie emisji ze źródeł prywatnych i komunalnych, w szczególności na terenach atrakcyjnych przyrodniczo (niska emisja),
- zmniejszenie ilości odpadów składowanych na składowiskach odpadów,
- zwiększenie liczby wysypisk spełniających normy unijne,
- powstanie baz danych o środowisku,
- ułatwienie dostępu do informacji o środowisku,
- zwiększenie stopnia udziału energii odnawialnej w zużyciu ogółem nośników energii.

Zadania realizowane w ramach ZPORR, będą zharmonizowane z projektami wdrażanymi w ramach Funduszu Spójności i będą zgodne z wojewódzkimi, powiatowymi i gminnymi programami ochrony środowiska i planami gospodarki odpadami. Beneficjentami końcowymi w ramach działania będą przede wszystkim samorządy wojewódzkie, samorządy powiatowe oraz samorządy gminne. Identyfikacja projektów będzie dokonywana na poziomie regionalnym w 16 województwach, a ich akceptacja będzie podlegała ocenie z punktu widzenia zgodności z zapisami ZPORR, Uzupełnienia Programu oraz działaniami prowadzonymi w ramach sektorowych programów operacyjnych i Funduszu Spójności.

Rewitalizacja obszarów zdegradowanych (priorytet 3, działanie 2)

Integralną cechą projektów rozwoju lokalnego jest kompleksowe podejście do zagadnienia rewitalizacji społeczno-gospodarczej obszarów zdegradowanych i występowania przemysłów tradycyjnych. W ramach działania będą realizowane projekty inspirujące rozwój nowych funkcji obszarów problemowych oraz projekty przywracające obiektom i terenom zdegradowanym utracone funkcje społeczno-gospodarcze. Projekty te będą polegały głównie na:

- rewitalizacji społeczno-gospodarczej i odnowie dzielnic mieszkaniowych w miastach,
- rewitalizacji obiektów i terenów poprzemysłowych i powojсковych (dzielnic dotkniętych zjawiskami patologii społecznej).

Środki dla wszystkich działań priorytetu 3 „Rozwój lokalny” przedstawiono w tabeli.

Tabela. Szacunkowy podział środków na działania realizowane w ramach priorytetu Rozwój lokalny (w milionach Euro w cenach z roku 1999)

Działanie	Koszty ogółem	Ogółem wkład publiczny w ramach działania	Ogółem fundusze strukturalne	Ogółem krajowy wkład publiczny	Środki prywatne
	1=2+5	2=3+4	3	4	5
Infrastruktura lokalna	673,3	673,3	504,9	168,4	0,0
Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	205,0	185,0	138,8	46,2	20,0
Razem	878,3	858,3	643,7	214,6	20,0-

Źródło: Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004 – 2006, str.95.

Rewitalizacja miast i dzielnic miast ma na celu ożywienie gospodarcze i społeczne, w tym także zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego tych obszarów poprzez wsparcie kompleksowych projektów działań technicznych, takich jak remonty, modernizacja infrastruktury podstawowej oraz renowacja zabudowy, w tym poszczególnych obiektów służących działaniom z zakresu kultury o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym. Projekty dotyczące rewitalizacji miast i dzielnic miast, które wykorzystują doświadczenia Inicjatywy Wspólnotowej URBAN realizowane w ramach ZPORR będą wdrażane w powiązaniu z projektami z zakresu ożywienia gospodarczego oraz rozwiązywania problemów społecznych współfinansowanymi z zasobów Europejskiego Funduszu Społecznego (ESF) w ramach sektorowego programu operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich.

Organizacja wdrażania projektów dla Zintegrowanym Programie Operacyjnym Rozwoju Regionalnego

Institucja Zarządzająca: Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej

Institucją Zarządzającą dla ZPORR jest Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej.

A. Institucja Pośrednicząca: Urząd Wojewódzki i Marszałkowski

Urzędy Wojewódzki i Urzędy Marszałkowskie są Institucjami Pośredniczącymi.

Beneficjenci Końcowi: jednostki samorządu terytorialnego gminy, powiaty, województwa lub działające w ich imieniu jednostki organizacyjne (np. spółki prawa handlowego z udziałem ww. jednostek samorządu terytorialnego), związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego inne jednostki publiczne.

Identyfikacja projektów będzie dokonywana na poziomie regionalnym w 16 województwach, a ich akceptacja będzie podlegała ocenie z punktu widzenia zgodności z celami ZPORR, Uzupełnienia Programu oraz działaniami prowadzonymi w ramach sektorowych programów operacyjnych.

Ochrona środowiska w SPO Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw

Projekty ekologiczne w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Gospodarki (SPO - WKG) znajdują się w Priorytecie 2 „Wzmocnienie pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw działających na Jednolitym Rynku Europejskim”. W ramach tego priorytetu realizowane będą 4 działania, a ostatnie z nich ukierunkowane jest na wsparcie proekologicznych inwestycji przedsiębiorstw: działanie 4 „Wsparcie dla inwestycji w zakresie dostosowania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska”. Celem działania jest dostosowanie przedsiębiorstw do wymogów dyrektyw Unii Europejskiej w obszarach: ochrona powietrza, ochrona wód i gospodarka odpadami.

SPO – WKP nie koncentruje się bezpośrednio na zagadnieniach środowiskowych – nie to jest jego głównym celem. Jednak w programie przewidziano jedno obszerne działanie obejmujące wsparcie dla inwestycji w zakresie dostosowania przedsiębiorstw do wymogów ochrony środowiska.

Celem działania 4 priorytetu 2 jest pomoc przedsiębiorstwom w dostosowaniu do wymogów wybranych dyrektyw UE w obszarach:

- ochrona powietrza,
- ochrona wód,
- gospodarka odpadami.

Zastosowanie ERDF do ochrony środowiska w ramach SPO WKP

W myśl zasad zrównoważonego rozwoju wzrost gospodarczy powinien odbywać się z uwzględnieniem właściwego oddziaływania na stan środowiska naturalnego. Współczesne podejście do ochrony środowiska wymusza tworzenie i wdrażanie nowych technik i technologii, przede wszystkim takich, które przyczyniają się do eliminacji zanieczyszczeń u źródła. Zastosowanie takich technologii jest podwójnie korzystne, z jednej strony zmniejsza presję na środowisko wywieraną przez przedsiębiorstwo, a z drugiej obniża koszty działalności przedsiębiorstwa, zarówno poprzez obniżenie poziomu nakładów na produkcję, jak i poprzez obniżenie wydatków na opłaty za gospodarcze korzystanie ze środowiska lub ewentualne kary za jego niszczenie.

Unijne wymagania w zakresie ochrony środowiska wobec przedsiębiorstw przemysłowych, zawarte w dyrektywach oznaczają konieczność poniesienia ogromnych wydatków inwestycyjnych. Dla tych podmiotów, które nie wdrażają ekologicznych procedur do momentu wygaśnięcia wynegocjowanych okresów przejściowych, oznaczać to będzie konieczność zakończenia działalności produkcyjnej. Ograniczone możliwości przedsiębiorstw w zakresie finansowania inwestycji proekologicznych stanowią barierę dla podejmowania tego typu przedsięwzięć.

W związku z powyższym w ramach działania 4 przewiduje się następujące typy inwestycji:

1. Inwestycje dostosowujące instalacje do wymagań ochrony środowiska, wynikające z konieczności uzyskania pozwolenia zintegrowanego,
2. Realizacja zadań przyczyniających się do ograniczania emisji przemysłowych do atmosfery, wprowadzanie najlepszych dostępnych technik w zakresie ochrony środowiska, ograniczenie emisji z grupy metali ciężkich i trwałych substancji organicznych (zgodnie z wymogami Dyrektywy 2001/80/WE w sprawie ograniczenia emisji niektórych zanieczyszczeń do powietrza z dużych źródeł spalania paliw);
3. Realizacja inwestycji i programów przyczyniających się do rozwiązywania problemów odpadów przemysłowych i niebezpiecznych (zgodnie z wymogami Dyrektywy 75/442/EWG w sprawie odpadów – tzw. dyrektywy ramowej, Dyrektywy 91/689/EWG w sprawie odpadów niebezpiecznych oraz Dyrektywy 96/59/WE w sprawie usuwania PCB/PCT);
4. Inwestycje związane z budową przemysłowych oczyszczalni ścieków (zgodnie z Dyrektywą 76/464/EWG w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje odprowadzane do środowiska wodnego oraz dyrektyw“córek”).

Wskaźniki osiągnięć dla tego działania obejmują korzyści środowiskowe (zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do atmosfery, zagospodarowanie odpadów przemysłowych, poprawę wód powierzchniowych i podziemnych wskutek zmniejszenia ilości nieoczyszczonych ścieków trafiających do środowiska) oraz zachowanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach, które dzięki poczynionym inwestycjom nie musiały zakończyć działalności.

W ramach SPO WKP przewidziano działania związane z doradztwem dla przedsiębiorców (np. w zakresie systemów zarządzania środowiskowego), można zatem mieć nadzieję, że część działań przyczyni się do wzrostu świadomości ekologicznej.

Organizacja wdrażania projektów (SPO WKP - Działanie 4, priorytet 2)

Instytucja Zarządzająca: Ministerstwo Gospodarki Pracy i Polityki Społecznej

Instytucją Zarządzającą dla SPO WKP jest Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, a w jego ramach Departament Zarządzania Programem Wzrost Konkurencyjności Gospodarki.

Instytucja płatnicza: Ministerstwo Finansów

Instytucją Płatniczą jest Departament Obsługi Funduszy Pomocowych w Ministerstwie Finansów.

Instytucja Pośrednicząca: Ministerstwo Środowiska

Ministerstwo Środowiska będzie Instytucją Pośredniczącą dla odpowiedniego priorytetu i działania.

Beneficjent Końcowy: NFOŚiGW pełniący funkcje Instytucji Wdrażającej
Narodowy Fundusz będzie tzw. Beneficjentem Końcowym działania 2.4 SPO WKP.

Beneficjenci Ostateczni: Przedsiębiorstwa

Natomiast beneficjentami ostatecznymi są przedsiębiorstwa, które dokonywać będą inwestycji w zakresie ochrony środowiska. Do ich głównych zadań należeć będzie przedkładanie wniosków na realizację projektów do Instytucji Pośredniczącej, realizacja projektów lub zlecenie ich realizacji wykonawcom.

Komitet sterujący SPO WKP

Komitet sterujący wyborem projektów powołany zostanie przez Instytucję Zarządzającą, czyli Ministra Gospodarki z zachowaniem zasady partnerstwa. W skład Komitetu sterującego wchodzi przedstawiciele:

- Instytucji Zarządzającej,
- Instytucji Pośredniczących (Ministerstwa Środowiska)
- Instytucji Płatniczej,
- Jednostki monitorująco – kontrolnej fundusz ERDF,
- Przedstawiciele ministerstw właściwych ze względu na zakres działań,
- Przedstawiciele partnerów społeczno – gospodarczych.

Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF)

Sektorowy Program Operacyjny - Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich, finansowany z sekcji orientacji EAGGF

Działania związane z ochroną środowiska w ramach tego programu to:

Priorytet I : Wspieranie zmian i dostosowań w rolnictwie,
Działanie 1: Inwestycje w gospodarstwach rolnych

Działanie 6: Gospodarowanie rolniczymi zasobami wodnymi.

Priorytet II: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich,

Działanie 3 : Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem.

Priorytet III: Rozwój i dostosowanie do norm WE przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych,

Działanie 1: Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych.

Projekty ekologiczne w ramach Priorytetu II – „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich” Sektorowego Programu Operacyjnego “Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich” dotyczą rozwoju i ulepszenia infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem.

W ramach niniejszego priorytetu realizowane będą następujące działania:

- Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego;
- Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów;
- Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem;
- Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą i/lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych.

Działania te mają wpływ na tworzenie warunków zrównoważonego rozwoju terenów wiejskich m. in. poprzez poprawę konkurencyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Inwestycje w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej przyczynią się do polepszenia warunków życia i pracy na obszarach wiejskich. Uatrakcyjnieniu terenów wiejskich służyć będzie także działanie Odnowa wsi i zachowanie wiejskiego dziedzictwa kulturowego. Realizacja projektów z tego zakresu będzie poprzedzona określeniem lokalnych strategii rozwojowych, co wpłynie na wzmocnienie zdolności współpracy partnerów lokalnych i pozwoli na skoordynowanie – w dłuższym okresie – działań na danym terenie.

W ramach niniejszego działania wspierane będą małe projekty mające na celu polepszenie dostępu przedsiębiorców i wiejskich gospodarstw domowych do infrastruktury technicznej. Działanie to przyczyni się do poprawy warunków życia i prowadzenia działalności gospodarczej (w tym rolniczej) na terenach wiejskich, co sprzyjać będzie wielofunkcyjnemu rozwojowi obszarów wiejskich. Realizowane z ramach tego działania indywidualne projekty będą miały charakter uzupełniający w stosunku do inwestycji większej skali, przeprowadzanych w oparciu o współfinansowanie ze środków ERDF.

Pomocą finansową mogą zostać objęte koszty:

- budowy lub modernizacji dróg wewnętrznych, w tym dróg dojazdowych do gruntów rolnych i leśnych, nie zaliczanych do żadnej z kategorii dróg publicznych;
- budowy lub modernizacji indywidualnych systemów zaopatrzenia w wodę wraz z uzdatnianiem;
- budowy lub modernizacji lokalnych lub indywidualnych systemów kanalizacyjnych nie włączonych w system sieci kanalizacyjnych;
- zakresie budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w energię , w tym ze źródeł skojarzonych i odnawialnych;
- instalacji indywidualnych stałych łączy internetowych.

Dostępne środki z wymienionych funduszy wraz ze środkami krajowymi stanowiącymi uzupełniający wkład finansowy strony Polskiej przedstawione są w poniższej tabeli.

Tabela. Środki kierowane do sektora ochrony środowiska z poszczególnych funduszy Unii Europejskiej w mln euro.

Pozycja	Fundusz, program	Środki z UE	Środki krajowe
I.	Fundusz Spójności	1 886,6	809,6
II.	ERDF, ZPORR, Priorytet 1, działanie 2	407,3	167,8
II.	ERDF, ZPORR, Priorytet 3, działanie 3	138,8	66,2
III.	ERDF, SPO WKP, Priorytet 2, działanie 4	160,0	ok. 55,0
IV.	EAGGF, SPO (Priorytet,1 działanie1)	469,0	253,0
	Razem	3 234,7	1394,1,0

Uwaga: Środki z funduszu EAGGF w pozycjach IV podawane są szacunkowo.

Przed złożeniem wniosku o dofinansowanie z ERDF należy zarejestrować swój wniosek w bazie danych Internetowym Systemie Ewidencji Kart Projektów (ISEKP) na adres internetowy: <http://isekp.mg.gov.pl>. Baza ta pełni rolę informacyjną na temat liczby i jakości projektów. Wybór projektów do dofinansowania jest dokonywany ostatecznie przez panel ekspertów dla Regionalnego Komitetu Sterującego, który przedkłada Zarządowi Województwa ostateczne rekomendacje. Kończącą decyzję finansową podejmuje Zarząd Województwa, a umowy finansowe z beneficjentami podpisuje wojewoda.

5. BANKI

- BANK OCHRONY ŚRODOWISKA

Zgodnie z przyjętą formułą jest uniwersalnym bankiem specjalizującym się w kredytowaniu zadań z zakresu ochrony środowiska. Jest bankiem, w którym znaczącą ilość akcji posiada Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, dlatego też w tym banku można podpisać umowę z dopłatą do odsetek wykonywaną przez Narodowy Fundusz. Wśród podmiotów podejmujących realizację zadań z zakresu ochrony środowiska szczególną rolę odgrywają jednostki samorządu terytorialnego. Jednostki te od początku działalności BOŚ są jednym z najważniejszych partnerów biorących udział w finansowaniu inwestycji proekologicznych.

W ostatnim czasie uruchomiono 5 linii kredytowych na dofinansowywanie zadań z tego właśnie zakresu, tj.:

- kredyty na przedsięwzięcia z zakresu zagospodarowania odpadów stałych - kwota kredytu do 500.000 zł
- realizacja przedsięwzięć z zakresu budowy małych oczyszczalni ścieków - kwota kredytu do 100.000 zł
- budowa kanalizacji sanitarnej - kwota kredytu do 500.000 zł
- kredyty na przedsięwzięcia z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii - kwota kredytu do 200.000 zł
- kredyty na przedsięwzięcia z zakresu ograniczenia emisji spalin z komunikacji masowej na terenach uzdrowiskowych poprzez dostosowanie silników spalinowych do paliwa gazowego kwota kredytu do 150.000 zł

Wymienione kwoty kredytów stanowią 50 % wartości przedsięwzięcia.

Z uwagi na stosunkowo niskie oprocentowanie (ok. 7% w stosunku rocznym) kredyty wydają się być stosunkowo atrakcyjne zarówno dla podmiotów gospodarczych jak i jednostek samorządu terytorialnego.

- EUROPEJSKI BANK ODBUDOWY I ROZWOJU

00-697 Warszawa, Al. Jerozolimskie 65/79

tel. (022) 630-72-75

fax. (022) 630-65-51

Źródłem funduszu jest Europejski Bank Odbudowy I Rozwoju (EBOR), który jest międzynarodową instytucją specjalnie powołaną, aby wspierać kraje Europy Środkowej i Wschodniej w ich dążeniach do osiągnięcia gospodarki rynkowej. Wśród 59 udziałowców znajdują się zarówno kraje z tego regionu jak i innych części świata. Udziałowcami są także Unia Europejska i Europejski Bank Inwestycyjny. Wartość funduszu wynosi 8,7 mld ECU (wartość aktywów ogółem). Preferowanym przedmiotem inwestycji jest: ochrona środowiska, usługi komunalne oraz inwestycje infrastrukturalne, wykorzystywanie energii, rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, transport, restrukturyzacja i prywatyzacja przedsiębiorstw. Udział w przedsięwzięciu wynosi do 35%, minimalna wartość inwestycji wynosi 5 mln ECU, a maksymalna wartość inwestycji jest do negocjacji. Przy wyborze projektu Bank upewnia się czy finansowane przedsięwzięcie może przynieść tzw. efekt mnożnikowy, czyli np. przynosić całkowite korzyści dla lokalnej gospodarki lub ulepszenie infrastruktury. Zwykle EBOR nie finansuje zakupu istniejących akcji, czy też nowych emisji.

- BANK ŚWIATOWY

00-193 Warszawa, ul. Stawki 2

te. (022) 635-05-53

fax. (022) 635-98-57

POŻYCZKI

Pożyczkobiorcą są jednostki rządowe, instytucje państwowe, lub prywatne, przedsiębiorstwa. Przedmiotem udzielania pożyczek jest: ochrona środowiska, reforma systemu energetyki, odbudowa podstawowej infrastruktury, poprawa systemu zabezpieczeń socjalnych, wsparcie dla rozwoju sektora prywatnego, odbudowa stabilizacji makroekonomicznej i wzmocnienie wiarygodności kredytowej.

Okres udzielania pożyczek wynosi maksymalnie 17 lat. Kwota pożyczki na projekt jest do negocjacji, jak również kwota pożyczki na pożyczkobiorcę. Natomiast maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów inwestycyjnych wynosi 70%. Minimalny udział środków własnych pożyczkobiorcy oraz maksymalna liczba transz pożyczki jest do negocjacji. Koszt kredytu dla pożyczkobiorcy:

- oprocentowanie:
 - zmienne (6,98%, w tym marża Banku 0,5%), w zależności od kosztu pozyskania kapitału, który jest niższy niż w bankach komercyjnych i ustala się w okresach półrocznych
 - przeznaczone jest tylko dla kredytów konsorcjalnych;

- zmienne, w zależności od 6-miesięcznej stawki LIBOR lub innej analogicznej plus marża pobierana na rynku eurowalutowym plus marża Banku 0,5%;
- stałe, w zależności od 6-miesięcznej stawki LIBOR lub innej analogicznej plus marża Banku 0,5% plus składka ubezpieczeniowa ryzyka rynkowego plus marża pobierana na rynku eurowalutowym.

Ze względu na to, że Bank pożycza pieniądze wyłącznie podmiotom o dobrej kondycji finansowej, Pożyczkobiorca dostaje zniżkę dzięki, której i oprocentowanie banku kształtuje się poniżej lub na poziomie stawki LIBOR lub innej analogicznej, nie stosuje się zadłużenia przedterminowego oraz prowizji administracyjnej, prowizja od zaangażowania – 0,75% od niewykorzystanej kwoty kredytu (jednak wszyscy kredytobiorcy dostają 0,5% redukuje się i dlatego prowizja praktycznie wynosi 0,25%).

Maksymalna karencja spłaty rat wynosi 5 lat. Rozkład spłat w czasie: raty półroczne. Zabezpieczenie to gwarancja rządowa. Dodatkowymi wymaganiami Banku Światowego to: każda inwestycja powinna spełniać krajowe normy ochrony środowiska oraz normy wynikające ze specjalnych procedur banku Światowego, pożyczkobiorca ponosi całkowitą odpowiedzialność za realizację inwestycji.

6. AGENCJE

- AGENCJA RESTRUKTURYZACJI I MODERNIZACJI ROLNICTWA

00-930 Warszawa, ul. Wspólna 30
tel. (022) 623-22-72, 623-13-71
fax. (022) 623-26-54

UDZIAŁ W FINANSOWANIU INWESTYCJI INFRASTRUKTURALNYCH

Wnioskodawcą jest Zarząd Gminy. Przedmiotem udzielenia pomocy jest budowa wodociągów i kanalizacji na terenach wiejskich (w tym: stacji uzdatniania wody i oczyszczania ścieków). Źródłem finansowania pomocy jest pożyczka Międzynarodowego Banku Odbudowy i Rozwoju (Bank Światowy). Maksymalny okres udzielania pomocy to 1 rok. Maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów to:

- 25-35% kosztu budowy wodociągu w zależności od poziomu zwodociągowania gminy.
- do 40% kosztu budowy kanalizacji.

Minimalny udział środków własnych wnioskodawcy przy budowie wodociągów:

- 65% dla gmin zaliczonych do Grupy I przy minimalnym udziale mieszkańców w wysokości 20%
- 70% dla gmin zaliczonych do Grupy II przy minimalnym udziale mieszkańców w wysokości 25%
- 75% dla gmin zaliczonych do Grupy III przy minimalnym udziale mieszkańców w wysokości 30% przy budowie kanalizacji:
- 60% całkowitego kosztu budowy (w tym minimalny udział mieszkańców danej wsi nie mniejszy niż 10 % kosztów budowy).

Dodatkowymi wymaganiami Agencji jest to, że inwestycja powinna obejmować swym zasięgiem całą wieś, a nie tylko pojedyncze gospodarstwo, do kosztów budowy zalicza się koszt materiałów i urządzeń oraz robót budowlano-montażowych i instalacji z wyjątkiem kosztów wstępnych i przygotowawczych, przy ustalaniu kosztów budowy brana jest pod uwagę wartość ustalana w trakcie przetargu.

- AGENCJA ROZWOJU KOMUNALNEGO

00-557 Warszawa , Al. Ujazdowskie 19
tel. (022) 628-28-90, 628-78-40
fax. (022) 622-54-95

POMOC KONSULTINGOWA (DORADZTWO) ORAZ SZKOLENIA

Wnioskodawcą są gminy, przedsiębiorstwa komunalne, banki i firmy konsultingowe działające na rzecz gmin. Przedmiotem udzielania pomocy są: zaopatrzenie w wodę, usuwanie i oczyszczanie ścieków, transport zbiorowy, budowa i napraw dróg, usuwanie i unieszkodliwianie odpadów, systemy elektroenergetyczne i gazownicze, zaopatrzenie w energię ciepłą, urządzenie terenów zielonych. Źródłem finansowania pomocy jest Unia Europejska (program Phare), USAID (Amerykańska Agencja Rozwoju Międzynarodowego). Maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów wynosi 100%.

- POLSKA AGENCJA ROZWOJU REGIONALNEGO

00-503 Warszawa , ul. Żurawia 4A
tel. (022) 693-54-53, 629-28-88
fax.(022) 693-54-06, 621-33-04

DOTACJE

Wnioskodawcą są władze lokalne oraz samorządowe instytucje gospodarcze związane z rozwojem regionalnym. Przedmiotem udzielania pomocy są: budowa, rozbudowa, unowocześnienie itp. infrastruktury wpływającej na rozwój gospodarczy gminy lub kilku gmin razem (np. wodociągi, kanalizacje, oczyszczalnie ścieków, zakłady przerobu odpadów, doprowadzanie energii elektrycznej, drogi, centra przemysłowe, inkubatory przedsiębiorczości). Źródłem finansowania pomocy jest Unia Europejska (Program Phare-RAPID- końcowa faza projektu). Kwota pomocy na projekt wynosi minimum 20 tys. ECU, a maksymalna 300 tys. ECU. Maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów wynosi 50%.

7. INNE PROGRAMY W OCHRONIE ŚRODOWISKA

- UMBRELLA

Projekt UMBRELLA – „Wdrażanie systemów jakości i zarządzania środowiskowego” to wspólny program ONZ, Rządu Japonii, Komisji Europejskiej i Rządu Polskiego. Program ten działa od 1997 r. Oferuje pomoc konsultingową i szkolenia w zakresie: zarządzania jakością (ISO 9000) i zarządzania środowiskowego (ISO 14000).

Klientami programu mogą być przedsiębiorstwa, samorządy terytorialne oraz inne organizacje. Celem usług programu jest wprowadzenie zmian zarządzania u odbiorców, które spowodują zwiększenie produktywności, poprawę jakości i obniżenie kosztów.

- NARODOWA FUNDACJA OCHRONY ŚRODOWISKA

(091) 4333913 4345563 4489960

70-402 Szczecin ul. Kaszubska 59/6 tel. (+48)(91) 4333-913; 4480-404; 4489-960 ; fax 4330529 tel kom. 0601 720552; 0601 720565; 0601 720577 także 02-078 Warszawa, Krzywickiego 9 tel./fax (48 22) 825 14 28, 825 21 27

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska została utworzona w grudniu 1988 roku. Wśród założycieli znaleźli się działacze ekologiczni, dziennikarze i menadżerowie przejęci wspólną troską o stan środowiska przyrodniczego w naszym kraju. W gronie inicjatorów znalazły się również proekologiczne organizacje społeczne i duże jednostki gospodarcze. NFOŚ jest niezależną organizacją pozarządową powołaną do życia zgodnie z Ustawą Sejmową o Fundacjach i posiada osobowość prawną na podstawie rejestracji sądowej z dnia 9 marca 1989 roku. Statut Fundacji został zaaprobowany przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa oraz przez Ministra Finansów. Organami władzy w Fundacji są Rada Fundatorów i Zarząd Fundacji. Obecnie w Fundacji zatrudnionych jest około 200 osób pracujących w Zarządzie oraz 9 zakładach rozlokowanych w różnych miastach Polski.

W myśl zapisów statutu, Fundacja, w ramach bieżących czynności, koncentruje swój cały potencjał merytoryczny i organizacyjny na następujących działaniach:

- inicjowaniu i realizacji we własnym zakresie ważnych z punktu widzenia ochrony środowiska projektów i programów,
- wspieraniu cennych inicjatyw ekologicznych zgłaszanych do Fundacji,
- udzielaniu konsultacji i porad merytorycznych wszystkim zainteresowanym zgłaszającym się do biur Fundacji,
- nawiązywaniu współpracy z organizacjami i instytucjami krajowymi i zagranicznymi zainteresowanymi działaniami w sferze ochrony środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem samorządów lokalnych wszystkich szczebli,
- zapewnieniu środków finansowych na realizację zadań statutowych i utrzymaniu struktur organizacyjnych NFOŚ,
- stworzeniu warunków organizacyjnych i technicznych do wykonywania tanich usług w zakresie ochrony środowiska.

- REGIONALNE CENTRUM EKOLOGICZNE na EUROPE ŚRODKOWĄ i WSCHODNIĄ

Regionalne Centrum Ekologiczne na Europę Środkową i Wschodnią (REC) jest bezstronną, neutralną, niekomercyjną organizacją. Misją REC jest wspomaganie w rozwiązywaniu problemów ochrony środowiska w Europie Środkowej i Wschodniej. Centrum realizuje swoją misję, wspierając współpracę pomiędzy organizacjami pozarządowymi, rządami, biznesem i innymi podmiotami działającymi w ochronie środowiska poprzez wspomaganie swobodnej wymiany informacji oraz udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji dotyczących ochrony środowiska. REC ma główną siedzibę na Węgrzech, w Szentedre i biura krajowe w każdym kraju beneficjencie czyli: Albanii, Bułgarii, Bośni i Hercegowinie, Chorwacji,

Czechach, Estonii, Jugosławii, Litwie, Łotwie, Macedonii, Polsce, Rumunii, Słowacji, Słowenii i Węgrzech.

Adres biura: Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe

Ady Endre 9 – 11, 2000 Szentedre, Hungary tel. (36 – 26) 311199, fax (36 – 26) 311294 e-mail: info@rec.org internet <http://www.rec.org/>.

- REGIONALNE CENTRUM EKOLOGICZNE na EUROPE ŚRODKOWĄ i WSCHODNIĄ

– biuro w Polsce

działa od 1992 roku, od początku towarzysząc formowaniu się Porozumienia na Rzecz Ochrony Mokradeł, pełniąc rolę „skrzynki kontaktowej”. Stara się dopasować ofertę REC do aktualnej sytuacji naszego kraju. Oprócz wdrażania programów koordynowanych przez centralę REC, rozwija także programy krajowe. Celem działań jest wspieranie współpracy pomiędzy różnymi grupami interesu związanymi z ochroną środowiska.

Adres biura: Polskie Biuro Regionalnego Centrum Ekologicznego na Europę Środkową i Wschodnią ul. Żurawia 32/34 lok. 18 00 – 515 Warszawa tel. (0 22) 6293665, fax (022) 6299352 e- mail: recpl@peryt.net.pl internet www.rec.org/rec-poland/

- GLOBAL ENVIRONMENT FUND

1201 New York Avenue, NV,Suite 220

Washington, DC 2005

Tel. (0-01-202) 789-45-00

Fax (0-01-202) 789-45-08

Źródłem funduszu są podmioty prywatne. Wartość funduszu wynosi 140 mln USD (planuje się zwiększyć wartość Funduszu do 250 mln USD). Preferowanymi przedmiotami inwestycji są: czyste źródła energii, branża sanitarna, dystrybucja gazu, inne infrastrukturalne przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska. Udział w przedsięwzięciu wynosi mniej niż 50%, minimalna wartość inwestycji wynosi 2 mln USD, natomiast maksymalna wartość inwestycji ok. 10 mln. USD. Co do ilości inwestycji w portfelu to występuje bardzo dużo projektów, zwłaszcza dotyczących energooszczędności, ochrony wód oraz zagospodarowania odpadów na rynkach o zwiększonym ryzyku (Ameryka Łacińska, Azja, Europa Wschodnia).

GEF realizuje inwestycje kapitałowe dotyczące projektów infrastrukturalnych ochrony środowiska oraz przedsiębiorstw nastawionych na ochronę środowiska na rynkach o zwiększonym ryzyku. GEF preferuje wspólne inwestowanie z doświadczonymi firmami inwestycyjnymi.

Nazwa Programu	Projekt GEF „Zamiana ogrzewania węglowego na gazowe”
Cel	Obniżenia emisji gazów szklarniowych, a w szczególności dwutlenku węgla poprzez modernizację małych i średnich kotłowni polegającej na zamianie paliwa węglowego na gazowe, promowanie nowoczesnych technologii oraz zastosowanie nowoczesnych energooszczędnych rozwiązań w nowych budynkach mieszkalnych.
Przeznaczenie	Środki przeznaczone na instalację energooszczędnych urządzeń grzewczych i wszelkich innych podnoszących sprawność energetyczną

8. FUNDUSZE LEASINGOWE

- EUROPEJSKI FUNDUSZ LEASINGOWY Sp. z o.o.

51-124 Wrocław , ul. Kamińskiego 57
tel. (071) 72-66-01, 72-63-38, 72-63-41
fax. (071) 72-64-65, 72-64-72

Europejski Fundusz Leasingowy (EFL) posiada duże doświadczenie w świadczeniu usług leasingowych. Jego udział w polskim rynku leasingowym wynosi ok. 19%, a udział mierzony ilością zawieranych umów wynosi ponad 30%. Sieć przedstawicielstw terenowych (23) oraz podległych im ekspozytur obejmuje cały kraj. Z EFL współpracuje około 5 000 firm. Kapitał własny wynosi 201,6 mln PLN. Przedmiotami leasingu są: środki transportu, maszyny i urządzenia, komputery i sprzęt biurowy. EFL jest zainteresowany finansowaniem maszyn i urządzeń służących ochronie środowiska. Leasingobiorcy to podmioty prowadzące działalność gospodarczą. Zainteresowanie Funduszu ochroną środowiska jest bardzo duże. Oferowane warunki finansowania:

Leasing operacyjny

1. Wpłata początkowa – od 10 % wartości oferowanej sprzętu
2. Depozyt gwarancyjny nie mniej niż 5 % (do negocjacji)
3. Czas trwania umowy 1-5 lat
4. Harmonogram spłat – do negocjacji
5. Jeśli umowa jest poręczona przez inną firmę, to suma opłat leasingowych jest niższa.

Leasing finansowy (kapitałowy)

1. Czas trwania umowy – do negocjacji
2. Wysokość pierwszej wpłaty – do uzgodnienia (wpłatę początkową może stanowić pierwszy czynsz umowy)
3. Opcja wykupu (cena nabycia) – 1 %

- CENTRUM LEASINGU I FINANSÓW Sp. z o.o.

00-508 Warszawa, Al. Jerozolimskie 27
tel. (022) 628-70-06
fax. (022) 628-70-07

Centrum Leasingu i Finansów (CLiF S.A) powstało w 1992 roku z kapitałem wielkości 200 tys. PLN, który w miarę rozwoju firmy powiększył się do 2,34 mln PLN. Przedmiotem leasingu są: maszyny, samochody osobowe i ciężarówki, linie produkcyjne i technologiczne, sprzęt komputerowy. Spółka jest zainteresowana dostawą linii technologicznej oraz urządzeń związanych z ochroną środowiska. Rodzaje leasingobiorcy to każdy podmiot gospodarczy, bez względu na formę prawną również gminy i przedsiębiorstwa komunalne.

Oferowane warunki finansowe:

- wstępna opłata leasingowa od 0% do 45% wartości netto przedmiotu leasingu
- czynsz leasingowy od 2,12 % do 10,47% wartości netto przedmiotu leasingu
- kaucja zwrotna 5% wartości netto przedmiotu leasingu
- czas trwania umowy leasingowe 1-5 lat

- CENTRALNE TOWARZYSTWO LEASINGOWE S.A.

00-529 Warszawa, ul. Wspólna 1/3
tel. (022) 628-28-19, 625-35-54, 625-35-04, 625-35-96
fax. (022) 628-67-15

Centralne Towarzystwo Leasingowe S.A. (CTL S.A.) jest spółką prowadzącą działalność od lutego 1991 r. z kapitałem akcyjnym 24 mln PLN. Wraz ze Śląskim Towarzystwem Leasingowym S.A. w Poznaniu tworzy „Grupę CTL”, należąca do czołowej piątki polskich firm leasingowych. Fundusze własne i wartość aktywów trwałych na koniec 1995r. wynosiły odpowiednio 116,3 mln PLN i 197,8 PLN. Jednym z głównych akcjonariuszy CTL S.A. jest Bank PKO BP. CTL S.A. jest członkiem Business Centre Club i założycielem Konferencji Przedsiębiorstw Leasingowych w Polsce. Posiada dwa oddziały (w Katowicach i Poznaniu) i około 30 przedstawicielstw regionalnych, zatrudnia ok. 100 osób. Jest udziałowcem Banku Wschodniego w Białymstoku. Przedmiotem leasingu są wszelkie dobra inwestycyjne (środki trwałe i wyposażenie), wartości niematerialne i prawne (licencje, patenty, programy komputerowe). Rodzaje leasingobiorcy: wszelkie osoby prawne i fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (spółki prawa handlowego, spółdzielnie i przedsiębiorstwa państwowe, fundacje, inne); jednostki i zakłady budżetowe, gminy i organizacje samorządu terytorialnego oraz ich jednostki. Oferowane warunki finansowe: opłata wstępna w wysokości 10-40% wartości netto przedmiotu leasingu oraz opłata manipulacyjna w wysokości 2-2,5% wartości netto przedmiotu leasingu. Czas trwania umów wynosi od 1 do 5 lat. Preferowane miesięczne płatności w stałych terminach (na ogół do 10 dnia miesiąca). Możliwość zawierania umów z amortyzowaniem przedmiotów przez Leasingobiorcę. Dostosowanie płatności do możliwości Leasingobiorcy (indywidualny rozkład sezonowy, opłaty rosnące lub malejące). Możliwość negocjowania odstępstw od warunków standardowych. Towarzystwo interesuje się ochroną środowiska, zwłaszcza inwestycjami przemysłowymi i środkami transportu przyjaznymi dla środowiska.

- BISE LEASING Sp. z o.o.

00-600 Warszawa, ul. Królewska 27
tel. (022) 827-41-18
fax. (022) 827-41-18

BISE Leasing Sp. z o.o. powstała w 1992 roku, w której jednym udziałowcem jest Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A. Głównym przedmiotem działania Spółki jest prowadzenie działalności w zakresie leasingu różnego rodzaju środków trwałych. Przedmiotem leasingu są głównie maszyny i urządzenia przemysłowe oraz środki transportu. Rodzaje leasingobiorcy: podmiot prowadzący działalność gospodarczą od co najmniej 6 miesięcy i posiadający dobrą kondycję finansową. BISE oferuje leasing na okres 12, 24 i 36 miesięcy z czynszem leasingowym stałym i zmiennym. W leasingu operacyjnym opłaty leasingowe stanowią u leasingobiorcy koszty uzyskania przychodu, równorzędne do kosztów dzierżawy, najmu i innych umów o podobnym charakterze. Po zakończonym okresie leasingu leasingobiorca jest uprawniony do nabycia przedmiotu leasingu lub przedłużenia umowy na czas nieokreślony. BISE Leasing do tej pory nie zawierał umów leasingowych, których przedmiotem jest ochrona środowiska, jednakże jest zainteresowany takimi umowami.

- BEL LEASING Sp. z o.o.

00-218 Warszawa, ul. Kościelna 12
tel. (022) 31-18-95
fax. (022) 637-63-22

Kapitał spółki wynosi 4,5 mln PLN. Głównym udziałowcem jest Bank Inicjatyw Gospodarczych S.A. BEL Leasing posiada 36 przedstawicielstw i agencji. Do końca marca 1996r. spółka zawarła blisko 10 200 umów leasingu z blisko 5 tys. klientów. W ostatnich 5 latach Bel Leasing sfinansował zakup przedmiotów leasingu o wartości ok. 269 mln. PLN. Były to środki transportu, systemy komputerowe i telekomunikacyjne, maszyny i urządzenia. Rodzaje leasingobiorcy: osoby prawne (spółki prawa handlowego, przedsiębiorstwa państwowe i inne), oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Dla inwestycji w ochronie środowiska warunki finansowania są formułowane indywidualnie w ramach negocjacji. Mimo że BEL Leasing nie finansował do tej pory kontraktów związanych z ochroną środowiska, to jest zainteresowany współpracą w tym obszarze.

- TOWARZYSTWO INWESTYCYJNO-LEASINGOWE EKOLEASING S.A.

00-116 Warszawa , ul. Świętokrzyska 36/14
tel. (022) 620-01-71
fax. (022) 620-95-00

Towarzystwo Inwestycyjno-Leasingowe Ekoleasing S.A działa w formie spółki akcyjnej. Spółka podjęła działalność od I kwartału 1993 roku z kapitałem akcyjnym 100 tys. PLN, podniesionym następnie do 260 tys. PLN. W lutym 1996 r. zarejestrowano podwyższenie kapitału akcyjnego do 1 mln PLN. Głównymi akcjonariuszami spółki są Bank Ochrony Środowiska S.A., Elektrim S.A., posiadający łącznie ponad 83% kapitału akcyjnego. Przedmiotem leasingu są różnego rodzaju środki trwałe (w tym używane) – poza nieruchomościami, leasing kompletnych ciągów technologicznych (w tym obsługa dostaw z importu). Rodzaje leasingobiorcy: podmioty gospodarcze posiadające zdolność generowania efektu leasingowego (ekologicznego i ekonomicznego) oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Firma stosuje elastyczne i zróżnicowane formy płatności. Na wysokość okresowych opłat leasingowych za używanie dóbr wpływają:

- wstępna opłata leasingowa (do 40% wartości przedmiotu)
- okres na jaki zawarto umowę leasingu.

Istnieje możliwość uzyskania preferencyjnego finansowania przy leasingu proekologicznym. Ekoleasing S.A. finansuje przedsięwzięcia w dziedzinie ochrony środowiska, np. instalacje do odsiarczania i odpylania spalin, wyposażenia oczyszczalni ścieków, bezpieczne środowisko wyposażenia dla linii produkcji wyrobów lakierniczych i malarni oraz nowoczesnych kotłowni przemysłowych i osiedlowych, urządzenia utylizacji błota defekosaturacyjnego oraz maszyny i urządzenia służące do utylizacji i recyklingu odpadów.

9. INNE FUNDUSZE I KORPORACJE

- COPERNICUS CAPITAL MANAGEMENT

00-079 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmieście 79
tel. (022) 26-85-80
fax. (022) 26-44-62

Źródłami funduszy są: Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, International Finance Corporation, Inwestorzy Instytucjonalni (Adia), Bank Rozwoju Eksportu S.A. Wartość funduszu wynosi 25 mln USD. Udział w przedsięwzięciu jest do negocjacji, minimalna wartość inwestycji to 1 mln USD a maksymalna wartość inwestycji wynosi 2,5 mln USD. Okres zaangażowania to maksymalnie 8 lat. Wszystkie inwestycje podlegają audytowi zgodności z wymogami ochrony środowiska. Copernicus również realizuje inwestycje wspólnie z Advent International.

- INTERNATIONAL FINANCE CORPORATION (MIĘDZYNARODOWA KORPORACJA FINANSOWA)

00-688 Warszawa, ul. Emilii Plater 28
tel. (022) 630-34-44
fax. (022) 630-34-45

Źródłem funduszu jest International Finance Corporation (IFC), który jest członkiem grupy Banku Światowego. Kapitał IFC pochodzi z budżetów centralnych 170 krajów członkowskich. Wartość funduszu wynosi 4,2 mld USD. Rolą IFC jest stymulacja wzrostu gospodarczego jego członków – inwestycje krajów rozwijających się poprzez wspieranie sektora prywatnego. Głównym jej zadaniem jest finansowanie przedsięwzięć prowadzonych przez firmy krajowe jak i Joint Ventures. Udział w przedsięwzięciu wynosi do 25%, minimalna wartość inwestycji to od 4 do 5 mln USD, a maksymalna wartość inwestycji to ok. 100 mln USD. IFC zajmuje się również finansowaniem procesów prywatyzacyjnych. Inwestuje swoje własne fundusze, jak również tworzy konsorcja finansowe zarówno z instytucjami finansowymi z zagranicy jak też z instytucjami krajowymi dysponującymi dostępem do rynku kapitałowego i pieniężnego. IFC może również zorganizować oraz sfinansować pomoc techniczną w zakresie identyfikacji oraz przygotowania atrakcyjnych przedsięwzięć inwestycyjnych. IFC również doradza w zakresie wyboru odpowiednich technologii, prowadzenia negocjacji dotyczących zakupu licencji oraz umów handlowych, zarządzania przedsiębiorstwem.

- INTERNATIONAL UNP HOLDINGS

02-026 Warszawa, ul. Raszyńska 3
tel. (022) 629-27-17
fax. (022) 625-56-14

Źródłami funduszu są: JP Morgan, Morgan Stanley, Murray Johnstone, Barings, Sceptre Investment.

Wartość funduszu wynosi 44 mln dolarów kanadyjskich. Preferowanym przedmiotem inwestycji są przedsiębiorstwa średniej wielkości nie uzależnione od wysokiej technologii.

Udział w przedsięwzięciu wynosi ponad 50%, minimalna wartość inwestycji to 2 mln ECU, a maksymalna wartość inwestycji to 5 mln ECU.

Przedsięwzięcia związane z ochroną środowiska mogą być przedmiotem inwestycji International UNP Holdings.

- KOURI CAPITAL POLAND Ltd.

00-095 Warszawa, plac Bankowy 2

tel. (022) 621-31-65

fax. (022) 628-52-92

Źródłem funduszu są podmioty prywatne. Wartość funduszu wynosi 0,5 mln USD. Preferowanym przedmiotem inwestycji są działające przedsiębiorstwa z różnych branż. Udział w przedsięwzięciu wynosi 48%, minimalna wartość inwestycji to 50 tys. USD, a maksymalna wartość inwestycji to 500 tys. USD. Kouri Capital Poland Ltd. ma w swoim portfelu inwestycyjnym przedsięwzięcia związane z budową oczyszczalni ścieków.

- THE NORDIC ENVIRONMENT FINANCE CORPORATION (NEFCO)

Fabianinkatu 34, P.O. BOX 249. FIN-00171 Helsinki

Tel. (0-0358-0) 180-01, 180-03-41

Fax. (0-0358-0) 63-09-76

Źródłem funduszu są rządy krajów skandynawskich (Danii, Finlandii, Islandii, Norwegii i Szwecji). Wartość funduszu to 80 mln ECU. Preferowanym przedmiotem przedsięwzięcia są przedsiębiorstwa proekologiczne. Udział w przedsięwzięciu wynosi poniżej 49% (preferuje się 25-30%), minimalna wartość inwestycji to 150 tys. ECU, a maksymalna wartość inwestycji to 4 mln ECU. Oczekiwana minimalna stopa zwrotu kapitału kształtuje się od 10 do 20 % w stosunku rocznym. Okres zaangażowania wynosi od 5 do 10 lat (w wyjątkowych sytuacjach okres ten może być dłuższy). Warunkiem wnoszenia udziałów kapitałowych przez NEFCO jest posiadanie przez inwestora, partnera pochodzącego z jednego z krajów skandynawskich.

- CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN INFRASTRUCTURE RESOURCES PARTNERS

02-001 Warszawa, Al. Jerozolimskie 81

tel. (022) 695-09-30

fax. (022) 695-09-45

Źródłami funduszu są Meespierson Eur America Ltd. ; MeesPierson N.V.;; CDC-Participations S.A. ; Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Wartość funduszu wynosi ok. 25-30 mln ECU. Preferowanymi przedmiotami inwestycji są: projekty przemysłowe związane z ochroną środowiska (recykling materiałów, oszczędność energii, zwiększenie efektywności procesu produkcji, minimalizacja ilości odpadów oraz czysta produkcja); działalność w zakresie zaopatrzenia w wodę, gromadzenie i zagospodarowanie odpadów komunalnych, energooszczędność, poszukiwanie alternatywnych źródeł energii oraz sposobów jej dystrybucji; produkcja sprzętu i urządzeń takich jak: sieci kanalizacyjne, zawory i zamknięcia, wodomierze, urządzenia pomiarowe, technologie redukujące i kontrolujące poziom zanieczyszczeń. Udział w przedsięwzięciu jest do negocjacji, tak samo jak minimalna i maksymalna wartość inwestycji.

Wielkość pojedynczych inwestycji to ok. 1 mln ECU. Fundusz oferuje usługi dodatkowe, taki jak nawiązanie kontaktów z zagranicznymi partnerami strategicznymi oraz dostęp do dodatkowych źródeł finansowania.

- **PIONEER INVESTMENT POLAND Sp. Z o.o.**

00-193 Warszawa, ul. Stawki 2
tel. (022) 635-99-08, 635-10-45
fax. (022) 635-69-76

Źródłami funduszu są: Pioneer Group Incorporation, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Deutsche Entwicklung Gesellschaft. Wartość funduszu wynosi 60 mln USD. Preferowanymi przedmiotami inwestycji jest przemysł rolno-spożywczy, drzewny, poligrafia, tekstylny, ochrona środowiska, transport. Udział w przedsięwzięciu wynosi 25-40%, minimalna wartość inwestycji to 500 tys. USD, a maksymalna wartość inwestycji to 5 mln USD. Kryteria wyboru inwestycji: profesjonalny Zarząd, przedsiębiorstwo prywatne lub podlegające prywatyzacji, region o wysoko rozwiniętej infrastrukturze.

- **TOWARZYSTWO INWESTYCJI SPOLECZNO-EKONOMICZNYCH S.A.**

00-060 Warszawa, ul. Królewska 27
tel. (022) 827-31-17
fax. (022) 653-38-86

Źródłami funduszu są: Bank Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych S.A., SIDI, ARP, ESFIN Participations, AWRSP, Fundacja Rolnicza, Foundation for the Development of Polish Agriculture, Banca Sella, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Wartość funduszu wynosi 4,2 mln PLN (kapitał własny). Preferowanym przedmiotem inwestycji są małe i średnie przedsięwzięcia we wszystkich branżach (rozpoczęcie działalności lub rozwój firmy). Udział w przedsięwzięciu wynosi 10-49%, minimalna wartość inwestycji to 10 tys. PLN, a maksymalna wartość inwestycji to 350 tys. PLN. Aktywizacja projektów odbywa się głównie poprzez kontakty z lokalnymi i regionalnymi instytucjami zajmującymi się pomocą dla małych i średnich przedsiębiorstw (Agencje Rozwoju Regionalnego, fundusze Inicjatyw lokalnych, za pośrednictwem udziałowców funduszu. Wyjście z inwestycji następuje poprzez sprzedaż akcji/udziałów współwłaścicielom lub innym zainteresowanym podmiotom.

- **EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU WSI POLSKIEJ – COUNTERPART FUND**

01-842 Warszawa, Al. Reymonta 12A
tel. (022) 663-75-01, 639-81-25
fax. (022) 663-17-29, 639-87-64

DOTACJE

Wnioskodawcami są: Wiejskie Komitety Społeczne, lokalne stowarzyszenia (zarejestrowane w sądzie), zajmujące się ochroną środowiska na wsi. Przedmiot udzielania pomocy to: projektowanie, budowa oraz wyposażenie składowisk odpadów wiejskich (gruntowych i

kontenerowych), budowa, modernizacja, adaptacja oraz wyposażanie wiejsko-gminnych ośrodków zdrowia. Źródłem finansowania pomocy jest Unia Europejska.

Maksymalny okres udzielania pomocy to jeden rok. Maksymalna kwota pomocy to 100 tys. PLN. Maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów wynosi 20%. Dodatkowym wymaganiem Funduszu jest to, że realizacja zadania powinna być zaawansowana rzeczowo i finansowo co najmniej w 80%.

10. FUNDUSZE KNOW - HOW

- ENVIRONMENTAL KNOW-HOW FUND

00-556 Warszawa, Al. Róż 1
tel. (022) 628-10-01, 628-10-05
fax. (022) 621-71-61

POMOC KONSULTINGOWA (DORADZTWO) ORAZ SZKOLENIA

Wnioskodawcą są podmioty podejmujące decyzje dotyczące polityki publicznej w dziedzinie ochrony środowiska (władze lokalne, urzędy centralne, agencje rządowe itp.). Przedmiotem udzielania pomocy są: ochrona wód i powietrza, zagospodarowanie odpadów, ochrona przyrody (eko-turystyka, ochrona bioróżnorodności). Źródłem finansowania pomocy jest KNOW-HOW-FUND. Okres dostępności do programu - istnieje od 1992 roku. Maksymalny okres udzielania pomocy i kwota do negocjacji, natomiast maksymalny udział w finansowaniu całości nakładów wynosi 100%.

Pomoc doradcza dla ochrony środowiska polega na :

- prowadzeniu przeglądu stanu środowiska;
- formułowaniu projektów inwestycyjnych ze wskazaniem sposobów finansowania;
- szkoleniu w zakresie ekologii.

Nazwa Programu	Fundusz Restrukturyzacji Know How Fund
Cel	Wsparcie działań restrukturyzacyjnych klientów Banku Zachodniego S.A. zaliczonych do III i IV grupy ryzyka kredytowego
Przeznaczenie	Zwiększenie kapitału akcyjnego jednostek, inwestycje modernizacyjne odtworzeniowe, ekologiczne oraz promocja, marketing i szkolenia specjalistyczne

Nazwa Programu	Polsko-Brytyjski Program Wspierania Samorządności Lokalnej (Brytyjski Fundusz Know-How)
Cel	Inicjowanie i opieka nad przebiegiem projektów pomocy szkoleniowej i doradczej dla kadr samorządowych oraz ich finansowanie
Przeznaczenie	Pomoc doradcza i szkoleniowa dla pracowników samorządów lokalnych w następujących dziedzinach: finanse lokalne, zarządzanie gminą, promocja lokalnego rozwoju gospodarczego, planowanie przestrzenne i gospodarka gruntami, gospodarka mieszkaniowa, regionalne izby obrachunkowe

11. PROGRAMY WSPÓŁPRACY POLSKO - AMERYKAŃSKIEJ

Nazwa Programu	Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości
Cel	Tworzenie wspólnych przedsięwzięć kapitałowych (pow. 0.5 mln USD) oraz udzielanie kredytów na działalność inwestycyjną, prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych
Przeznaczenie	Środki funduszu przeznaczone są na finansowanie przedsiębiorstw prywatnych w formie pożyczki. Pożyczkobiorcami mogą być prywatne podmioty gospodarcze wszystkich branż prowadzące działalność gospodarczą oraz osoby prywatne i firmy, które zamierzają taką działalność rozpocząć

Nazwa Programu	Polsko-Amerykańska Fundacja Doradztwa dla Małych Przedsiębiorstw
Cel	Doradztwo dla nowopowstałych przedsiębiorstw lub chcących rozwinąć działalność, udzielanie informacji z zakresu organizacji, oceny projektów marketingowych
Przeznaczenie	Zgodnie z przedstawionymi celami

Nazwa Programu	Wspólna Komisja ds. Pomocy Humanitarnej USA dla Polski
Cel	a) Promowanie polskiego sektora prywatnego, zwłaszcza w rolnictwie b) Wspieranie programów pomocy, które przyczynią się do wzrostu zatrudnienia, ochrony środowiska, zwiększenia wydajności w rolnictwie i podniesienia poziomu życia na wsi.
Przeznaczenie	Wsparcie programów pomocy dotyczących ochrony środowiska, zwiększenia wydajności w rolnictwie i podniesienia poziomu życia na wsi, a także zmniejszenia bezrobocia w kraju

- CARESBAC-POLSKA S.A.

00-635 Warszawa, ul. Polna 40
tel. (022) 25-62-05, 25-62-06
fax. (022) 25-46-50

Źródłami funduszu są: Międzynarodowe Instytucje Finansowe, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Global Environmental Facility, International Finance Corporation, USAID (Amerykańska Agencja Rozwoju Międzynarodowego), Polskie Instytucje Finansowe, Foundation for the Development of Polish Agriculture, Fundusz Współpracy. Wartość funduszu wynosi 14,9 mln USD. Preferowanym przedmiotem inwestycji są małe i średnie prywatne polskie przedsiębiorstwa. Udział w przedsięwzięciu wynosi od 25 do 49%. Minimalna wartość inwestycji to 50 tys. USD, a maksymalna wartość inwestycji wynosi 400 tys. USD. Caresbac-Polska S.A. jest szczególnie zainteresowany polskimi przedsiębiorstwami z udokumentowaną działalnością danej branży oraz doświadczonymi właścicielami i zarządem.

Nazwa Programu: CARE Small Business Assistance Corporation (CARESBAC)

Cel: Wspieranie gospodarki rynkowej w Polsce-inwestowanie w MŚP (od 50.000 do 400 000 USD) poprzez wykupywanie udziałów mniejszościowych, pomoc techniczną

Przeznaczenie: Pomoc finansowa i techniczna małym i średnim przedsiębiorstwom

- Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej

został zarejestrowany jako fundacja w 1990 roku w celu administrowania i zarządzania środkami pochodzącymi ze sprzedaży artykułów żywnościowych przekazanych nieodpłatnie Polsce przez Wspólnotę Europejską w latach 1989-1990. Celem funduszu jest ilościowy i jakościowy rozwój polskiego rolnictwa, gospodarki żywnościowej i infrastruktury wiejskiej oraz ochrona środowiska na wsi poprzez wspieranie prywatnej przedsiębiorczości oraz demonopolizację struktur produkcji i usług. Główną formą działania funduszu jest udzielanie preferencyjnych kredytów w sferze rolnictwa, telefonizacji wsi, gazyfikacji i oświaty wiejskiej oraz subwencji w sferze infrastruktury wiejskiej, ochrony środowiska, ochrony

- zdrowia i dróg publicznych, gminnych i powiatowych; telefonizacji oraz gazyfikacji wsi, dwie linie kredytowe w zakresie pozarolniczej działalności gospodarczej tworzące nowe miejsca pracy na terenach wiejskich, obejmujące kredytowanie przedsięwzięć w zakresie małej przedsiębiorczości na terenach wiejskich oraz mikrokredytowanie pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich,
- dwa programy subwencyjne w zakresie budowy i modernizacji gminnych, publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz wiejskich składowisk odpadów stałych, przedsięwzięć inwestycyjnych w zakresie zbiorowego zaopatrzenia w wodę.

Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej 01-842 Warszawa Al. Reymonta 12A
tel. (022)663-75-01, 639 81 25, fax (022) 663-17-29

- Fundacja Wspomagania Wsi.

Powstała w 1999 roku z połączenia Fundacji Zaopatrzenia Wsi w Wodę oraz Fundacji Rolniczej. Misją fundacji jest wspieranie inicjatyw gospodarczych i społecznych mieszkańców wsi i małych miast oraz inicjatyw związanych z poprawą stanu infrastruktury obszarów wiejskich. Przez swe działania Fundacja wspiera społeczny, gospodarczy i kulturalny rozwój obszarów wiejskich. Działając na rzecz ochrony środowiska naturalnego Fundacja wspiera również rozwój niekonwencjonalnych źródeł energii. Cele statutowe fundacji są realizowane poprzez: mikropożyczki, kredyty na budowę oczyszczalni przydomowych i zbiorczych oczyszczalni ścieków, szkolenia w dziedzinie gospodarki ściekowej na wsi oraz innych aspektów ochrony środowiska, szkolenia w zakresie zarządzania małym przedsiębiorstwem, szkolenia przygotowujące do działalności agroturystycznej, pożyczki na budowę małych elektrowni wodnych, wspomaganie grup producentów wiejskich oraz programy dla młodzieży wiejskiej.

Fundacja Wspomagania Wsi ul. Obozowa 20 01-161 Warszawa tel./fax (022) 6321484, 6321396

12. POZOSTAŁE FUNDACJE

Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej

Celem fundacji jest udzielanie finansowego wsparcia realizowanym na terytorium RP ściśle określonym , celowym przedsięwzięciom stanowiącym przedmiot wspólnego polsko-niemieckiego zainteresowania albo służącym w sposób szczególny porozumieniu między Polakami i Niemcami.

Środki Fundacji wspierane są w szczególności :

- wymiana młodzieży oraz bodowa schronisk i miejsc spotkań młodzieży
- projekty w dziedzinie ochrony środowiska, transportu, telekomunikacji oraz inwestycje infrastrukturalne
- kształcenie i doskonalenie specjalistów z zakresu gospodarki
- utworzenie i działalność instytutów kultury oraz wspólne projekty badawcze i inne przedsięwzięcia naukowe i kulturalne
- krzewienie języka i kultury niemieckiej w RP; restaurowanie i zachowanie pomników kultury o europejskim, historycznym znaczeniu, jak też tworzenie, rozbudowa i utrzymywanie miejsc pamięci

Ponadto, wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu właściwie wszystkie banki w swojej ofercie umożliwiają pozyskanie kredytu na inwestycje związane z ochroną środowiska. Warunki jakie oferują oraz wymagania jakie trzeba spełnić należy sprawdzać każdorazowo w poszczególnych bankach.

ZAŁĄCZNIK NR 2

**Mapy
do Programu Ochrony Środowiska**